

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre", i Heiberg, Johanne Luise: *Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 126. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr08val-shoot-idm140470732486432.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Indledning, Varianter og Oplysninger, Registre

II. BIND

9,1-17. Saa lad... gjengive Eder!: *MS til denne Fortale i II A er uden for Pagineringen og næppe det først skrevne. Overskriften: Beslutningen om at fortsætte mit Levnet, er ikke taget med i Afskrifterne. Øverst paa Siden staar: 1864, hvortil Krieger har føjet: Aug. I Marginen paa den Side, der følger efter Indledningen, har Fru Heiberg skrevet: atter begyndt paa mit Levnet d. 3. August 1864 3) efter en Pause paa henved 6 4) Aar.*

9,3-5. Lad mig... Stemning.: *Indføjet i IIB ca. 1876-78. Ordene hine Aar er dog indsat i IIC af A. D. J. i Stedet for 1855, hvilket Aarstal Fru Heiberg senere end i 1878 har sat i Stedet for 1856.*

--- 127

9,13. 1855: *Af Fru Heiberg i IIB senere end 1878 rettet fra: 1856.*

9,17. gjengive Eder!: *Herefter i IIB overstreget, formentlig slutteligt 5/4 1887: I de lykkelige Tider gjælder det at indsamle Resignation for at have noget at staa imod med, naar Lykkens flygtige Gudinde vender os Ryggen, at ikke den uundgaaelige Gjæsts Komme skal overraske og knuse os. I Dag Jubel, i Morgen Kulde, Glemsel. Ethvert Menneskeliv gjenngaaer i det Smaa Herrens Hosianna og efter dette Raabet: Korsfæst! I Lykken gjælder det at frygte, i Modgangen at haabe, og i det Ene som i det Andet, " at være beredt"! Denne Var. samt det flg. (S. 9,18-25,22) har i IIA uregelret Paginering, hvad der tyder paa, at disse Partier ikke opr. havde denne Plads.*

10,1-2. "Det var dog en Lykke at have Børn,": *Saaledes er Ordene formet af Krieger i IIB, formentligt med Fru, Heibergs Godkendelse (hun har gjort en Tilføjelse i samme Punktum). IIA har: "Det var dog rart at have Børn,".*

10,18. I ikke faa Aar: *Saaledes har Fru Heiberg i IIB ændret de af Krieger formulerede Ord: Alt i længere Tid. IIA har: Alt i mange Aar.*

10,32-33. min daglige Tilværelse, min Arbejdsdrift: *Disse Ord er i IIA sat i Stedet for de overstregede Ord mit Liv.*

10,36-11,24. Alt i... kommet.": *Indsat i IIB i Tillæg (Originalen fra ca. 1876-78 i IIA). Herefter findes i IIA og IIB flg. Afsnit om det barnløse Ægteskab, om hvilket Krieger i IIA har noteret: "udeladt d. 28. Mai 1885". Besynderligt nok er det min Erfaring, at de lykkeligste Ægtefolk, jeg har kjendt, have været uden Børn. De ere ligesom stærkere henviste til hinanden; Kjærligheden fordeles ikke mellem Flere. Børn ere et Baand mellem Forældre, dette er visseligt sandt; men dette Baand giver ofte Leilighed til Uenighed i mange Retninger. Mellem de forskjellige Anskuelser findes ofte en stærk Brydning med Hensyn paa Børnenes Anlæg og Optugtelse. Man hører ofte den Ytring af Manden: "Min Kone gaar ganske op i Børnene". Det er denne ganske Gaaen op i Børnene, der, hvor elskværdig den end er, ofte er en Klippe, hvorpaa mangen en Moder strander, til Skade for det huslige Livs Ro, Skjønhed og Lykke. Hvor ofte ser man ikke en yndig ung Pige, elegant, zirlig, i Besiddelse af al den Erotik, der tiltrækker Manden, et Aar efter Brylluppet kastende Alt, som udgjorde hendes Fortryllelse, bort. Blufærdigheden lige overfor hendes Ægtefælle byttes med en Matrones Holdning; det elegante i Klædedragt, i Optræden lægges af som noget, der kun er Forfængelighed at holde paa. Hun er Moder og mener, at Erotik og hun ikke længere have noget med hinanden at gjøre. Stakkels unge Moder! Inden du aner det, er din Ægtefælles forelskede, ridderlige Tone forandret til en Husherres fortrædelige Brummen over al den Uro, som gjør, at han enten opsøger en fjern Krog i Huset, hvor han i Stilhed kan sysselsætte sig, eller søger andre Huse, hvor Fred og Orden virker velgjørende paa Sindet. Heiberg og hans Moder frygtede aabenbart for, at Husets Orden og Hyggelighed skulde lide Skaar ved Tilvæxt af Børn, og derfor syntes de, at det var bedst, at Alt forblev, som det var. Unegteligt er det en ganske egen Tilslutning, der kan finde Sted mellem Ægtefæller uden Børn. Her gjælder virkeligt Ordet: min Halvdel; Alt 128 koncentrerer i denne ene Følelse. Men lige saa vist er det, at skal et Ægteskab være lykkeligt uden Børn, da kræves det, at to Mennesker ere forbundne med hinanden, der i Eet og Alt høre sammen i Aand og Sandhed. Det er en Prøve at kunne føre et Samliv, ædelt, skjønt og fyldigt, uagtet Børnene mangle; gjerne indrømmer jeg, at de fleste Ægteskaber vilde være aldeles tilintetgjorte, hvis ikke Baandet mellem Forældre og Børn holdt dem sammen; men hvor et Menneske virkeligt har fundet sin Mage, der er denne Tilvæxt i Lykke ikke nødvendig. Jeg gjentager, at de lykkeligste Ægteskaber, de mest ideale, har jeg fundet, hvor der ingen Børn var. Private Familier tør jeg ikke nævne, men Ægteskaber som Rahbeks, Ingemanns! Saaданne har jeg kun fundet, hvor en Mands og en Kvindes hele Rigdom var deres gjensidige Uundværlighed for hinanden.*

I Olsens ypperlige Biographi af Poul Møller findes et Brev fra Fru Rahbek til Fru Poul Møller, hvori hun glæder sig over, at Poul Møller har fundet sin Betty, over at hun her ser et *Par, som er Magen*. "Det gaar mig virkelig med Eder", skriver hun, "sans comparaison, som Bondekarlen med Sølvspænderne. Han havde nemlig kjøbt sig et Par Spænder, han forresten slet ikke trængte til, blot for den sjeldne Omstændigheds

Skyld, at de *vare magen*, hvilket han saa godt kunde lide. Thi det er virkelig noget saa sjældent, at det, der skal være Mage, ogsaa er det, saa man maa vel blive rørt, naar man finder det. Af det *Umage* har jeg desværre seet altfor meget i mine Dage, og vil vist vedblive at see det, saa længe jeg lever" 1). Ja, sandelig er det saare sjældent at se Ægtefolk, som tilfulde danne et *Par og ere Magen*. Udtrykket Ægtemage klinger ofte som bitter Ironi. Mange Ægtefolk ere ligesom to Handsker, men begge til een Haand, der aldrig kan blive Magen, snart to til høire, snart to til venstre Haand, men *Magen* søger man forgjæves efter. For at blive i Lignelsen, kunde man sige, at Manden bør være den høire Handske, Konen den venstre; men i mange Ægteskaber, hvor man ikke kan negte, at Ægtefolkene udgjøre et Par, idet der er en høire og en venstre Handske, ser man, at Manden er den venstre, Konen den høire; og endelig ser man ogsaa undertiden, at Manden vel er den høire og Konen den venstre, men denne høire er en Vante, og den venstre er en zirlig Balhandske, saa der kommer alligevel intet Par ud af denne Dobbeltthed. Denne Lignelse kunde spindes ud i det Uendelige, men da den ligger saa nær, vil jeg overlade det til Enhvers egen Phantasi at gjøre Billedet anvendeligt hver i sin Kreds.

14,14. døde han.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.*: Da Døren lukkedes efter ham, var jeg rørt og bevæget og bad ret til Gud for ham. Ved hans Død havde jeg atter tabt en hengiven Ven, en varm Tilskuere, hvis Tak ofte havde opmuntret og glædet mig. Hisset blev man rigere paa et elskende Hjerte, her fattigere.

14,35. imidlertid kun Lidet: *saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra*: intet i Gjærningen.

*
- 129

14,35-36. en Beskytter i ham.: *Herefter har A. D. J. i IIC overstreget*: Alt Fremmed, Alt Udenlandsk skjænkede han sin kongelige Naade og Gunst, men hans egne Undersaatter mærkede ikke Noget til hans særegne Naade og Beskyttelse.

15,30-31. Ikke strax... herfor;: *Indskudt i IIB ca. 1876-78.*

17,16. umuligt andet.: *Herefter er i IIB overstreget*: Disse Ord gjorde ret et hyggeligt Indtryk paa mig. Jeg var ubekjendt med, hvorledes dette Ægtepar egentlig havde det sammen, disse Ord af ham syntes mig at være saa smukke, saa hjertelige, at jeg ret glædede mig over deres Lykke. De gjorde Indtryk paa mig, og derfor har jeg beholdt dem ordret i min Hukommelse. *Herefter er flg. Tillæg, fra ca. 1876-78 overstreget (Originalen er i IIA)*: Jeg vidste nu, at dette Bekjendtskab vilde blive mig til virkelig Glæde; thi jeg har aldrig kunnet føle mig tilfreds og hyggelig tilmode i et Hjem, hvor Kjærligheden manglede imellem Husets Beboere. Man har ofte sagt mig, at jeg gik for vidt i min Fordring hertil, og unegteligt stillede jeg denne, selv i almindelig selskabelig Omgang. Maden smagte mig ikke, Vinen forekom mig sur, naar jeg i et saadant Hjem sporede Dissonancer, der havde jaget Husguderne paa Flugt. "Hvad vedkommer Dissonancerne i et fremmed Familieliv Dem!" hørte jeg ofte ytre. Jo, de kom mig ved. Jeg kunde ikke for det, men det knugede mit Sind at skulle modtage Gjæstfrihed, Husets Gaver og betragtes som en af Husets Venner uden at kunne hjælpe paa dets Brøst og Bræk. Det pinte mig at se hos Husets Medlemmer Smil og Venlighed, naar jeg troede at opdage, at der bag disse laa Bitterhed og Uoverensstemmelse i det daglige Liv. Festligheden i et saadant Hjem forekom mig som en stor Usandhed og berøvede mig alt Humeur. *Herefter er ca. 1876-78 i IIB overstreget en Fortælling om en 9aarig Dreng, Søn af Gaardmanden, som under Sommeropholdet i den Hallske Gaard fattede en lidenskabelig Kjærlighed til Fru Heiberg, hvad der gjorde hende meget ondt. Endelig er smst. overstreget flg. lille Historie om Halls 4aarige Søn, Oluf*: Ved at komme ind paa disse Barnehistorier, erindrer jeg, hvorledes Halls lille Oluf en Dag rørte Heiberg og mig. Vi saa ham staa i Haven stirrende op i Himlen. "Hvad staar du og ser paa, lille Oluf?" spurgte Heiberg. "Jeg tænker paa," svarede den Lille, idet han saae helt fordybet ud, "at hvis Bedstefader virkelig er oppe i Himlen, som Moder siger, saa kunde han dog gjerne stikke et Ben ned, for at jeg kunde se ham."

18,1-20,20. Kapitel om Fru Sødring er iflg. *Kriegers Paategning et Indskud i IIA*

20,17-20. Mere end... Jacinthes Rolle.: *Disse Linier er i IIB sat i Stedet for flg. smst. ca. 1876-78 stærkt gennemrettede Stykke*: Jeg skulde derfor slet ikke have omtalt denne Sag, hvis jeg ikke til min Overraskelse 25 Aar efter læste i hendes Biographi af Overskou i den illustrerede Tidende 1), at det var det Nielsen'ske Hus, hun skyldte Valget af sin første Optræden. Jeg spurgte Overskou, hvorfra han havde denne feilagtige Beretning, og han svarede: ^{*}130 "Af hende selv." I en Samtale jeg senere havde med hende, vedgik hun, at O. havde det af hende selv, da hun ikke erindrede andet 1). Dette være nu, som det være vil, Tingene er ikke saa vigtig, hvem Ideen kom fra, men mig gav denne Sag paany Anledning til mange Betragtninger, som jeg senere kommer til, over hvad jeg kalder Skuespillerglemsel, denne Glemsel, som saa ofte har fremkaldt de smerteligste og bitreste Følelser hos mig. Denne utrolige Forglemmelse af Venskab, af Begivenheder, som man skulde tro være uudslettelige, af Taknemmelighedsfølelse, af Andres Færd mod dem og deres egen Færd mod Andre, alt eftersom det passer ind i Øieblikkets Stemning, i den løbske Phantasi Evne til at gjøre Hvidt til Sort og Sort til Hvidt og selv at tro paa Sandheden af disse Phantasiers Gøglebilleder. *Herefter fortsatte almindelige Betragtninger over Venskabsforhold.*

20,22-28,21. I nogle... Tragedien.: *Den oprindelige Paginering (1-4) tyder paa, at dette Kapitel har indledt*

IIA, der i saa Fald næppe er paabegyndt før M. Wiehes Død d. 31. Oktober 1864. Fru Heibergs senere Opdagelse, at det ikke var i Sæsonen 1842/43, men 1841/42 Wiehe fik sin første betydelige Elskerrolle, har øjensynlig medført Kapitlets Overførelse til 1. Del (Sille Beyers Afskrift S. 541), hvorfra det (if. en Notits af Krieger i IIB) ca. 1868-69 er flyttet til IIA som Indskud.

20,26. dette ganske... Menneske: *Indskudt i IIB ca. 1876-78 i Stedet for: han.*

21,23-24. Januar 1842: *Saaledes har Krieger i IIB ændret Teksten fra IIAs: Saisonen 1841-42, der er fremkommet ved Rettelse fra: Saisonen 1842-43.*

22,14. min Opmuntring: *Herefter er i IIB overstreget:; og som han ofte sagde, især til min. Nødvendigheden gjorde, at man maatte ty til hans Medhjælp i mere end et Stykke. Jeg glædede mig inderligt over hans Fremskridt, som jeg og endnu kun jeg saae. I Stedet er indsat: Til min... er gyselig." (S. 22,14-23,39) i Form af Tillæg, dels ved Krieger, dels ved Fru Heiberg, det seneste Parti antageligt i 1888.*

24,20. tilfredsstillende": *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget: Maaske mangan En studser ved, hvad jeg her meddeler, men da det er den rene Sandhed, vil jeg ikke skjule den, men give den som et Argument for min Paastand, at Dømmekraft var ikke det, der udmærkede Anna Nielsen.*

25,25-26,2. Her begyndte... Leiligheder.: *Indskudt i IIA i Marginen ligesom flg. af A. D. J. i IIC overstregede Ord: Ulykkelig den, som kun har ^{*}131 Menneskenes Erindring at trøste sig ved. Det efterfølgende Stykke: Da jeg... Theatret." er indheftet smst. som Tillæg til det foregaaende. I L.32 stod der opr. ikke: faa Dage efter, men: i 1864.*

26,2. Udbrud i Theatret.": *Herefter er i IIB overstreget flg. Indskud i IIA: Denne Tale om Wiehes første Triumph i "Aladdin" skriver sig fra Overskous Theaterhistorie, og flg. Indskud i IIB fra ca. 1876-78: men hvem havde instrueret Overskou i denne Sag?*

26,3-12. Hertz's... forlod ham.: *Indsat i IIB i Tillæg.*

27,29-39. Jeg erindrer... efter ham!": *Indsat i IIB. (Sml. Var. til II, 195,4).*

28,13-15. I Aarenes... at opflamme: *Af dette har A. D. J. i IIC indsat Ordene: og det nye Liv, han bragte med sig, Resten er et Indskud i IIA i Stedet for flg. overstregede opr. Linie: Theatrets Tilvæxt af Wiehe 1) opflammede.*

28,16. været svækket.: *Herefter har A. D. J. i IIC overstreget: Et nyt Liv for mig ved Theatret gjorde, at jeg tog fat paa min Virksomhed med gjenvakt Interesse. Sml. foregaaende Variant.*

30,35-31,4. Men det... den Sang?": *Indskudt i IIB ca. 1876-78. Herefter er Citatet fra Thiele tilføjet med anden Haand, maaske Hauchs.*

31, 7. jeg ikke.": *Herefter er i IIB overstreget: Man ser af disse Historier, hvad Formen har at betyde hos et Menneske. Alle kjendte dem, men Ingen saae heri andet end den naive Kunstner, der som et Barn sagde Ja og Nei efter den øieblikkelige Stemning; thi Formen, den ydre, var altid mild og rolig, og det faldt Ingen ind, at der bag denne milde, rolige Form skjulte sig et skarpt Omdømme.*

31,10. jeg Brev: *Herefter har alle MSS: paa Brev.*

31,14-15. kastede jeg det: *Herefter i IIB overstreget: foragteligt.*

32,38. Album: *Saaledes skriver Krieger i IIB. IIA har: pragtfuldt rødt Fløielsalbum.*

33,13. det skønne Hoved: *Saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra: hans Jupiterhoved.*

33,28. en adelig Godseierfamilie: *Saaledes er Teksten formentligt i Korrekturen til 1. Udg. ændret fra: en af de saakaldte fornemme Familier fra Landet.*

33,30. om Sommeren.: *Herefter flg. i IIB, uvist af hvem, overstregede Ord: Fornemheden bestod forresten kun i en Barontitel; den egentlige Fornemhed mærkede man intet til.*

38,5. ikke dem?: *Her er i IIB ca. 1876-78 skrevet, men senere atter overstreget: Her Beskrivelsen om Heibergs Moder taget ud af Fortalen til hendes Værker 2).*

38,20. et Stykke: *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget:; som, Gud ^{*}132 bedre det, Heiberg for at slippe fri for min Broders Anmodning om at skaffe ham et, selv havde raadet ham til at tage, et Eenaktsstykke.*

38,27. Valget: *Saaledes har Fru Heiberg i IIA rettet Teksten fra: Heibergs Raad.*

41,21. hans Moder: *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget.*, med Martensen, med Andræ.

44,31. med ham.: *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget:* Jeg kjendte denne unge Herre personligt og fandt, at det havde været ridderligere, galantere, mere aabent, om han havde sagt mig, at han tog sin Hund med sig, end at lade mig gaa og lede efter den. Jeg kunde i det Hele taget ikke begribe, at en Herre ønskede at beholde en Hund, der saa umiskjendeligt havde lagt for Dagen, at dens Troskab, dens Hjertelag ikke var hos ham, men hos en Anden. En nær Paarørende af samme unge Herre skrev mig nu nogen Tid efter et Brev til og beklagede alle de smaa Sammenstød, denne Hund havde forvoldt; Hundens Herre havde nu endelig paa Andres Anmodning givet sit Samtykke til, at jeg raaatte beholde den, men paa den udtrykkelige Betingelse, at jeg skulde skrive ham til og bede ham om Hunden. Dette vilde Heiberg paa ingen Maade tillade, og jeg selv fandt og, at denne Form var stødende; der blev altsaa Intet af.

47,14-15. Paa Suhrs... kom Suhr: *Disse Linier er i IIB ca. 1876-78 indføjet i Stedet for flg. Afsnit, ud for hvilket Krieger i Marginen (i IIA) har skrevet: "Foreløbigt udeladt"*:

De senere Aars Flytningskvaler havde gjort, at den Tanke alt i flere Aar havde spøget i min Hjerne, hvor herligt det vilde være, om man kunde bygge sig et Hus, om end aldrig saa lille, hvor man ikke behøvede at frygte for at siges op. Jeg havde ofte talt med Tscherning om denne min Phantasi, og jeg havde hertil forelsket mig i en af de Pladser paa Gammelholm, der vender ud mod Vandet. Tscherning mente, at det ikke var saa umuligt at realisere denne Plan. "Her er Folk nok," sagde han, "som med Glæde vilde sætte deres Penge i et saadant Hus for Dem, og De kunde da afbetale dem med, hvad De nu giver aarligt i Husleie, som jo slet ikke er saa lidt; Suhr f. Ex.," sagde han, "vilde, det er jeg vis paa, med stor Glæde hjælpe Dem til Planens Udførelse; for ham var det jo en stor Bagatel, og han kan jo lige saa godt sætte sine Penge heri som i saa meget Andet." Jeg forstod mig paa at omgaas med Penge til dagligt Brug, men større Tosse end jeg i Alt, hvad slige Pengeaffairer angik, fandtes vel neppe, saa det virkelig ikke faldt mig Andet ind, end at hele denne Sag var ganske simpel baade for Suhr og for mig, og i min Iver begik jeg nu, i al Frimodighed og Naivetet en skammelig Gjerning. Jeg kjendte Heiberg og vidste, at alt sligt Nyt, som medførte nogen Uleilighed, vilde han strax afvise, medens han glædede sig over det, naar alt var fixt og færdigt. Hvor vilde han ikke blive glad, tænkte jeg, naar dette Hus er færdigt, hvori jeg havde tænkt paa saa mange Bekvemmeligheder og Behageligheder for ham og for hans Moder. Spørger jeg ham, om jeg maa gjøre noget Skridt i denne Sag, siger han strax Nei, men er den ordnet, bliver han glad.

133

Saaledes tænkte jeg og gik derfor en Dag op til Fru Suhr og meddelte hende min Plan. "Tal med Suhr selv herom," sagde hun; "jeg skal hente ham ind til Dem," hvorpaa hun et Øieblik forlod Værelset, men kom strax tilbage. Lidt efter traadte *den høie, magre Mand* med det stramme hvide Halstørklæde og den noget kolde, strenge Mine ind. En Følelse sagde mig i dette Øieblik, at jeg nok havde været noget for hurtig i at iværksætte denne Gang, og jeg ønskede, at jeg atter var vel ude ad Døren; thi det kneb for mig at komme frem med mit Andragende. Jeg forklarede ham nu mit Ønske og Maaden, hvorpaa jeg mente at kunne afbetale den Sum, som Huset vilde komme til at koste. Da jeg havde udtalt, svarede han: "Denne Plan lader sig vel iværksætte, og det skal være mig en Glæde at bidrage Mit dertil; Alt kommer nu an paa, om det er muligt at faa en af de Grunde, som De ønsker." Efter nogen Conversation om andre Genstande gik jeg, forsaavidt glad og let om Hjertet, bort. Jeg havde ved min Hjemkomst ikke strax Mod til at fortælle Heiberg min dristige Gang; forunderligt nok var det slet ikke faldet mig ind, at han egentligt kunde blive *vred* herover, før jeg sad lige overfor Suhr og fremsatte mit Ønske. Da jeg om Aftenen sad ene i Sofaen med Heiberg i vor sædvanlige Nattesamtale, rykkede jeg frem med min Formiddagsbedrift. Men, ak I Guder, hvor blev han vred! Han sagde, at han aldrig havde troet, at jeg kunde gjøre et saa taktløst Skridt. En Dadel af den Natur kunde jeg mindst taale, og jeg udgjød mange Taarer for min overilede Gang. Dagen efter kom Tscherning til mig og sagde: "Veed De, hvor jeg har været i Dag? Suhr og jeg have gaaet og set efter en Grund til Deres Hus, men jeg er bange for, at en saadan, som De ønsker, ved Vandet og med en Plet Jord til Have, ikke vil kunne erholdes." "Ak," sagde jeg, "tal ikke mere herom; thi Heiberg er meget vred over, hvad jeg har gjort, og selv om en Grund fandtes, kan der Intet blive af". Det lignede ganske Suhrs Hurtighed i Forretningssager strax at gjøre Skridt for at opfylde, hvad han havde lovet. Suhr aflagde os nu et Besøg i Selskab med Tscherning for at tale videre om Planen, og jeg maatte nu finde mig i, at Heiberg undskyldte min uoverlagte Plan og det Skridt, jeg havde gjort i denne Sag uden hans Vidende. At dette skete med den Finhed, som var uadskillelig fra Heibergs Væsen, behøver jeg ikke at tilføie, især ikke for dem, der personligt have kjendt ham. Og hermed var min Phantasi om at eie Hus og Have skrinlagt.

47,27. om sine Interesser: *MSS har:* om sine Forhold, om sine Interesser.

50,15-16. Endvidere var... i Besøg: *Disse Ord er indføjede af A. D. J. i IIC, i Stedet for flg. antageligt af Afskriveren glemte Linier:* Dernæst en ung Broderdatter af Suhr, Pauline Suhr, en smuk, forstandig Pige, som desværre kun levede i faa Aar endnu.

55,4. saadant Sted.: *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget:* Denne Følelse havde jeg, en Følelse, som Heiberg og hans Moder kaldte overdreven Ømfindtlighed.

56,39. dig igjen!: *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget*: Men hvad dig angaar, min bedste Hanne," vedblev hun, "i dit Sted vilde jeg ikke 134 bryde mig det Allermindste om alt det Vrøvl; Suhr er jo Herre i sit Hus, og hvad han tillader Eder at nyde af hans Gaver, det vilde jeg nyde og forresten lade Ægtefolkene afgjøre Resten mellem sig selv." Ja, men dette formaar jeg ikke, jeg pines i Stilhed af al den Misklang, som findes indenfor disse Mure.

59,9. *Du er kjendt*: *Herefter er i IIB overstreget ca. 1876-78*: selv alle dine Hovedhaar ere talte. Hvor er det dog en Trøst, at der er En, der kjender os, kjender os fuldstændigt, En, der kjender vore rene Hensigter, vor Uskyldighed under mangen Forurettelse, vore Anstrengelser i at ville det Gode! En, der kjender vor Anger, vor Taknemmelighed, vor Salighed, naar vi have en Fornemmelse af, at han har tilgivet En, til hvem vi haabe engang at kunne sige:

Du veed, jeg elsker Dig!

Og maatte det med Graad end skee,
At saadant Svar jeg gav,
Saa vil Du riaadig til mig see,
Og tørre Taaren af;
Ja, naar kun Du, som alting veed,
Hos mig kan finde Kjærlighed
Og kjende mig iblandt Din Flok
Som Din, saa har jeg nok! 1)

59,29. bleven saa: *Herefter er i IIB ca. 1876-78 overstreget*: ukjærlig, saa.

60,7. Fortrolighed: *Dette Ord maa være indsat af A. D. J. i Korrekturen til 1. Udg. i Stedet for MSSs Kjærlighed.*

60,33. læste Uveir.: *Herefter er i IIB med Blyant overstreget flg. Stykke, uden for hvilket der i Marginen staar NB (maaske ved Hauch)*: "Det var en herlig Tur", sagde Heiberg. "Har De, Frue, ikke ogsaa benyttet det smukke Veir og kjørt Dem en Tur?" Med zitrende Stemme og ingenlunde Herre over sig selv sagde hun: "Naar De skal kjøre, saa maa jeg vel blive hjemme." Suhr blegnede formeligt, men sagde med stor Fatning: "Det behøver du jo ikke, her er jo en Vogn og Kusk til, som du kunde benytte." - "Men jeg ønskede nu netop i Dag at benytte denne Vogn, som Heibergs kjør te i og denne Kusk."

60,35-38.: det var... og Kusk": *Saaledes er Teksten i IIB ca. 1876-78 ændret fra* ". "Ih," svarede Heiberg, "det indser jeg ikke; Vognen er Suhrs, og hun har jo sin egen Vogn, det er jo lutter Grimacer, som man ikke behøver at rette sig efter, det lader man, som man ikke forstaar."

61,4. Ansigt: *Dette Ord er i IIB ca. 1876-78 sat i Stedet for*: Taktløshed.
* - 135

61,8-9. Fruens fortrædelige Ansigt: *Saaledes er Teksten i IIB ca. 1876 -78 rettet fra*: hvad der var passeret.

63,18-19. Den Adfærd... Børsen,: *Denne Linie er, øjensynligt af A. D. J. i Korrekturen til 1. Udg., sat i Stedet for flg. Stykke i IIC*: Kun saa meget husker jeg, at det Hele dreiede sig om Opkjøb af Bankhefteiser paa en Tid, da de ingen Værdi havde, i Haab om, at denne Tid kunde komme, hvilket og siden skete, noget Suhr skulde have erhvervet sig Underretning om ad hemmelige Veie. Dette i Forening med Toldspørgsmaal, som jeg endnu mindre forstaar at gjengive - jeg erindrer blot, at det var Opkjøb af Olie i Forbindelse med en forandret russisk Toldbestemmelse, hvorom Talen var - dette var Aarsagen til den Adfærd, der vistes Suhr paa Børsen. Den.

66,37. med hende: *Herefter er i IIB overstreget*: uagtet heller ikke jeg negter, at hendes Anfærd mod hendes Mands Slægtninge, for ikke at tale om Fremmede, ofte i høi Grad mishagede mig.

67,17-18. undvære mit Selskab: *Saaledes har Krieger i IIB ændret Teksten fra*: undvære mig.

68,24-25. "L'appétit vient en mangeant": *I IIA opr. paa Dansk, men Fru Heiberg har i Marginen skrevet: "dette Ordsprog maa helst anføres paa Fransk", og den franske Tekst er (formentligt senere) indsat af Krieger.*

69,32. Christianshavn.: Herefter er i IIB overstreget flg. Parti, om hvilket Krieger i IIA i Marginen har skrevet: "Udgaar, da Wiehe optraadte istfr. V. Holst i Sommeren 1842".: Medens vi saaledes færdedes paa Landet, dels paa Bakkegaarden, dels paa Sølyst, vare Skuespillernes Sommerskuespil i fuld Gang inde paa Kongens Nytorv. Da der var kommet Uenighed mellem de andre Skuespillere og V. Holst, der dengang jo endnu var Theatrets første Elsker, hørte jeg til min Forundring, at det samme Personale, der for kort Tid siden havde haft saa meget mod min Protégé, M. Wiehe, nu havde henvendt sig til ham for at bede ham overtage alle Elskerrollerne i disse private Skuespil, Noget, der meget glædede mig, thi han vilde jo her faa Leilighed, baade til at erhverve sig nogen Routine og til at sætte sig fast i Publikums Gunst, et Resultat, hvorpaa jeg intet Øieblik tvivlede.

Havde Skuespillernes frække Dovenskab i at standse Alt, hvad man havde ønsket fremmet i Saisonen, været utrolig stor, saa udfoldede de nu, da Forestillingerne bleve givne til deres egen Indtægt, en ikke mindre utrolig Flid og Udholdenhed. Theaterdirectionen vandt vel herved et Par gode Stykker for den følgende Saison, men maatte lade sig udskjælde i alle Blade, fordi de ikke først havde sat disse Forestillinger i Gang. Det var den gamle Jammer, at Sletheden ikke revses paa rette Sted. Ingen dadlede de al Virksomhed hæmmende Skuespillere, men Alle dadlede en Direction, som dog ikke med Svøben i Haanden kan drive Skuespillerne til at gjøre deres Pligt i Theatrets Tjeneste. Den begyndende Saison vandt ved Sommerskuespillene, takket være især Overskous Flid, "Statsmand og Borger" og Molières "Don Juan" 1). Hvad der imidlertid opnaede det største Bifald i Øieblikket, var - som saa ofte - * 136 det Sletteste: "Pigen i Lyon", "En Aften i Tivoli" og "Adolf og Henriette". Overskou har Ret, naar han om Bulwers "Pigen i Lyon" siger, at det i sine fem Akter ikke var Andet end en med idelige Decorationsforandringer afbrudt Forevisning af usammenhængende Romanscener, de alvorlige sødtsentimentale, de lystige inderligt flæue. Ikke desto mindre vare Folk høist indtagne af dette Makværk, saa intet fornuftigt Ord kunde blive hørt mod dette høist for Grisetter sammenjaskede Stykke. Hos os var det imidlertid ikke blot Grisetter, som beundrede dette Arbeide; i alt Fald vare disse Grisetter høit oppe i Rangforordningen og ingenlunde, hvad man sædvanligt forstaar ved dette Navn; omendskjønt begge Slags her mødtes i Smag og Kunstsans.

Da jeg en Aften i Saisonen saae "Adolf og Henriette" - thi ogsaa dette Stykke havde Skuespillerne ved den uhyre Lykke, det havde gjort ved Sommerskuespillene, paa en Maade tvunget Directionen til at optage -, da jeg sad og saae dette yderst platte, af Muser og Gratier forladte Arbeide gaa over vor Scene, saae, hvorledes Phister svømmede saligt heri, som en And i Mudderet, hørte Publikums Hyl og Begeistring, da gik jeg bedrøvet hjem og tænkte: Er det dette Theater, dette Publikum, hvorpaa du har sat dit Livs bedste Kræfter! Ak, kun den alvorlige, samvittighedsfulde Skuespiller kjender en Smerte som min hin Aften.

71,35-36.. I de sidste... Astronomien: *Indsat i IIA i Stedet for flg. oprindelige, overstregede:*, og denne Bolig gjorde, at han paany for Alvor optog sin gamle Ungdomspassion, Astronomien.

73,9-18. Vi to... stor Angest: *Indsat i IIB ca. 1876-78 i Stedet for flg.:* Heller ikke var Heibergs Moder paa dette Tidspunkt saa livlig, saa oprømt, som hun pleiede; thi en Hjertesorg havde alt i et Aarstid gjort, at hun bestandigt levede i Angest og Spænding.

73,36. mod hvem jeg: *Herefter er i IIC overstreget, uvist af hvem:* paa dette Tidspunkt af mit Liv.

74,25. til end af.: *Herefter er i IIA overstreget:* Og et Aarstid efter udgav Heiberg sit første Bind af sin "Urania", skrevet af ham med den inderligste Interesse, læst af faa, der skjønnede paa Gaven.

74,27-28. havde ualmindelig: *Saaledes er Teksten i IIA, antageligt af Krieger, ændret fra* var ualmindelig begavet og havde en stor.

75,9-30. Aldrig syntes... sig selv?: *Indskudt i IIB i Tillæg (Originalen fra ca. 1876-78 i IIA).*

75,32. Paa dette Tidspunkt: *Stykket, der begynder saaledes, indledtes i IIA opr. med flg. ufuldendte Linier:* Ogsaa brugte jeg disse Nattetimer til at indstudere de nye Roller, der vare mig overdragne.

Det nye, unge, friske eiendommelige Talent, som Theatret havde vundet i Michael Wiehe, havde i høi Grad oplivet min Lyst og min Interesse.

76,14. længere Tid: *Indsat i IIB i Stedet for: de første syv 1) Aar af hans Virksomhed.*

* 137

76,21. Venskab: *foran dette Ord er i IIB i 1876-78 meget grundigt overstreget Ordet:* inderlige.

76,34. saa sjældent!: *Herefter er i IIC overstreget af A. D. J.:* Dette Spørgsmaal tænker jeg længere hen at prøve paa at besvare. *Herefter er, øjensynligt i Korrekturen til 1. Udg. af A. D. J., slettet:* Wiehe satte, efter sit eget Udsagn, stor Pris paa at virke i Kunsten ved min Side. Skulde han spille i et nyt Stykke, hvor der ingen Rolle var for mig, da var han ganske bedrøvet og klagede for mig: "Ak," sagde han, "naar jeg blot faar Lov til at spille med Dem, da skal De se, hvor god en Skuespiller jeg skal blive; jeg kan kun spille godt med Dem, med ingen Anden." Roste jeg ham paa Prøverne, da slog han Øiet ned med et vist, man kunde kalde det

blufærdigt Udtryk, der var ham eget, og saae lykkelig ud. Dadlede jeg ham, da var han mismodig og bedrøvet og anstrengte sig for at rette det, jeg havde dadlet.

76,35-37. Han var... varsom med.": *Om disse Linier er der i IIA sat Parentes, antageligt af Krieger, som først har udeladt dem i IIB, men derefter indføjjet dem, maaske efter Fru Heibergs Forlangende.*

77,7. over dem.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.:* (Mere end een Gang har jeg havt Bevis for, at denne min Tro ikke var ugrundet).

79, 7-8. Jeg, for ikke... sig Rollen.: *Disse Linier er i IIB indsat ca. 1876 -78; herefter er overstreget:* At vi alle paavirkes af vore Omgivelser er naturligt, men trist er det, naar den høiere Stillede lader sig paavirke af den i moralsk Henseende lavere Stilledes Luner og Intriger. Naturligvis har Nielsen gjort sin Kone klog paa, at Marthas Rolle var altfor underordnet for hende, især da jeg havde Hovedrollen. At dette nu ikke kunde være det sande Motiv, derom kunde man ikke tvivle, naar man ved Sommerforestillingerne havde set Fru Nielsen endogsaa udføre Moderens lille i alle Henseender ubetydelige Rolle i "Pigen i Lyon".

80,32. paa denne Maade: *Herefter i IIA flg. af Krieger i IIB udeladte Ord*, have de da et skjelende Udtryk eller ikke.

81,15-16. For ham... se dig!: *Disse Ord er indsat af A. D. J. i IIC.*

84, 36-38. *Noterne er Fru Heibergs og findes i IIA*

85,33. begge Dele.: *Herefter er i IIB overstreget flg. (efter at der først er rettet deri ca. 1876-78):* Men endnu en Glæde havde jeg, og kun jeg; thi Ingen aner, hvilken Nydelse det er at spille med En, der i Alt tilveiebringer Illusionen, ikke blot for Publikum, men for os selv, der gjør Digt til Sandhed og Sandhed til Digt. Jeg var ubeskrivelig glad over i Michael Wiehe at have en Medspiller, der paa den fuldendteste Maade greb ind i min Tone, saa at her virkelig var et Sammenspil, der maatte gjøre Virkning, selv paa den af Phantasien mest forladte Tilskuere. At han, som jeg, følte denne Glæde 1), veed jeg, ikke blot, fordi han sagde mig det, men fordi det lyste ud af hans Øine, af hans hele Væsen. Vi spillede virkelig *sammen*; thi vi ^{*}138 fortabte os saaledes i hinandens Spil, at der for os ikke existerede noget Publikum 1); af Alles Glæde var uden Tvivl vor den største.

I det ovenomtalte Stykke af H. C. Andersen, "Den nye Barselstue", der blev opført første Gang en otte Dage før "Kong René's Datter", spillede jeg ret con amore min ældre Jomfru. Det er en elskværdig, naturlig Tegning fra Forfatterens Haand, og jeg glædede mig ret over at give min Personlighed til denne Figur, hvis Udførelse er saa vigtig for ligesom at forbinde alle de enkelte afbrudte Scener, som Stykket bestaar af. Saa lille og maaske for Mange ubetydelig denne Rolle end kan synes, var den for mig en af de taknemmeligste, jeg har spillet; thi jeg frembragte i denne lille Rolle en Illusion, som i meget faa andre; jeg behøvede her Intet at gjøre, undtagen at give min Personlighed til, og hvor det rent Personlige er nok, der er Illusionen fuldstændig.

Mange, der kjendte mig fra mit Hjem, ytrede: "Jeg glæder mig altid ved at se Dem i denne Rolle, thi det er, som om De gik i Deres Dagligstue, som om man havde aflagt en Visit hos Dem. Det er Fru Heiberg selv, der staar paa Scenen, og ingen Skuespillerinde". Rollen var, paa den Maade spillet, af stor Nytte for dette Stykke; thi min gamle Jomfru bragte Hygge og Hjemlighed ind deri, saa de afbrudte Scener ikke stode saa isolerede. Kun denne Rolle har den Magt at gjøre "Den nye Barselstue" til et Stykke, uden dens rigtige Fremstilling bliver det Hele en blot Række Scener, der falde fra hinanden uden Forbindelse. Forfatteren har bygget paa denne Figur; svigter den, ligger det Hele. Jeg afgav Rollen en Del Aar efter dets første Opførelse, fordi dette Stykke af Directionen blev misbrugt til at indskydes ved alle pludselige Forandringer, og det saa tidt, at man skulde troet, at der laa deri en Plan til i at gjøre Folk leed og kjed af det.

Da Rollen gik over i andre Hænder, blev der ikke Spor tilbage af min Opfatning 2). Jeg mener naturligvis ikke, at man skulde have copieret mig, Gud bedre det, dette gjorde kun altfor Mange, men jeg syntes, at Billedet i sin Helhed kunde være bibeholdt. Medens mangen en Tilskuer havde beholdt Billedet, var det rent udsløttet af den, der overtog Rollen 3), hvoraf fulgte, at Stykket sank og aldrig siden i de nærmeste Aar rigtig kunde hævde sig. Maaske man vil synes, at jeg taler forfængeligt; men det faar ikke hjælpe; det er et Factum, og om Facta kan der ikke disputeres.

89,13. mit Spor: *Herefter har A. D. J. i IIC overstreget:*, ligesom det følges indtil 4) det Øieblik, da jeg nedskriver dette. *Herefter er i IIB ^{*}^{*}^{*}139overstreget:* At Faa, ja maaske saa godt som Ingen af de Tilskuere, der nu beklappe den, som de tro, originale Opfattelse af den, der i Øieblikket fremstiller Rollen, aner, at det er mig, som har givet denne Figur Liv paa Scenen, er en Skjæbne, som jeg deler med alle andre originale Skuespillere, og det kan jo ogsaa være det Samme, hvis Æren er, naar kun det Rette har fortrængt det Feilagtige, det Slette. Det er ligeoverfor Digtværkerne, at vi Skuespillere have vor Kunstnersamvittighed; have vi arbejdet trofast i deres Sag, da er vor Kunstnersjæl frelst.

90,7. Ro og Hvile.: *Herefter har Krieger i IIB udeladt:* Men hvad har ikke Fanden at bestille!

90, 22-23. kummerlige... i Vinden!": *Saaledes er Teksten i IIC af A. D. J. ændret fra: sædvanlige Nysgjerrighed; saa skal jeg føre jer i Vinden, saa I skal mærke det til Eders inderste Skind; blæse jer væk veed jeg nok jeg ikke formaar, thi er Eders Nysgjerrighed først vakt, da ere I store Dødsforagtere. I tage gjerne Gigt, Tandpine, Feber og hvad alle de Plager hedde, hvorfor man udsætter sig paa en saadan Blæsedag, men En og Anden af Eder skal dog gennem disse Plager huske paa Kongen af Preussens Modtagelse; jeg skal løfte Eders lette Mantiller fra Kroppen og gjenneblæse Eder, I Kvinder, saa Tænderne skulle klapre i Eders Munde!*

90,38. for sig: *Herefter er, øjensynligt af A. D. J. i Korrekturen til 1. Udg., udeladt flg. Fodnote, der i IIB foreligger med Kriegers Haand (Originalen ses ikke):* Jeg har et Blad 1) liggende for mig, som jeg nedskrev strax efter disse Dage, saa stærkt var Indtrykket paa mig.

91,1. at se: *Saaledes af A. D. J. i IIC ændret fra: at glo.*

91,24. Stine Isenkræmmers.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.:* Og endelig maatte jeg deltage i en Forestilling for Theatrets Enkekasse, hvor jeg for 25de Gang udførte Heibergs "Emilies Hjertebanken". 2) *Herefter er i IIB overstreget en Fodnote af følgende Indhold:* I den Anledning fandt Heiberg en Aften paa sit Bord et lille Brev 3) fra mig saalydende:

Min kjære Ludvig!

Skriv en ny Vise til mig i Emilies Hjertebanken! Det vil give mig fornyet Lyst og sætte mig i et Perlehumour til atter at udføre, hvad alt saa ofte er gjenaget, Publikum vil blive oplivet ved den uventede Tilgift, og det Hele vil faae fornyet Glans. Føi mig heri, og lad mig have den Glæde paa den smukke Melodi at synge dine herlige Vers, hvis Fuldenndthed fryder mig i min inderste Sjæl. Vær nu min egen rare Ludvig og lad mig faa en saadan! men lad mig faa den itide, at jeg uden Ængstelse kan glæde mig til at synge dine yndige Ord. Gjør du dette mig til Behag, saa skal jeg nok hitte paa noget ^{**}₁₄₀ Rart til at fornøie dig med, noget som du skal blive saa glad for, som du havde faaet (hundrede Tusinde Heste)¹), en hel Herregaard, og min Kjærlighed til dig skal forstærkes, uden at tale om min Agtelse. Skammeligt nok gjorde dette Brev ikke sin forventede Virkning; jeg fik ingen ny Vise af ham, og han fik altsaa ingen Herregaard af mig.

91,33. Kunstnerinde.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.:* Ak! Man gaar saa fattig ud af det Hus, hvor man har tilbagelagt et Tidsrum af 30 Aar i Kamp, i Anstrengelse, i Seier, uden at et venligt Tegn bringes til Tak ved Afskeden. Dog, hvem er Publikum? Hvem gjælder Anklagen? 2) -

93,17. velsigne Dem": *Herefter har A. D. J. i IIC overstreget, hvortil jeg indeni sagde: Amen, Amen.*

95,37. ved Havbredden: *Saaledes har A. D. J. forkortet Teksten i IIC fra: lige nede ved Havbredden, hvor Taaspidserne næsten stødte mod de bløde Smaabølger, der skvulpende sloge mod Stranden.*

99,8., som saa ofte indtræder mellem Ægtefolk: *Disse Ord er af Krieger i IIB indsat uden Hjemmel i MSS*

100,15. Rolle spille: *Herefter er i IIB overstreget flg. Ord, og at, naar de første af mine Ægteskabsaar fraregnes, var jeg fri for at bringe denne Trivialitet ind i vort Forhold.*

101,36. den Elskede.: *Herefter er i IIB flg. Stykke, begyndende med ny Linie, overstreget med Bemærkningen i Marginen: "udelades":* Jeg har fortalt, hvorledes M. Wiehes Talent atter havde vakt min Lyst til at virke i Theatrets Tjeneste med fornyet Styrke. Livet paa Theatret havde atter faaet Friskhed og Betydning for mig. Jeg glædede mig igjen til det daglige Ophold der, og som i yngre Aar blev det atter mit andet Hjem. Mit livlige Lune formaaede at bringe Munterhed og Liv tilveie; man var glad, naar jeg kom; af Wiehe og mange Andre havde jeg den Glæde at høre de Ord: "Det er saa deiligt, naar De er med i Stykkerne; naar De ikke er her, da er Alt saa trivielt og dødt." Ja, saaledes sagde saa vel Damerne som Herrerne, og jeg har havt mange Beviser paa, at det ikke var Smiger, men sagt i inderlig Alvor.

102,18. Slør: *Saaledes har A. D. J. i IIC rettet fra: Shawl.*

104,2-3. sin Tale: *Saaledes har A. D. J., øjensynligt i Korrekturen til 1. Udg., rettet Teksten fra: for en Løgn. - I L.6-7 har han i IIC rettet løgnagtige til usandfærdige.*

106, 7. Kort før Stykket skulde besættes: *I 1. Red. af Sæsonen 1849/50 i IIIA har denne Episode flg. Indledning: Nogle Aar forinden Heiberg blev Directeur, vilde Collin opføre et af hans ældre Arbeider 3), hvori var en Rolle, ^{**}₁₄₁ der uden Modsigelse laa for Nielsens Talent. Den blev altsaa ham tildelt. Men hvad sker? Han skrev nu et Brev til Heiberg saa fornærmeligt og i en saadan Tone, at enhver forundrede sig over, hvad der dog kunde have sat Manden i et slikt Røre. Brevet endte med, at han een Gang for alle bad sig fritaget for nogensinde at spille i noget somt helst af de Arbeider, der var kommet eller i Fremtiden kom fra hans Haand. Heiberg smilte ad dette uvorne Brev, svarede ham intet herpaa, men sagde blot efter at han havde læst det for mig: "Ja, ja, saa maa ham jo føie ham heri." Den omtalte Rolle gik altsaa over i andre Hænder, og dermed var den Sag sluttet. Otte Dage efter hint Brev til Heiberg hændte det sig, at "Elverhøi"*

efter nogle Aars Hvile, paa Grund af Ryges Død, atter skulde spilles. Christian den Fjerdes Rolle var jo Nielsen den nærmeste til, men efter dette Brev maatte man jo finde sig i at give Rollen til en ringere Skuespiller.

106,33. Indbildning: *Saaledes er Teksten, formentligt af A. D. J. i Korrekturen til 1. Udg., rettet fra MSS: Løgn.*

107,9. medens Heiberg: *Herefter er i IIA overstreget: meer og meer.*

107,10. Himmellegemernes Gang.: *Herefter er med talrige Blyantstreger i IIA overstreget: Indstuderingen af Julie var endnu et Hjerteanliggende for mig, der opfyldte mig ganske. I Marginen uden for et "NB", antageligt ved Krieger, der vel har foreslaaet disse Linier, der ikke er taget med i IIB, slettet.*

109,1. for mig selv: *Herefter har A. D. J. i IIC slettet:.* Jeg havde den Glæde, at Heiberg med Kjærlighed lyttede til mine ufuldkomne, men friske, i Sjælens Dyb følte Sange.

112, 28. længe: *Saaledes er Teksten i IIA af Krieger ændret fra: meget over et 1) Aar.*

112,40. kun Nydelsen.: *Herefter er flg. Afsnit i IIB, begyndende med ny Linie, overstreget: Jeg havde i Begyndelsen af denne Theatersaison mistet en hengiven Ven i Skuespiller Stage. Han havde set mig opvoxe fra Barn af, havde spillet med mig i mine første større Roller "Den første Kjærlighed", "Et Feiltrin"; i Conversationsstykket var han den egentlige Elsker og spillede her ideligt med mig. Hans Styrke var at give Cavaleren med Anstand, med Lethed, Gratie og en Tone, der røbede, at han var vant til at bevæge sig i Verden; hertil kom en Evne til at anvende Ironien, der ofte hjalp ham i Stedet for Lunet; naar undtages burleske Roller, hvor netop Mangelen af det egentlige Lune undertiden gjorde ham grell og plat, da var hans Spil som oftest netop behersket af Smag og Elegance. Nogen genial Kunstner var han ingenlunde, men han blev baaret frem af en elskværdig Personlighed paa Scenen. Udenfor denne streifede hans Hang til at give sig en vis fornem Air undertiden lidt ind paa det Comiske. For de Yngre ved Theatret var han en sand Bussemand, ikke fordi han gjorde dem noget ondt, men kom de unge Herrer paa Prøve med en ubørstet Frakke, de unge Piger med krøllede Baand, kastede de sig skjødsløst paa en Stol eller bleve siddende, naar en ældre Skuespiller tiltalte dem, hilste de ikke ærbødigt og med Anstand, da kunde de være visse paa at have Stage ved deres Side for uden Skaansel at sætte dem i Rette for deres Mangel paa Manerer og Optugtelse. Dengang gjorde det mig ofte ondt for de Yngre, men hvor tidt har jeg ikke i senere Tider ønsket en Hr. Stage mellem Personalet, der kunde og vilde tugte de Yngres slette Tone i Holdning og Manerer, en Mangel, hvoraf deres Fremstillinger saa tydeligt bare Præget. Stage var Heiberg og mig virkeligt hengiven, ja hans Godhed for mig grænsede næsten til Stolthed over mig som Skuespillerinde; han var skinsyg paa mit Venskab og taalte ikke gjerne, at jeg viste Andre for megen Venlighed, Noget de Andre da ofte drillede ham med, idet de lode, som om de havde Hemmeligheder med mig, som han ikke maatte erfare Noget om. Det Hele var Løier, hvori ingen Braad laa. Det faldt af sig selv, at man strax mente, at Stage var forelsket i mig, hvilket jeg ingenlunde havde Grund til at tro, eller et Øieblik troede; men da han efter en af mine Rollers Udførelse, jeg husker ikke hvilken, var saa henrykt herover, at jeg, da jeg næste Formiddag d. 22. November, altsaa min Fødselsdag, skulde paa Prøve, fandt min Vogn indvendigt smykket fra øverst til nederst med de yndigste Blomster, bragte af hans Haand, da var Ævred opgivet; man fandt i denne tavse Udtalelse det sikreste Bevis for, hvorledes han havde det, og han blev Gjenstand for sine Kammeraters Drillerier, da de ikke kunde se denne Opmærksomhed for mig undtagen fra een Side. Stage blev først gift i en sildig Alder; han havde været farlig for høitstaaende Damers Ro, efter hvad Rygtet fortalte; paa min Ro havde han, Gud være lovet, ingen Indflydelse havt. Hans pludselige Død smertede mig; man har aldrig saa mange, der ere En hengivne, at man jo nødigt ser Antallet forringet; hans Død var desuden virkeligt et Tab for Theatret, thi ikke faa af hans Roller tabte ved at komme i andre Hænder. I Elskeren i "Den første Kjærlighed", Qvækeren i "Quækeren og Dandserinden" kunde selv Michael Wiehe ikke erstatte ham, og saaledes i flere. Man har i Theatersproget et Ord, nemlig "at fylde i en Rolle", og dette passede just paa Stage; han blev ikke borte, men fyldte saa godt i Maleriet.*

Hvad man mener vel, bliver ofte uretfærdigt bedømt. For nogle Aar tilbage kom en lille Pige 1) paa en tolv à tretten Aar til mig i mit Hjem og bad mig tage mig af hende, da hun havde en saa stor Lyst til at være Skuespillerinde. Da jeg næsten dagligt fik slige Anmodninger af saa mange Store og Smaa, afslog jeg det sædvanligt; thi min Tid var saa optaget, at jeg umuligt kunde føie dette besværlige Arbejde til. Jeg afslog ogsaa i Begyndelsen denne Lilles Anmodning; men da hendes store mørke Øine fyldtes med Taarer ved mit Afslag, blev jeg bevæget og indlod mig med hende. Da jeg spurgte hende, hvoraf hun troede at være kaldet til dette Hverv, svarede hun saa fornuftigt og beskedent, at min Interesse for hende steg. Hun fremsagde nu nogle Digte for mig, og jeg blev forundret over hendes Stemmes Kraft og over Ørets Udvikling i rhythmisk Henseende. Hun indstuderede nu snart Et, snart et Andet under min Veiledning, idet jeg bestemt afslog at bidrage til, at hun ^{*}143

fremtraadte i en Barnerolle, men fordrede, at hun først maatte tænke paa at optræde, naar hun var confirmeret, for ikke at faa de Aar, hvor hun skulde uddannes i sine Skolekundskaber, adspaltede og fordærvede, at det dog altid var usikkert, hvorvidt hun havde Kald til at betræde en Bane, der fordrer saa mange ydre og indre Betingelser. Da hun havde gaaet et Par Aar hos mig, viste der sig saaledes en vigtig Hindring; hun voxte saa godt som slet ikke. Det store Hoved til den lille undersætsige Krop tog sig mindre og

mindre godt ud. Det gjorde mig ondt; thi at her var en Begavelse, sandede jeg meer og meer. I 1845 blev hun confirmeret, og hun vilde nu ikke længere give Tid for at vente paa en Væxt, som maaske aldrig kom. I det sidste Aarstid havde hun indstuderet Julies Rolle i Shakespeares "Romeo og Julie" og ønskede at fremtræde heri. Jeg kunde ikke modsætte mig dette, da jeg virkelig syntes, at her vare mange Betingelser tilstede; vist er det, at havde dette Legeme været udstyret noget rigeligere, vilde hendes Fremtid have været aldeles sikret. Hun debuterede altsaa i Julies Rolle d. 11. December 1845 og blev meget stærkt beklappet af det fulde Hus, og dette gjentog sig ved flere stærkt besøgte Forestillinger. Hun spillede og Cecilie i "Mulatten", hvor hun ligeledes blev applauderet for sit declamatoriske Talent. Hvad Under da, at den stakkels Pige ansaae sin Lykke for gjort, saa meget mere som den offentlige Kritik udtalte sig til Gunst for den unge Piges Talent. Paa Theatret imellem Personalet havde der imidlertid reist sig en stærk Opposition imod hende, saa stærk, at den næsten antog Lidenskabens Character. Jeg mærkede den vel, skjøndt man søgte at skjule den noget ligeoverfor mig, som man vidste interesserede sig for hende. Ved Saisonens Slutning kom hun en Dag grædende til mig og fortalte, at hun havde faaet et Brev fra Collin, hvori stod, at Theatret ingen Brug havde for hende. Jeg blev noget forundret, da jeg ikke havde hørt et Ord om denne uventede Bestemmelse. Jeg bebreidede Collin, at han havde givet efter for den umotiverede Opposition iblandt Theaterpersonalet, og fandt, at denne Adfærd var ubillig paa en Tid, da Theatret vrimgledede af drivende Talenter, der ikke formaaede halvt saa meget som denne unge Pige. Sagen var imidlertid afgjort; han paastod, at de øvrige Directeurer paa ingen Maade vilde gaa ind paa noget Engagement for min Protégée. Jeg forsøgte endnu et og andet Skridt, men forgjæves. Jeg blev virkelig en kort Tid Uvenner med Collin for denne Haardhed mod den unge Pige, der ikke fordrede Andet end endnu een Saison at maatte forsøge sig. Hvor stor var da ikke min Forundring, da jeg siden erfarede, at hendes Slægtninge og Venner havde indbildt hende, at det var mig, der havde udvirket hendes Afsked, og jeg mærkede, at hun fæstede Lid hertil. Det har noget Smerteligt, selv om man er uskyldig, at blive miskjendt og beskyldt for en underfundig Adfærd, naar man er sig det Modsatte bevidst. Og hvorfor skulde jeg have spillet denne Comedie mod dette unge Barn? Naturligvis af Misundelse, af Frygt for at faa en Rivalinde i hende. Ja, Menneskene ere uberegnelige; undertiden tiltro de En stort Hovmod, undertiden en Beskedenhed, der vilde være latterlig; en saadan Beskedenhed vilde det dog have været, om 144 jeg paa det Standpunkt, hvori jeg stod ved Theatret, vilde have frygtet denne lille Pige ved min Side. Jeg kan kun forsikre, at saa beskeden var jeg ikke.

Michael Wiehe spillede første Gang Romeo med denne unge Debutantinde. Jeg havde paa Prøverne glædet mig over hans skønne, interessante Fremstilling, og han hørte med Glæde min Roes, om jeg end hist og her ønskede mere Ild, stærkere Lidenskab, mere sydlig Glød, Lidenskabens fremstillet med mere dæmonisk Styrke, hvilket jeg ogsaa uforbeholdent udtalte for ham. Han lyttede hertil uden al Ømfindtlighed og lovede at gjøre sig Umage herfor. Hos Publikum gjorde hans Romeo stor Virkning. Alle vare henrevne af den skønne, ungdommelige, ridderlige Skikkelse. Naar jeg da alligevel klagede for ham, at han maatte kunne give Billedet af den unge lidenskabelige Elsker et fyldigere, et livligere Præg, da svarede han stedse: "Ja, hvis De spillede Julie, da vilde Deres Spil løfte og bære mig; nu trykkes jeg, men stod De ved min Side, det vilde hjælpe mig overordentligt".

Herefter følger i IIA det II, 127, 9-26 benyttede Stykke: Man vil erindre... fører med sig; forskelligt fra II, 127,26-30 lyder derefter Teksten i IIA: Alle Midler have i denne sidste Del af Rollen deres Anvendelse. Lidenskab, den dæmoniske, maa ikke blot kjendes fra Bøger, men nogen Erfaring heri maa en Julies Fremstillende have gjort i Virkeligheden for ret at kunne fornemme, til hvilken Høide en saadan Lidenskab maa kunne føres, naar Skjæbnen og Omstændighederne ligesom ville trodse, standse en saadan Lidenskab i sin Fart 1).

Det følgende er overstreget i IIB: Da Rollen nu ved Saisonens Slutning var ubesat, sagde Wiehe ofte til mig: "De kan dog ikke nænne, at jeg aldrig mere skal spille en Rolle, jeg har anvendt saa meget Arbejde paa!" Fra forskjellige Sider i Publikum lød den samme Opfordring til mig. Theaterdirectionen bad mig indstændigt om det Samme, og jeg selv havde lidt efter lidt faaet en ubeskrivelig Lyst til at optage mit Ungdomsbillede af Julie, som det nu i en modnere Alder svævede for min Phantasi, og jeg lovede for Alvor at tænke derpaa til næste Saison.

*113,12. et Dansedivertissement.: Herefter er i IIB overstreget: At Huset forresten var overfyldt, følger af sig selv; Publikum holder meget af Festforestillinger, uagtet disse sædvanligt ere de kjedsommeligste, især paa Grund af en gammel tosset Skik, at paa slige Aftener maa der kun falde Applaus for Kongehuset, og ikke for Skuespillerne. Dette Baand paa Stemningen gjør, at den hele Aften let faar noget Dødt og Kjedeligt. I 1846 var Christian den Ottende ikke længere populair, om han ellers nogensinde havde været det, saa at Publikum ikke denne Aften lod sig Hænderne binde, men udbrød i stærk Applaus for mig; Kong Oscar havde - efter hvad man siden fortalte mig - strax den Takt at vise, at dette ikke stødte ham, idet han selv og med ham Christian den Ottende tog Del i Applausen, medens hele Hoffets *145 Yderender vare indignerede over Publikums Taktløshed. Dette var nu Altsammen godt nok, og.*

115,9-21. Det har... kongelige Naade. Indskudt i IIB ca. 2876-78.

115, 26. distingveret Udtryk: Saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra: dybsindigt Udtryk, som ikke fornegtede den Slægt, hvorfra hun stammede.

125,33. ikke rigtig: *Saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra: ingenlunde.*

118,27. egentlige Tog.: *Herefter er i IIB overstreget flg. Parti, ud for hvilket Fru Heiberg i IIA har skrevet: "Bør alt delte om Lehmann ikke gaa ud?":* Jeg havde ikke før været i personlig Bekjendtskab med Lehmann. Hans politiske Liv havde jeg fulgt med stor Interesse, og paa Grund heraf nærede jeg en varm Følelse for ham i Afstand; nu stod han lige overfor mig, hjælpende mig at hefte den smukke Cocard fast. Jeg blev lidt urolig over hans Stemmes Klang og Væsens Holdning; men endnu gik dog Alt godt. Alle, som droge til Hveen, vidste, at man paa Øen Intet kunde faa af spiselige og drikkelige Sager, hvorfor Mange havde forsynet sig med en Madkurv, der ikke alene indeholdt Proviand til dens Eier, men ogsaa var indrettet efter Gjæstfrihedens Love; heraf fulgte atter, at de, der havde en Tjener, tog ham med for at have hans Bistand ved Madens Ind- og Udpakning, og vi havde saaledes og vor Tjener med os. Da Skibet nu var kommet et godt Stykke ud i Sundet, kom Lehmann hen til Heiberg og bad ham, om han maatte lægge Beslag paa vor Tjener, for at denne kunde hjælpe ham med at trække nogle Flasker Champagne op, hvormed vi Alle skulde tracteres. Heiberg gav naturligvis strax sin Tilladelse, idet han kaldte paa Tjeneren og sagde ham, at Lehmann ønskede hans Tjeneste; men nu hørte jeg til min Forundring kort efter Lehmann tiltale ham i en saa bydende og barsk Tone, at Blodet steg den stakkels Karl til Hovedet, og han saae helt ulykkelig og forfjamsket ud. Vi havde havt denne Tjener i mange Aar, men ganske vist var det første Gang, at han saaledes var blevet tiltalt. Ak, tænkte jeg, skulde Goethe have Ret, naar han siger:

Freiheits Apostlen waren mir immer zuwider.
Freiheit wolle jeder am Ende nur für sich 1).

Det vilde jeg dog nødtigt tro. Raaheden, i hvilken Form den end fremtræder, har det altid smertet mig at se, og her gjorde det mig saa meget mere ondt, som jeg saa gjerne ønskede at se denne Mand i det bedste Lys. Alligevel veed jeg, og har jeg især i de senere Aar erfaret, at Lehmann er af Hjertet god, baade mod sine Undergivne og Andre, men Smag og Takt er ikke hans Sag. Da vi landede paa Hveen, ordnede Toget sig, for To og To at begive sig op til Tychos Ruiner. Heiberg fulgte mig, og bag os gik Constantin Hansen med Frue. Lehmann og Flere gik paa Siderne med ^{*}146 Marchalstave, fra hvis Spids de skandinaviske Farver vaiede. Som vi gik her i Støv og Hede, kom Lehmann løbende svedt og forpustet, og - jeg vilde ikke tro mine egne Øine - uden mindste Undskyldning rev han Fru Hansens Cocard fra hendes Bryst og fæstede den paa sin Stav. "Jeg har tabt min," sagde han, og hermed forsvandt han atter henad Veien. Jeg tilstaar, at denne Episode gjorde et høist uhyggeligt Indtryk paa mig, og jeg tænkte: Hvor kjedeligt, at jeg skulde komme ham saa nær. Et Øieblik efter vilde hans eller min onde Skjæbne, at han skulde gjøre det endnu værre, idet han kom løbende hen til os og fortalte et Eventyr, han havde havt med en Dame paa Veien. Man havde maattet love Bønderne paa Hveen, at man vilde holde Trængslen borte fra deres Marker, for at ikke disse skulde lide Skade ved Nedtrampning af Mængden. Paa Grund heraf fortalte nu Lehmann følgende: Han havde opdaget en Dame inde paa en af Markerne og var derfor gaaet hen til hende for at jage hende bort; hun havde da svaret: "Jeg er en Dame, og jeg skal ingen Fortræd gjøre," hvorpaa han havde hævet sin Stok, holdt den op for hende og sagt: "Ja, men jeg er en Stok!" Atter fandt jeg dette raat; lad være, at han i Øieblikkets Hede havde svaret en Dame saa lidt ridderligt, men det, som stødte mig værre end Sagen selv, var, at han hele Dagen fortalte denne Vittighed til høire og til venstre, hvilket den dog virkelig var altfor fattig til, og saaledes viste, at han intet Øieblik fortrød sin plumpe Tone ligeoverfor En, han selv kaldte en Dame.

120,20. Lune!: *Herefter er i IIA overstreget: Denne eiendommelige Mand, som jeg vist oftere kommer tilbage til paa Grund af hans senere Skjæbne, sluttede sig Resten af Dagen paa Hveen med samt M. Wiehe til os.*

120,23. solklare Dag.: *Herefter er i IIC, vel af A. D. J., overstreget: Damerne kastede deres Shawler og Hatte, og mangt et gulløkket Hoved, mangt et sortbrynet Øie kastede her den første Gnist ind i en Sjæl, hvor den voxede til et Ønske om at turde betragte det som sin evige Eiendom. Ved slige store Forsamlinger kan jeg aldrig lade være at tænke paa, hvorledes Amor, den Skalk, maa have travlt, hvor han maa svælge i Nydelse og Kaadhed, hvor søde mange af hans Pile maa være, men ogsaa hvor malurtbitre, naar det morer ham at hænge forgyldte Klude snart paa En, snart paa en Anden, medens han sigter med Pilen, men som han, saa snart Skuddet har rammet, lader falde af, og Intet dækker da den Jammerlige, der nys stod i al sin laante Pragt. Ja Amor! "O, han er saa falsk som lille" 1). Dog som sagt, denne store Græsplet frembød virkelig et høist oplivende Syn.*

121,17. Par Svenske.: *Herefter har IIA flg. af Krieger i IIB forbigaaede Ord: Af og til kastede han misundelige Blikke ind i vor Løvhytte, og jeg kunde se, at han kjedede sig ikke saa lidt.*

124,5. sig selv.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.: At hans Taushed især kom af en ømfindtlig Forlegenhed, der ofte i en halv Time lod ham skifte Farve tre Gange, vilde de Færreste tro; jeg vidste det, og jeg vidste Et endnu, som Ingen vilde tro, at Wiehe var en saa ^{*}147 lidenskabelig Natur, at han ligesom frygtede for at lukke op for dette Indre, som han følte, at det ikke stod i hans Magt at styre ind i det daglige Livs Former.*

124,14-23. Jeg klagede... i Stedet.: *Indskudt i IIB i Tillæg i Anna Heibergs Afskrift (Originalen mangler).*

128,14. paa dette Tidspunkt: *Saaledes er Teksten i IC af A. D. J. ændret fra:* i denne Periode af mit Liv.

128,28. vort Hjerte: *Herefter har A. D. J. i IIC overstreget:* i en saadan Periode.

128,29. for Phantasiers Fostre: *Saaledes af A. D. J. i IIC rettet fra:* i vor Phantasis Guddomsbillede.

128,34. for Andre.: *Herefter i IIC, øjensynligt af A. D. J., slettet:* Naar nu Arbeidet var lykkedes, og jeg efter den kunstneriske Ruus atter var kommen til Besindelse, skammede jeg mig vel og søgte at gjøre min Uret god igjen, og da trøstede jeg mig med, at Gud dog vist ikke havde været fortørnet paa mig, thi ellers havde han vel ikke hjulpet mig til Maalet.

128,36-37. uden Fare... tvende Krav.: *Saaledes er Teksten i IIC af A. D. J. ændret fra,* det er vort Jordelivs største Vanskelighed. Gives her da ingen Middelvei? Jo, men hvor strengt er ikke Arbeidet!

128,40-129,2. glemte alt... Afguderer: *Saaledes er Teksten i IIC af A. D. J. omredigeret fra:* altsaa utilregnelig; da jeg blev noget mere ædruelig i mit Sværmeri og kom til lidt Eftertanke, begyndte jeg at frygte for, at Nemesis alt havde betænkt, hvilket Offer jeg skulde lægge paa hendes Altar, naar det Øieblik kom, da jeg for Mængden skulde vise den Julie, som var Frugten af min modnere Alders Tænkning; og min Anelse bedrog mig ikke; der skulde, naar Øieblibket kom, lægges en kold Haand paa den Varme, hvormed jeg havde drevet et Slags Afguderer.

129,3. Endelig... Forhindringer,: *Af A. D. J. indsat i IIC efter Overstregning af flg. Stykke:* Opførelsen af "Romeo og Julie" trak imidlertid ud med mange Theaterforhindringer, disse sorte Ravne paa Theaterhimlen, der til alle Tider have standset og ville standse dets Virksomhed. Disse Theaterforhindringer, der havde hundrede Aarsager, snart virkelige, snart fingerede, gjorde, at jeg, saa vanskeligt det end faldt mig, maatte lægge Julie tilside og se at rive hende ud af mine Tanker for at beskæftige mig med en Opgave, et Studium af en i Et og Alt modsat Natur, nemlig: Lady Teazle i Sheridans "Bagtalesens Skole". Og forunderligt nok gjaldt om denne Forestilling akkurat det Samme som om Fremstillingen af Julie, at jeg nemlig, efter at jeg i min grønne Ungdom havde udført denne Rolle, saa at sige paa en Andens Conto, nu paany skulde spille den efter egen Opfatning, ikke længer i de forrige sjælelige Klæder, men i nye, der vare formede af min egen Sjæls Betragtninger. Min nye Opfattelse af Rollen er jo alt i det Foregaaende omtalt, og Virkningen af denne nye Opfattelse var iøinefaldende og til stor Glæde for mig og for mine Venner i Publikum. Den 14de December - min kjære Heibergs Fødselsdag - havde jeg den Glæde for anden Gang efter mange Aars Kampe atter at spille Lady Teazle, denne Gang opfattet frisk og 148 selvstændigt. Jeg lønnes for dette Arbeide paa den mest smigrende Maade, saa vel af Kunstkjendere som af Publikum. Stykket gik denne Gang i sin Helhed fortræffeligt og blev formeligt paany et Kassestykke.

129,31-32. sine hensynsløse Udtalelser: *Saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra:* sin raag og fremfusende Tone.

130,29. igjen meldt... Styrke: *Saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra:* atter og atter i den senere Tid forfulgt mig.

131,36. Virkningen var nu kjendeligt ringere: *Saaledes er Teksten i IIA af Krieger rettet fra:* nu med Et fandt man hans Spil mat og monotont.

131,39. den lille unge Pige: *Saaledes er Teksten i IIB ændret fra:* den lille Jfr. Meyer, hvortil en ca. 1876-78 indsat Fodnote en ung Pige, der nogle Gange havde debuteret i Julies Rolle, og ved disse Forestillinger vare alle henrykte over Wiehes Romeo (*Sml. Var. til S. 112, 40*).

132,37-38. en vis Raahed: *Saaledes er Teksten i IIC af A. D. J. ændret fra:* en Raahed.

133,40. Da Teppet faldt, vidste jeg: *Saaledes har A. D. J. i IIC ændret Teksten fra:* Badet i disse viste jeg mig, da Teppet faldt, forvisset om.

134,24. Gang og Holdning: *Herefter er, øjensynligt af A. D. J., i IIC udeladt:*; thi se vi hen til, hvad der især udmærker de græske Physiognomier, de romerske Skikkelser og give dem denne gribende Høihed, da er det frem for Alt det rolige, stillestaaende Underansigt, de stille, ubevægelige Kinder, en Mund, der ser ud, som om den var tætsluttet ved Taushed. Latterens Muskelspil findes saa godt som aldrig om disse skjønne Munde, om disse fyldige Læber, ja man kan neppe forestille sig, at disse nogensinde kunne have bevæget sig til Latter. Denne monotone Ro kan en moderne Mund, der er vant til den lette Conversations Tale, ikke beholde; thi Conversationen med alle dens lette Nuanceringer bevægeligjør Musklerne omkring Munden, giver den Bevægelighedens Præg, altsaa lige det Modsatte af, hvad en tragisk Mund kræver. Det gaar hermed som med Sangstemmen; den Hals, der har sin Styrke i Coloraturen, har sjeldent tillige den Evne at synge Adagio med den fulde Bredde og Kraft. Altsaa for at et Physiognomi ret skal kunne tilveiebringe det tragiske Udtryk, maa det have denne ædle Monotoni, som det, selv med den største Agtpaagivenhed og Kunst, er umuligt at bevare for et mere bevægeligt og nuanceret Physiognomi.

135,26. sin Bestemmelse": *Herefter følger i IIA*: Paa dette Sted i mit Levnet ønsker jeg, at K:s Afhandling helt og holdent skal aftrykkes, baade fordi den er høist interessant, og fordi den retfærdiggør mine Anskuelse om mig selv i Julies Rolle. - *I Marginen har Krieger skrevet: "Gaar neppe an", og Fru Heiberg har i Stedet i IIB indsat Partiet* Jeg havde... private Liv. (135,27-137,25); *Originalen hertil fra ca. 1876-78 i IIA.*

137, 25. private Liv.: *Herefter er i IIB med Blyant overstreget flg. Afsnit begyndende med ny Linie*: Heibergs stakkels Moder havde henvend tre Aar gennemgaaet store Sorger og Angester for sin Yndling og Pleiesøn Georg Buntzen. Efter et Bal havde han været uforsigtig og paadraget sig en 149 Forkjølelse, der snart tog den Retning at angribe hans Bryst. Lægerne raadede til et Ophold i det sydlige Frankrig, og med stor Opofrelse havde hun sat ham istand til at opholde sig der i henvend tre Aar, uden at en kjendelig Bedring var at mærke. Ved Vinterens Begyndelse skulde han nu atter vende hjem, og han kom med et Udseende, der gav alt andet end Haab om, at det sydlige Ophold havde hjulpet. Smuk som han var, forhøiedes hans Skjønhed ved de blændende Farver af hvidt og rødt, ved de klare glimrende Øine, som denne forfærdelige Sygdom saa ofte fører med sig. Idet han fra sin Udenlandsreise traadte ind til os, var for min Part alt Haab opgivet om hans Helbredelse, saa dødsdømt fandt jeg, at det smukke, livlige, begavede Menneske saae ud. Heiberg, der gjerne skjød det sørgelige bort, saae ikke hans Tilstand saa mørk som jeg, og hans Moder klamrede sig fast til Haabet om sin Yndlings Frelse. Kort Tid efter sagde vor Huslæge i Fortrolighed til Heiberg: "De bør søge om et andet Logis til Buntzen; hans Sygdom kan trække i Langdrag, men Haab om hans Helbredelse er der ikke. Deres Moder er af en saa ængstelig Natur, at hun ikke vil faa Ro Nat eller Dag, saa længe dette staar paa, og hun taaler ikke dette. Hosten, der især indfinder sig om Natten, vil forstyrre hele Huset, ogsaa Deres Kone trænger til Hvile om Natten for at kunne udholde sine Anstregelser i Theatrets Tjeneste. Sørg derfor for et Logis ude af Huset; hermed ere Alle bedst tjent, ogsaa Buntzen, der vil blive pirrelig og utaalmodig over Deres Moders urolige Omsorg." Heiberg var inderlig bedrøvet over, hvad han her hørte. Hans trofaste Natur opgav aldrig dem, han engang havde sluttet sig til, og Buntzen var jo fra lille Barn af opvoxet under hans Øine og havde delt Ondt og Godt med sine kjærlige Pleieforældre. *Herefter er i IIA sat Klamme om flg. Linier, der ikke er taget med i IIB*: At den menneskelige Slethed og Mistroiskhed strax havde udfundet, at Georg maatte være Heibergs egen Søn, falder af sig selv, men det var ingenlunde Tilfældet, og hans Moder har meer end een Gang sagt til mig: "Herre Gud, hvor hurtige Folk dog ere til at tro det Værste; den stakkels Ludvig kan virkelig ikke være Fader til Georg; thi han var ude af Landet i det Aar, Barnet blev til. Men hvem faar Folk fra en slet Tanke, som de i deres lave Visdom har udklækket. Ludvig havde sandelig nok imod, da jeg i sin Tid tog mig af det lille syge Barn og sagde, af Sligt kommer kun Snak og Vrøvl." *I IIB fortsættes*: Georg Buntzen fik altsaa et privat Logis, hvor han havde al den Bekvemmelighed og Forsorg, han kunde ønske, og den bedrøvede Pleiemoder havde kun een Tanke, den, at gjøre ham Alt tilgode, ofte langt over hendes Evne. Vi besøgte ham stadigt, og han kjørte, saa ofte hans Tilstand tillod det, ud til os paa Søkvæsthuset, og mangen en stille Eftermiddag sad den blege, ranke Skikkelse ene hos mig i vor Dagligstue, fortalte mig om sine Reiser og sagde mig saa mange venlige Ord, som om han søgte at gjøre sine Ungdoms Drengestrøger gode igjen. Paa en saadan Eftermiddag, da han og jeg sade ene ved Kakkellovnsilden, betroede han mig paa sin eiendommelige, lystige og livlige Maade, at han unegteligt havde tildraget sig sin Sygdom efter et Bal, hvorpaa han havde forelsket sig saa stærkt, at da han kom 150 hed og svedt hjem, havde han ikke kunnet modstaa at fortsætte sine Sværmerier den meste Del af Natten upaaklædt paa Sofaen i Stedet for at gaa tilsengs. "Det var ellers godt," tilføjede han, "at jeg ikke fik denne Pige," og da jeg spurgte, hvorfor han nu syntes dette, sagde han: "Fordi jeg senere ret har set paa hendes Moder, hvem hun unegteligt ligner utilgiveligt; jeg ser altsaa paa Moderen, hvad jeg i Tiden havde havt at vente af hendes Udseende." Stakkels Georg! Det gik ham, som næsten alle Brystsyge, de sørge for en Fremtid, *de ikke have*. I de sidste to Maaneder kom han ikke mere ud til os; hans Tilstand tillod ikke, at han forlod sit Værelse paa Hospitalet, hvorhen han nu var flyttet efter hans egen og Lægens Ønske. Des oftere besøgte vi ham, og rørende var hans Glæde, naar Heiberg og jeg aflagde ham Besøg. Heibergs Moder saae dagligt til ham; hun kunde ikke opgive Haabet om hans Helbredelse, uagtet enhver ellers saae, at her intet var at haabe uden en Død uden altfor svær en Kamp. Naar vi de sidste Maaneder om Aftenen sade ene hjemme, og det ringede paa Døren, da fore vi uvilkaarligt sammen, thi stiltiende tænkte vi vist alle Eet: Mon det er Budskab om Georgs Død?

138,20. af Judita: *Herefter er i IIC, antageligt af A. D. J., overstreget*, og hvem ønskede jeg hellere at behage end min ridderlige, kjære Ven, hvis Dom jeg af Alle satte mest Pris paa.

139,13-140,10. Rose i... er mulig.: *Indsat i IIB i Tillæg (Originalen fra ca. 1876-78 i IIA).*

140,37. traadte ind: *I Stedet for disse Ord har Fru Heiberg i IIB ca. 1876-78 indsat, men senere overstreget*: var udenfor og ønskede at tale med Heiberg. Lidt efter kom Heiberg tilbage.

141,13. Georgs Broder: *I Stedet for disse Ord har Fru Heiberg i IIB indsat ca. 1876-78, men senere slettet*: Heiberg.

142,1. Heibergs... i Huset: *Saaledes er Teksten i IIB formentligt ca. 1876-78 ændret fra* Jeg var endnu i min fulde Kraft, fuld af Mod og Virkelyst; jeg havde endnu ikke gjort den Erfaring, hvad det vil sige at blive berøvet det, 1) som er Basis for vor Tilværelse; kraftigt følte jeg Livets Væxt i mig, saa at jeg hurtigt forvandt Sorgens Indtryk og atter ungdommelig vendte mig mod Livets lyse Sider; ofte har jeg bebreidet mig, hvad

jeg endnu i dette Øieblik gjør, at jeg vist ikke var for hende, hvad jeg burde have været i hendes Sorg og Savn. Heiberg, bekjendt som den kjærligste Søn, havde ikke i sin Natur denne kjælende Ømhed, som det gjør et sørgende Hjerter saa godt at modtage; han forlangte af Andre, hvad han selv formaaede, mandigt at modtage og bekæmpe denne Verdens Tryk og Modgang. Fordybet i sine Studier, men altid livlig og meddelsom, naar han samledes med os, hjalp hans gode Humeur til, at Alt.

142,23. Sale: *Herefter er flg. Ord glemt eller udeladt i IIB:*, de yppige Dinéer, hvor Sølvbet bugnede paa Bordet.

143,18. havde været.: *Herefter i IIC overstreget, øjensynligt af A. D. J.:* *151 Her sad hun, den arme Kvinde; her rev de hendes Barn fra hende; her havde hun den mærkelige Anelse, der sagde hende Time og Klokkeslettet, da den Mands Hoved faldt for Bøddeløxen, til hvem den ulykkelige tyede med sit unge. varme, elskovssyge Hjerter 1)! Stakkels Mathilde! Og dog! hvormange Kvinder kjende ikke og ville fremdeles kjende dine Savn, dine Lidelser! Men de ere ikke Dronninger, deres Brøde hører ikke Offentligheden til, og deres Straf bor kun i deres eget Bryst. Hvilken Straf er den største, din eller deres, de mange Ubekjendtes? Jeg mener, de Sidstes kan vel maale sig med din. Knuses de ikke med et Slag, som du, saa er Straffen saa meget frygteligere, som den er langsommere og ofte gnaver Livstraaden over saa sikkert, som Uhrets Perpendikel Punkt for Punkt fører Viseren hen til den fulde Times Slag. Hvor mildt og medynksfuldt dømmes ikke ofte en saadan Kvinde, naar hun rammes af Lovens Arm, og hvor skaanselsløst forinden, medens man ser Brøden uden at være sikker paa, at Straffen vil ramme. Dette gjentager sig og vil gjentage sig, saa længe Moralen i Livet og Moralen i Poesien afvige fra hianden. Er Straffen indtraadt, da gaar Personen over i Poesien og da dømmes efter en anden Maalestok, da sige de Fleste: den stakkels Kvinde! Forinden hedder det for de Fleste: den afskyelige Kvinde! Det Rigtige vilde dog være, om man paa det ene som paa det andet Stadium sagde: den ulykkelige Kvinde, som har ladet sig forlede til at gaa Brødens Vei!

143,22. vore Farvande: *Herefter i IIC overstreget, øjensynligt af A. D. J.:* et stolt Syn, men et Syn man saae paa, som man i Bjergegnene ser paa Snelavinerne med en vis Gysen, thi man veed ikke, hvilket Øieblik Lavinen styrter ned for at begrave mangt et Menneskeliv, mangt et Haab; man veed sig aldrig sikker i dens Nærhed.

159,39. fra Hellebæk.: *Herefter i IIC overstreget, formentligt af A. D. J.:* Ak, hvor deiligt paa en aaben Vogn, hvor Luft og Sol ret kan komme En nær, at fare hen mellem duftende Marker, siddende ved hinandens Side, To og To, uden Mislyd i Stemningen. *Herefter i IIB overstreget:*, forstaaende hinandens Tale, forstaaende hinandens Taushed, idet Tankerne gaa paa Vandring, snart hist, snart her og saaledes samle Stof til en fornyet livlig Meddelelse. Vi kunde dette vi To, aldrig trættede ved at meddele os til hinanden, aldrig forstemte, fordi Talen ophørte, og Taushedens indfandt sig. *Herefter i IIC overstreget:* Vi ankom saaledes til Nakkehoved.

162,32. glinsede: *I IIC, antageligt af A. D. J., rettet fra:* glimrede.

164,25. bekjendt ogsaa udenfor Kjøbenhavn: *Med Kriegers Haand i IIA rettet saaledes fra:* meget bekjendt i Danmark. Alle kjende Fru Heiberg i det mindste af Navn.

168,4. liberale Sind: *Herefter i IIB overstreget:* og min Afsky for de Stores Seen ned paa, hvad der ikke var af fornemt eller adeligt Udspring.

168, 32-36. Jalousie... for den.: *Indskudt i IIA.*

169,38. glad var jeg.: *Herefter i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.:* *152 Næste Morgen fortalte Krokonen mig Allehaande om dem: "Da de gik i Aftes, kyssede de paa Fingeren hen imod Deres Vinduer og raabte Hurra, idet de sagde Noget til mig, jeg syntes, de sagde: Gute Nacht og Madam, saa meget forstod jeg."

171,10-11. lykkelige Hellebækliv.: *Herefter i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.:* Ak, I stille, fredsommelige Dage! I stille, lykkelige Aftener, hvor To, der glæde sig ved hinandens Selskab, sidde i Samtale af ens Interesse for os begge; thi det var vort Samlivs Styrke: *vore Interesser vare de samme.* Heiberg bragte intet Offer ved at dvæle ved det, der fyldte mig, og jeg intet ved at lytte til, hvad han gik op i. Hvor vidunderligt alsidige vare ikke hans Kundskaber, hvilket Øie til at orientere sig paa Himlen som paa Jorden, og hvilket lykkeligt sammensat Temperament! Hvor oplivende for Andre, hvor styrkende, hvor barnligt elskværdigt! Og hvilken rørende Pris satte han ikke paa mig Stakkel!

175,10. Digtets Værker.: *Herefter i IIA overstreget:* I November spillede vi første Gang det mærkelige danske Skuespil "Trolldom"1), hvis Skjæbne jeg alt tidligere har omtalt.

178,19. og jeg: *Herefter har Krieger i IIB ikke medtaget Ordene:* bag Plankeværket.

179,18. Magen til!": *Herefter er i IIC udeladt flg. Linier:* Man behøver kun at læse dette Stykke for at faa en Forestilling om, hvorledes en saa overordentlig stor Rolle maa nuanceres, naar den ikke skal blive

trættende og monoton.

179,24. lægge for Dagen: *Herefter er i IIB udeladt: med en Sandhed, en dyb Inderlighed i Betoningen.*

179,29-30. Saaledes at... Forestilling om.: *Disse Linier er overstreget i IIA, men bevaret i IIB, hvor den flg. Linie er slettet: Her blev Illusionen til Virkelighed.*

180,7-8. vilde have kunnet opnaa: *Saaledes er Teksten, øjensynligt i Korrekturen til 1. Udg., forkortet fra: for ikke at sige Ingen, vilde have kunnet opnaa, det skulde da have været Ryge i sin Hakon Jarl, naar han i fjerde Akt traadte ind til Thora i sin graa Kittel. Wiehe og jeg vare Publikum overordentlig taknemmelige hin Aften; vi ansaae det begge for en Seir, vi vare stolte af.*

180,9. adskillige: *Saaledes skriver Krieger i IIB, medens Fru Heiberg i IIA har: nogle.*

181,25. Virkning: *Saaledes skriver Krieger i IIB; IIA har: stor Virkning.*

184,33. paa ham.: *Herefter i IIA flg. Ord, som er udeladt i IIB, maaske ved Forglemmelse: Andræ husker jeg ogsaa var En af dem, der først lærte den at kende ved mit Claver.*

184,40. den almindelige Stemning: *Herefter følger i IIA disse af Krieger i IIB ikke medtagne Ord for vor Sag og Hadet til Tyskerne.*

185,14. smaa Træk.: *Herefter er i IIC, øjensynligt af A. D. J., udtaget^{*}153et længere til Dels ca. 1876-78 tilblevet Afsnit, der ligger i Lægget B: Manuskripter, om Familien Heibergs mangeaarige Ven, Rektor Bojesen i Sorø, hvor der fortælles om hans religiøse Vækkelse under haard legemlig Sygdom. Kort før sin Død skrev han fra Mentona et Brev til sin intime Ven Madvig, af hvilket denne sendte Fru Heiberg et Udsklip, der i hendes Afskrift (i IIB) lyder: "Bring min Hilsen til alle de Venner, som De maatte træffe, fortrinlig til Fru Heiberg som jeg hjertelig takker for den store Interesse, hun ved denne, som ved alle Leiligheder har viist mig. De maa sige hende, at jeg sætter den største Priis paa herfdes Venskab, og at hun ikke blot i sin Kunst har skaffet mig usigelig Nydelse, men at der overhovedet er yderst faa Mennesker i hvis Selskab jeg har befundet mig saa vel, og følt mig saa aandelig fri, som i hendes." 1) Fru Heibergs Skildring slutter: Faa Mennesker, maaske Ingen, havde havt det klare Syn paa Heibergs hele Personlighed som Bojesen. Han sagde til mig... tre Aar efter Heibergs Død: "Jeg har aldrig kjendt et elskværdigere Menneske end Heiberg; hvor var han dog behagelig, underholdende, oplivende, nei, jeg har aldrig kjendt hans Lige. Hvilken Evne til at lokke det Bedste ud af Andres Aand, hvilken Conversationstone! Det saae ud, som om han kun var den Lyttende, den Modtagende, medens han netop var den Givende ved sit klare Syn paa alle Omraader; aldrig følte man Tyngden af hans Overlegenhed, aldrig den bornerte, gnavne Alvor; det Hele var saa let, saa frit, saa forfriskende."*

Hvor havde jeg dog ønsket, at Bojesen med sit skarpe Blik, sin dannede Aand, sin Indsigt i Litteraturen, sin ypperlig tilspidsede Pen, havde givet et Billede af den Digters Personlighed, som saa Mange bedømte urigtigt, fordi de ikke stode i noget personligt Forhold til ham, der kunde aabne deres af Fordom forblændede Øine. - At Bojesen var Manden hertil, har han viist i sin mærkelige psykologiske Artikel om H. C. Andersen. Havde han levet nogle Aar længer, havde han vist udført dette Hverv; det skete nu desværre ikke, og hvad formaar jeg i denne Retning? Dog, jeg er ufrivillig kommet frem i Aaret 1863, lad mig da atter gaa tilbage til det lykkeligere Aar 1848 og fortsætte min Fortælling.

Herefter følger i IIA et Afsnit om Hostrups "Eventyr paa Fodrejsen", om hvilket Krieger i Marginen har skrevet, at det er udeladt. Kriegers Afskrift deraf i IIB er taget ud og henlagt i Lægget B. Manuskripter med følgende Paaskrift af Fru Heiberg fra ca. 1876-78: "Denne Afhandling om Hostrup maa først komme i 4. Bind. Maaske begynde Bindet hermed." Paa et indre - antageligt ældre Omslag har Krieger skrevet: "Fragment (Hostrup), der søger en Plads, som ikke er let at finde." Afhandlingen, i hvilken Fru Heiberg indirekte tog Heiberg i Forsvar, men imødegik Erik Bøghs Opfattelse af Vaudevillen, er for omfattende til at gengives her, men vil blive offentliggjort af Robert Neiiendam. En Notits efter Afhandlingen viser, at den er nedskrevet 18/3 1867.

^{*} 154

188,18. erholdt fra Theatret.: *Herefter følger i IIA: (Man vil vel indrømme, at dette var godt betalt, thi dette var vist det største Honorar, Heiberg nogensinde havde faaet for to Sange).*

189,22. han sagde.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.: Jeg gik saa glad til Hvile denne Aften, thi gives der nogen større Glæde end at roses af dem, man ser op til, og som man fremfor Alle ønsker at behage.*

190,17. Sindet.: *Herefter er i IIC udeladt, formentligt af A. D. J.: Spørger man nu, hvori bestaar da disse Stykkers Duft, da vil jeg svare: "Deri, at idet Teppet gaar op for "En Søndag paa Amager", er Tilskuerne ude i den eiendommelige Natur paa de flade Marker, "hvor Lærken kvirrer høit i Sky"; man er paa Amager og intet andet Sted." Hvad tilveiebringer nu denne Illusion? Ja, se det er Hemmeligheden, der kun kan forklares*

ved, at den, der skrev Stykket, selv har været i Illusionen, da det blev skrevet; Forfatteren har ikke siddet og pint sig med at skildre Amagerlivet, men har munter og glad selv været der med sin Phantasi og sin Tanke. Han har ikke *villet* være morsom, men han var saa glad inden i sig selv, og denne Glæde gav Billedet Liv, Friskhed og *Duft*. Han har i sin Phantasi siddet ude paa de maaneoplyste, flade Marker og set Lysene skinne inde i Kroen, hvor Folkelivet bevægede sig munter imellem de vakre Amagere. Han har elsket disse danske, djærve, uforsagte Dragørlodser, der idelig sætte Livet paa Spil, og som dog have et saa bramfrit Væsen, en saa sund, elskværdig Natur; han har følt Fædrelandskjærlighed i den Grad, at han, der ikke er Digter, er kommen i en digterisk Stemning, og denne Stemning har ikke forfeilet sin Virkning, fordi den har været sand og inderlig. Saadant tilveiebringer mere Illusion end al beregnet Kunstfærdighed; det tvinger Tilskueren til at være med, enten de ville eller ei; thi det hele lille Billede er følt og ikke lavet kunstigt sammen.

190,36-37. der i... Resultat.: *Indsat ca. 1876-78 i IIB.*

191,27-28. Mildhed og Hjælpsomhed: *Herefter er i IIB overstreget.*, Rundhaandethed.

192,23. til Heiberg: *Herefter i IIA flg. smst. overstregede Marginaltilføjelse: min Støtte og Trøst i Glæde og Sorg.*

193,3-4. den samme... tidligere: *Saaledes har Krieger i IIB ændret Teksten fra: en Opmærksomhed, som ikke blev nogen Anden ved Theatret til Del.*

194,28. Anden: *Herefter er i IIB udeladt.*, som I dagligt have gjort Eder lystige over.

195,4. Sag.: *Herefter følger i IIA et Ark med Kriegers Paaskrift: "Dette Ark benyttes ikke." Udeladelsen skyldes utvivlsomt, at Dele af Indholdet allerede forelaa i Fru Heibergs opr. MS til Kapitlet "Michael Wiehe" (se Var. til H, 20,22-28,21), hvilket antageligt var indgaaet i I Del og maaske ikke har været ved Haanden eller er blevet glemt, da hun skrev det foreliggende. Gengivelsen her er fuldstændig, naar undtages Fortællingen om Wiehe og Fru Holst, der er anvendt II, 27,29-39.: Naar jeg kunde blive saa 155 heftig ligeoverfor en ældre Mand som Rosenkilde, da var det, fordi jeg i mit Hjerte elskede dem Alle, Kunstbrødre og Kunstsøstre. Theatret var mit andet Hjem; jeg hang ved det med Liv og Sjæl. Og hvad end disse Mennesker kunde falde paa i deres Luner at sige om mig paa min Bag, saa kan jeg ikke tro andet, thi jeg har havt altfor mange Beviser herpaa, end at de havde stor Godhed for mig. Naar jeg om Morgenen kom paa Prøven, da flokkedes de om mig, og i et Nu var der Munterhed, Spøg og Glæde. Blev et nyt Stykke indstuderet, hvori jeg ingen Rolle havde, da lød det strax: "O, hvorfor er De ikke med?" M. Wiehe sagde saa ofte: "Her er saa kjedeligt, naar De ikke er her. Hvad kan det hjælpe at give Stykket uden Dem? Jeg selv kan nu slet ikke spille med Andre." Og dette sidste var virkelig sandt. Ofte naar jeg som Tilskuer saae ham spille sine Elskerroller saa tvært, saa koldt, ja ofte saa kjedeligt, bebreidede jeg ham dette og sagde: "Min Gud, hvorledes har De dog spillet i Aften!" Han saae da paa mig og sagde ganske lakonisk: "Ja, ikke sandt, det var daarligt."... Den Forskjel, der var, naar Wiehe spillede med mig og med de Andre, var ogsaa en almindelig Tale i Publikum, saa kjendbar var den. Jeg fortæller dette og lignende Træk om Michael Wiehe for at belyse hans senere Opførsel. Var han glad over at spille med mig, var jeg ikke mindre glad over at spille med ham; men jeg havde mere Herredømme over mig selv, saa at Ingen mærkede paa mig, enten jeg spillede med den Ene eller den Anden, uagtet Samspillet er jo den egentlige Lykke i Udøvelsen af denne Kunst. Wiehe var en taus, indesluttet Natur, kun i Faas Magt stod det at aabne disse Læber og faa ham til at udtale noget som helst. Jeg hørte til disse Faa. Han var tillige en i høi Grad stædig Natur; naar han engang havde faaet en Mening, var det vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at faa ham fra den, om man end havde nok saa gyldige Argumenter. Han var dertil en overordentlig heftig og lidenskabelig Natur, ja saa lidenskabelig, at jeg altid paastod, at det egentlig var denne Lidenskab, der gjorde, at han ikke *turde tale*; thi han vidste da ikke, hvor vidt han kunde gaa. Han forløb sig let, men tilstod det vanskeligt; men gjorde han det undertiden, da har jeg aldrig kjendt Nogen, der formaaede at bede om Tilgivelse som han. At jeg i de første ti Aar af Wiehes Theaterbane har havt stor Indflydelse paa hans Fremstillinger, var en saa almindelig Mening paa Theatret, at jeg nok tør gjentage den uden Frygt for, at denne Mening er en Illusion af mig. Men let var Arbeidet sandelig ikke med en saadan Natur som hans. Stædig, uden synderlig Dømmekraft, maatte man ligesom liste sig til at faa ham paa rette Vei, naar en vis Kortsynethed havde vildledet ham. Men man bar over med Alt hos ham; hans Elskværdighed, Sanddruhed, det Noble i hans hele Personlighed vandt ham i hine Aar Alles Kjærlighed paa og udenfor Scenen. Al Intrigere, al lav Misundelse var fremmed for ham. Hvor ofte sagde han ikke til mig: "Ja, jeg kan kun spille med Dem, thi jeg bryder mig ikke om at staa i Skyggen ved Siden af *Dem*." Desuagtet maatte jeg ofte kæmpe haarde Kampe med ham. Jeg erindrer i dette Øieblik en saadan. Vi 156 prøvede et Stykke, hvori han efter min Mening ganske misforstod sin Opgave. Ene med ham havde jeg kæmpet med Alt, hvad der stod til min Raadighed af Grunde, for at bevise ham det gale Syn, han havde paa, hvad Forfatteren havde villet. Han blev ved sin Mening, uagtet jeg havde Forfatterens Ord for min. Paa en af Prøverne, hvor hele Chorpersonalet stod paa Scenen, sagde jeg halvt i Spøg ved en Replik: "Ser De, i disse Ord ligger jo tydeligt, hvad vi have behandlet." Han foer nu op med en Heflighed, der satte mig og alle de Tilstedeværende i Forbauselse, thi de vare jo uvidende om, hvad der var gaaet forud. Som en Moder, der mener det godt med sit Barn, men af dette faar kun Skam til Tak, taug jeg saaret og bedrøvet. Næste Dag ved Prøven, paa det samme Sted, hvor Choret ligeledes stod opstillet paa Scenen, skred han høitidelig ved sin Indtrædelse i Scenen hen til mig, faldt paa Knæ i Alles Paasyn, tog min Haand og kyssede den ærbødig og*

sagde med sin bløde Stemme, en Stemme som man maa have hørt for at forstaa Vellyden og Inderligheden i den: "O, tilgiv mig!" Denne Scene var langt inde i Stykket, og vi havde alt spillet flere Scener sammen, som forekom tidligere, uden at han havde givet nogen Fortrydelse tilkjende for, hvad der Dagen iforveien var passeret, og dette forekom mig netop saa smukt; han vilde vente med sin Afbigt, til alle de stode paa Scenen, der Dagen iforveien havde været Vidne til hans hensynsløse Opførsel. At jeg strax med Glæde tilgav ham, er en Selvfølge. Der var noget Fornemt i hele Wiehes Personlighed. En aandrigh Dame sagde engang om ham: "Naar man ser Wiehe spille, da faar man en Følelse, som om han var en Prins, der for sin Morskab havde tilkaldt et Skuespillerselskab for i Forening med dem at opføre nogle Comedier." Der laa ikke saa lidt i denne Bemærkning; thi M. Wiehes Fremstillinger vare i den Grad sande, Illusionen saa fuldstændig i Fremstillingen, saa fri for alle Comediantmanerer, at det Noble heri maatte gribe og fængsle Alle. Det Fond af inderlig Følelse, ikke den udbrydende Følelse, endskjøndt ogsaa denne formaade han at give Toner som ingen Anden, men den tilbagetrængte, den som Sjælen ligesom gjemmer paa for sig selv, i den havde Wiehe en Styrke, saa vidunderlig, saa dyb, som kun en høist eiendommelig Sjæl kan have den.

195,36. skjøen Dag: *Herefter er i IIB forbigaaet: i April. (Disse Ord er ca. 1876-78 overstreget i IIA).*

197,15-16. aandelige Uformuenhed: *Saaledes skriver Krieger i IIB. IIA har: Anskuelser og hele aandelige Uformuenhed.*

197,39. stor Beundring: *Saaledes skriver Krieger i IIB; IIA har: uindskrænket Beundring.*

198,5. en Anden.: *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.: Selv mig troede han ikke, naar jeg sagde: "O, du kjender ikke Phister!"*

198,18. "Ja, næsten.": *Herefter er i IIC overstreget, antageligt af A. D. J.: Men han tilføiede med et alvorligt Blik: "Der maatte da ske Noget, som gjorde, at det Menneske for bestandigt reves ud af mit Hjerte, saa fuldstændigt, at der for ham aldrig mere blev mindste Krog tilbage i det; men dette hører der overordentlig meget til; det skulde da være Visheden om en 157 gjennemgaaende Falskhed imod mig, men en saadan træffer man da, som godt er, kun sjældent paa."*

198,33. E. Collin : I IIIA, 1. Red. af Sæson 1849/50 (Tilføjelse ca. 1876-78) *omtales ovenstaaende Brev og derefter hedder det: At Collin af Alle som En ved Theatret burde have modtaget Taknemmelighedsstyringer, har hans Søn Ret i at ytre i Brevets Slutning. Collin havde Hjerte som Faa, og uagtet han med sit overordentlige administrative Talent nok ønskede at være eneraadig med, hvad han havde under sig at bestyre, saa var denne Eneraadighed ikke bygget paa smaalig Forfængelighed, men kun en uhyre Arbeidskraft, der ikke paa noget Punkt kunde finde sig i Sløseri, Langsomhed og Dovenskab. Han tog Personalets Utaknemmelighed ligeoverfor ham paa den stille, ordknappe Maade, hvor end ikke eet bittert Ord kom over hans Læber; men desuagtet, ak! - det Menneskelige kan jo ikke fornegte sig - er jeg vis paa, at en ædel Smerte gik igjennem dette varme Hjerte over saa megen Glemsel af dem, han saa ofte havde staaet bi som en Fader. I et af IIB udgaaet Stykke findes en Afskrift af J. Collins Svar1) paa Heibergs Brev:*

Min hjerteligste Tak, bedste Hr. Professor, for Deres venskabelige Brev; jeg ønsker oprigtig Dem og Theatret til Lykke, og glæder mig som det glæder mine Nærmeste at have faaet Dem til Successor.

Jeg sender Dem herved Ministeriets Breve af 20. Marts, 28. April og 9. Juni d. A. om Theaterbudgettet. De vil see at Besvarelsen derpaa haster. Udkastet til Svaret fra min Standpunkt for et Par Maaneder siden har længe ligget færdigt.

Hils den kjære Hanne paa det Venligste fra

27. Juli 1849.

Deres hengivne

Collin .

198,33. E. Collin.: *Herefter er i IIA overstreget flg. Afsnit ud for hvilket Fru Heiberg i Marginen har skrevet: "Dette Aaret efter i Maj 1850": Formodentlig for at skaffe Heiberg mere ydre Anseelse i det Personale, der hidindtil kun havde været regeret af Excellencer og høitstaaende Hofmænd, blev han i Mai udnævnt til Etatsraad. Den kjære Collin skrev mig i den Anledning følgende Linier til, hvis Indhold maaske ikke vil have nogen Betydning for dem, der ikke personligt have kjendt ham; for mig er det anderledes. Nu efter mange Aars Forløb da jeg i Aften d. 5. December 1868 paany ser den kjære Haand, der nu siden 18? hviler i Graven, gjenkalder denne lille Billet for mig saa tydeligt hans Billede og Erindringen om de mange andre smaa Billetter, jeg saa ofte modtog af ham; altid korte, men altid inderlige som denne lille medfølgende 2). Ak, det er herligt, naar man fra sit ottende Aar uforandret kan beholde et ædelt Menneskes Venskab og ^{*}₋₁₅₈ Godhed! Hvor dog en kjær Afdøds Haandskrift rører os! Jeg veed Intet, der i den Grad gjenkalder os det hele Menneske som hans Haandskrift og den Stil, hvori han pleiede at udtrykke sig. Synet af dette er for mig ikke blot Erindringens Gjenkaldelse, nei, det er Virkeligheden, der her træder os imøde i en Grad, som ikke kan beskrives, men kun føles af dem, der have Sans for den.*

205,3-206,18. Altsaa... og Uro!": *Dette Parti har Fru Heiberg ved Nybearbejdelsen ca. 1876-78 i IIIA sat i*

Stedet for flg. oprindelige (formentligt fra 1. Red.), der findes i Lægget: B. Manuskripter:

Indledning nedskrevet 1869.

Heibergs Virksomhed som Theaterdirecteur begynder.

Saa er jeg da nu virkelig naaet hen i disse mine Optegnelser baade som Menneske og som Kunstnerinde til, idet jeg fortsætter mine Livsskildringer igjennem disse, at skulle udtale mig om de 7 Aar, hvori Heiberg stod i Spidsen for det kongelige Theater! Længe har jeg dvælet hermed, idet jeg ønskede, at al Lidenskabelighed, alle smertelige Indtryk hos mig fra dette Tidsrum i Aarenes Løb skulde mildnes, ønskede, at den Ro, det Overblik, som Tiden ofte bringer med sig, skulde gjøre mig skikket til at bedømme Forholdene retfærdigt og saa mildt, som det stod i min Magt. 13 Aar ere saaledes henrundne siden 1856, da Heiberg begjærede sin Afsked, og dog staa disse Aar endnu saa friskt i min Erindring, at det endnu er, ligesom alle Strengte i min Sjæl atter vibrere af Smerte, Vemod og den ædle Harmen, der altid bliver uadskillelig fra mit Væsen, naar Nogen, selv mine Modstandere, forurettes. Hvor ofte har jeg i disse 13 forløbne Aar besluttet nu at begynde paa dette Arbeide, som laa mig paa Hjerte som en hellig Pligt, jeg havde at udføre, forinden jeg gik bort! Hvor mange søvnløse Nætter har jeg gennemvaaget blot ved Tanken om, at dette Arbeide hvilede paa mig som en hellig Gjæld til min afdøde Ven, ja, jeg havde en Følelse af, at førend denne Gjæld blev betalt til sidste Hvid, vilde min Gjerning her paa Jorden ikke blive sluttet. Og dog, hvor har jeg vaandet mig over, at denne Gjerning var mig paalagt, mig, med de svage Kræfter saa vel i legemlig som i aandelig Henseende. Hvor ofte har jeg sagt til mig selv: "Hvad nytter det, at du vil paatage dig dette Stykke Theaterhistorie? Har du de Evner, som hertil udkræves? Har du den Indsigt, og fremfor Alt, har du Styrke til med Kraft at tydeliggjøre, hvilken Uret Heiberg i disse Aar var Gjenstand for?" Og selv om jeg havde alle disse Egenskaber, vil man ikke sige: "Det er Hustruen, der taler, og hendes Ord maa betragtes fra dette Standpunkt, og derfor, selv om hun ønsker kun at tale den rene, nøgne Sandhed, kan det let ske, at hendes Ord betydeligt maa modereres og oplyses fra andre Sider." Ja, saaledes vil man sige, og saaledes har jeg sagt til mig selv. Men 13 Aar ere forløbne siden hin Tid, 13 Aar, hvori jeg paa det strengeste er gaaet i Rette med mig selv og min Samvittighed, hvori jeg ligesom har søgt Oplysninger, der strede imod de 159 Anskuelse, jeg nærede om Sagen, hvori jeg ofte har sagt til mine fortrolige Venner: "Modsig mig med al Kraft, oplys mig om, at mit Syn er skævt, er egoistisk, er bornert, er forfængeligt, er usandt." Men alle Oplysninger, alle Undersøgelser have kun ført til det Syn, jeg længst havde paa Sagen. Med dyb Alvor, med inderlig Smerte begynder jeg da nu paa mit Hverv. Med en indre Skræk tænker jeg paa atter, idet jeg skal nedskrive, hvad jeg har at sige, paany at skulle gennemleve hine Aar og ligesom rive den tynde Hinde af de Saar, som Uretten mod Heiberg havde slaet, og som Aarene langsomt have lukket over disse, paany lade dem bløde, som de blødte, da de bleve slagne. Med Smerte tænker jeg paa at skulle tvinges til at sige haarde uskaansomme Ord om Mennesker, jeg engang ansaae for vore Venner, ja, selv at skulle udtale mig haardt om vore Modstandere vaander jeg mig i Frygtsomhed ved, i Angest for paa noget Punkt at skulle gjøre dem Uret. Dog, det er ikke min personlige Sag, jeg her har at klare, men en Andens, hvis Røst er forstummet, en Mands, som jeg af alle Mænd, jeg har kjendt i mit Liv, satte høiest, og denne Mand var tillige min Husbond. Det faar altsaa ikke hjælpe, jeg maa ende dette Dagværk, forinden jeg kan afslutte hernede. Og jeg vil begynde det med Bøn til Gud om at hjælpe mig hermed, skjænke mig sin Bistand, at jeg maa blive retfærdig, sanddru, klar i min Fremstilling af Forholdene og ikke lade mig vildlede af min personlige Følelse hverken for eller imod, men udtale mig saaledes, som jeg vilde gjøre, om jeg stod Ansigt til Ansigt for en højere Dom. Hertil give Gud mig sin Naade og Velsignelse!

206,2. Fordringer.: Herefter har A. D. J. i IIB overstreget: Man huskede ikke paa, at et Publikum altid er som de "der ville danse, naar man synger Psalmer for dem, og græde, naar der spilles op til Dans." 1)

206,38-39. om hvis Smaalighed... nogen Forestilling: Saaledes har A. D. J. i IIB omredigeret Teksten fra: som det ikke kan nytte at tale om undtagen til dem, der ere indviet i Theatermysterierne; men det er ikke for Skuespillerne, at disse Linier ere nedskrevne.

207,10. paa Slottet: Herefter er, antageligt af A. D. J., i IIB overstreget., snart i Spidsen for at hæve et ungt Talent, snart i Spidsen for at undertrykke et andet.

207,13. var givet: Herefter er i IIB udeladt, antageligt af A. D. J.; naturligvis var det især Danserindernes Ben (hvoraf de vare særlige Kjendere), der opflammede dem til i Extase snart at give deres Bifald og snart deres Mishag tilkjende.

207,13-14. Dommere... lukkes: 1. Red. af IIIA har: Drivere... lukkes. Herefter disse smst. overstregede Linier: Jeg personlig havde intet at beklage mig over; thi jeg havde mine mest begejstrede Venner imellem disse Herrer.

207,25-26. Rettigheder.: Herefter er i IIB, antageligt af A. D. J., overstreget flg. Fodnote: Tiderne forandre sig. Hvem havde dengang troet, at om 30 Aar et nyt Friparquet skulde komme i Theatret ved en snild Theaterdirecteurs Foranstaltning. Rigsdagsmedlemmerne vare i hine Aar gram i Hu mod ^{}160 vort Nationaltheater, som man helst rent vilde opløse og overgive i private Hænder. Da tilbød Directeuren Rigsdagen 25 Fripladser, og dette hjalp paa Stemningen mod Theatret. Hofparquettet havde været i 1. Parquet til venstre, Rigsdagens Friparquet var til højre. Oeconomien slog man nu en Streg over og nød sine*

Fripladser, idet man hver Aften berøvede Theatret en betydelig Indtægt. *Herefter en vistnok ældre Overstregning*: "Jeg ser i Aanden, saadan skal det blive" 1).

209,33. udviklede: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*; nemlig *Øinene*, men for at kunne bruge den finere Sans, *Øret*, hvorigjennem Tanken skal opfattes, dertil hører Mere, naar den Lyd, der skal opfattes, er Ordet.

211,39-40. Men at tro... stor Ære: *Disse Ord er i IIIB af A. D. J. indsat i Stedet for flg.*: Gid Enhver især vilde slaa sig til Ro paa dette Punkt og betale den Bagatel, de yde til Kunsten, uden derfor at mene, at de bør varetage, at denne Bagatel ikke misbruges; thi Bedømmelsen heraf staar hverken i den udenforstaaende Enkeltes eller i Mængdens Magt.

Herefter er i IIIB flg. Stykke overstreget, formentligt af A. D. J.: Man ser altsaa, hvilke Magter der strax i Begyndelsen reiste sig imod Heiberg: Hoffet, Mødrene, Børnene og de unge Herrer, der gik paa Eventyr. Borttageisen af Hoffets Rettigheder har naturligvis holdt sig til den Dag i Dag, da dette ligger i Forholdet som en Nødvendighed. Mødrene have derimod atter sat igjennem, at deres Børn paa Kongens Nytorv indsuge Comedien med Modermælken, om de end ere udsatte for at blive udviste, naar de blive altfor urolige. Om Portens Lukning kan der ved det nye Theater ikke være Spørgsmaal, da denne Bygning mærkeligt nok ingen Port har for Theaterpersonalet, men kun den aabne Gade, hvor alle Vogne holde, til Kval for de Spillende - og for de stakkels Kuske og Heste, der ere nær ved at sætte Livet til ved i Træk og Slud at holde, ofte hele Timer, efter de Spillende.

214,12-13. Han reiste... hos Heiberg: *1. Red. af IIIA har*: Heiberg gav strax Tilladelsen til hans Fjernelse, men nu vare gode Raad dyre, hvem skulde man sætte i hans Sted? I et Nu var Heiberg ude af Sengen og nede paa Theatret.

I den korte Tid Heiberg havde været ved Forretningerne, havde den unge et eller to og tyveaarige Berner 2), der var Secretair ved Theatercontoiret under Løffler, vakt hans Opmærksomhed. Til denne unge, stille, beskedne Mand henvendte Heiberg sig nu og bad ham overtage Arnesens Forretninger. Alle bleve forbausede over dette Valg. Skuespillerne fik det Syn paa Sagen, at det var en stor Fornærmelse mod dem at ansætte et saa ungt Menneske i denne Post. C. N. Rosenkilde med et Par Andre bleve valgte til at udtale deres Misfornøielse over Valget og bede om, at det atter maatte gaa ind, hvilket kan ses af medfølgende Brev 3). Heiberg svarede dem, at naar det ^{*} ^{*} ^{*} 161 viste sig, at Berner var uduelig til Posten, skulde han ikke holde paa ham, men indtil da blev Berner staaende. Den unge Mand viste nu, dels ved sin Arbejdsdygtighed, dels ved sin Beskedenhed, sin Conduite ligeoverfor Personalet, at Heibergs Valg havde været rigtigt; thi saa gjerne de end vilde, kunde de ingen Leilighed finde til at komme med nogen berettiget Klage imod ham, saa at han med hver Maaned, med hvert Aar fik fastere og fastere Fodfæste, og tilsidst gik alle Klager op i Taushed, og Berner stod fast i sin Stilling i de syv Aar, Heiberg var Directeur. *Formentligt beregnet til eventuelt at indgaa i fornævnte Parti findes i et Tillæg til 1. Red. flg.*: Kan nu nogen Dødelig begribe, hvorfor det var en Fornærmelse mod Personalet at kalde Berner..., naar man vilde taale en Wulff, et ubekjendt Menneske, ansat i en aldeles underordnet Stilling, hvor han hidindtil kun havde haft at gjøre med Pyntekonerne og Paaklædningssskrædderne. *Nærmest passende ind herefter findes i 1. Red. flg. Marginaltilføjelse*: Overskou stod som Sceneinstructeur, Overskou, der i de senere Aar havde staaet i det mest venskabelige Forhold til Personalet, idet han egentlig var Sjælen i de private Sommerskuespil, som gaves til *Deling* imellem Skuespillerne, som deltog deri. Han oversatte for dem, skrev selv nye Ting, han satte Alt i Scene for dem til deres store Tilfredshed og var uundværlig for det Heles Gang. Det blev derfor hilst med Glæde, da Heiberg lod ham beholde Posten som Sceneinstructeur, ja, man kom til Heiberg, takkede ham formelig for dette Tegn paa, at han ønskede at komme Personalets Ønsker imøde. Justitsraad Løffler var alt tidligere Contoirchef.

214,23. og Nytaarsløier": *Herefter er i IIIA overstreget*., "Nina".

214,29. mig altid: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: i senere Aar.

215,4. sig saaledes.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Han var en klog Mand, men han var ikke, hvad man kalder "en *Satans* klog Mand" - det er at sige, En af dem, der handle saaledes, at Satan udbryder: "Klogt! klogt handlet!" - medens Gud siger: "Nei dumt! meget dumt!" - Men vi vide jo Alle, at disse Sidste bugte sig let og snildt gjennem Revner og Sprækker, gjennem slimet Uføre, og komme om end tilsmudsede, til det, Verden kalder Maalet; medens de første maa finde sig i at vente, vente ud over Verdens Miskjendelse, for endelig at naa til deres Maal.

215, 7. sig om.: *Nærmest passende ind her findes i 1. Red. af IIIA et Par Sider, som er overstreget ca. 1876-78. Det fortælles her, at Heiberg havde betinget sig af Kultusministeren, at enhver Klage fra Personalets Side skulde indgives skriftligt.*

215,21-22. Tiden vise": *I et ufuldstændigt Tillæg til 1. Red. af IIIA, hvor Fru Heiberg kommer ind paa sit eget Forhold til Skuespillerkammeraterne, skriver hun flg., der nærmest passer ind paa delte Sted*: At

Modstanden skulde komme fra en Kant, jeg mindst drømte om, var en Livserfaring, jeg med Bitterhed skulde gjøre. To Træk satte mig imidlertid i nogen 162 Forundring. Theatrets Paaklædningsværelser vare utroligt smaa og ubekvemme. I et Rum af knapt 6 Alen klædte sig ofte 3 à 4 Damer. Kom nu Friseuren, Pyntemadammerne og Garderobersken til, da vare vi ofte 8 à 9 Mennesker samlede og Luften uudholdelig. I det sidste Aar af Collins Directorat sagde jeg en Dag til Fru Nielsen: "Skulle vi To ikke indstille en Begjæring om, at vi faa et Værelse, om aldrig saa lille, for os selv? Jeg holder dette ikke længer ud, jeg er ofte i den Grad heed og forstyrret af al den Uro, Heede og Snak, som saa Mange tilveiebringe i det lille Rum, at jeg undertiden har ganske ondt, forinden Forestillingen begynder." Fru Nielsen svarede: "Jeg begriber saa godt, at dette Ønskes Opfyldelse er dig magtpaaliggende, du som spiller ideligt og ideligt; *men jeg er jo saa godt som ude af Repertoiret og spiller yderst sjeldent*, det vilde da se underligt ud, om jeg nu forlangte et Værelse for mig selv. Se du at sætte dette Ønske igjennem for dig." Hendes Ytring var Sandhed, hun var saa godt som ude af Repertoiret paa Grund af, at hun havde ophørt at spille de unge Elskerinder og endnu ikke begyndt paa de ældre Characterroller. Jeg beder, at man vil erindre hendes egne Ord Aaret før Heiberg blev Directeur, som Svar paa den løgnagtige Beskyldning, at det var hans Komme, der gjorde, at hun spillede saa sjeldent. Det Værelse, som blev mig lovet af Collin, blev først ledigt ved Saisonens Slutning, altsaa fra Heibergs første Saison. Men nu hørte jeg strax til min Forundring, at dette Gode skyldtes mit Forhold til den nye Directeur, og dette udgik fra det Nielsenske Hus. *Det andet Træk maa være omtalt paa et følgende ikke bevaret Blad.*

215,27. denne første.: *Herefter er i IIIA overstreget*: Det var smukt sat i Scene af Overskou og viste, at han som Sceneinstructeur kunde udfylde sin Plads.

216,2. St. Blicher.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Fortællingen i dette lille Arbeide synes mig rørende og sand og skylder vist ogsaa en virkelig Begivenhed sin Tilblivelse. Der findes heri en Type af en morsom Englænder, der gav Phister Leilighed til en af hans bedste Roller; de to unge Elskende har Michael Wiehe og jeg viist kunne spilles med megen Virkning, Musiknumrene ere smukke og virkningsfulde.

216,6-30. Da Lystspillet... bestille med!": *Svarende til dette Stykke findes i IIA et Parti, som dèr delvis er overstreget. Bagefter har Fru Heiberg skrevet: "En Del af dette kan udelades, især det personlige om Høedt." Nedenunder har Krieger skrevet: "Dette benyttes ikke". Partiet lyder: Ved Slutningen af Saisonen 1848-49 havde som sædvanligt en Del af Skuespillerne Sommerforestillinger for egen Regning.... Den 26. Juni skulde M. Wiehe have en af disse. Han bad mig om at være ham behjælpelig hermed ved at udføre en Hovedrolle i et nyt originalt Stykke, han til dette Øiemed havde forskaffet sig. Han bad, om han en Formiddag maatte komme ud til mig for at forelæse mig dette. Dagen blev bestemt, og han medbragte Lystspillet "Herr og Fru Møller". Han betroede mig nu, at det var et originalt Stykke af Studenten F. L. Høedt, en intim Ven af det Nielsenske Hus, hvem 163 jeg endnu kun kjendte af Navn af deres og M. Wiehes Omtale, idet de saae op til ham som et stort Geni, der engang skulde sætte Verden i Forbauselse ved sine digteriske Frembringelser; at det skulde ende med, at han gik til Theatret som Skuespiller, det drømte paa den Tid Ingen om og mindst Heiberg eller jeg. Hr. Høedt, Søn af en formuende Marskandiser, kom tidligt som Dreng i Borgerdydsskolen paa Christianshavn. Da han som Voxen forlod denne, skrev Poul Møller, der var Lærer i Skolen paa den Tid, i hans Testimonium, at han var "forfængelig og ikke uden Affectation" 1). Han blev Student med bedste Character, men drev det aldrig til at tage Embedsexamen, saa ofte han gjorde Tilløb hertil. Den Kundskab om ham, som var kommet os for Øre, lød som følger: Han beskjæftigede sig nu med æsthetisk Læsning, saa vel i vor egen Litteratur som i fremmede, især fransk. I en Del Aar forinden dette Tidspunkt, da Wiehe gjorde mig bekjendt med ham som Forfatter, var han kun bekjendt som En, der i høi Grad trængte til at udtale sig for Andre om Alt med stor Sikkerhed. Af Mange, der stode under ham i Dannelse, blev han anset for et brillant Hoved. Til disse Stemmer lyttede han og skyede enhver Omgang, der ikke ubetinget underordnede sin Dom for hans. Det blev saaledes hans Ulykke, hvad der havde været saa mange unge Menneskers Ulykke, altid kun at finde Behag i dem, der stode under En, i Stedet for at opsøge dem, der stode over En, aldrig at kunne finde sig i at være lyttende, i Stedet for den Stemmeangivende. Ved et Tilfælde kom han som ganske ung Student ind i det Nielsenske Hus, netop paa det Tidspunkt, da Fru Nielsen for anden Gang maatte opgive sine Illusioner ligeoverfor Nielsen, da dette hendes andet Ægteskab lod lige saa meget tilbage at ønske som hendes første, om end paa anden Viis og Maade. Hun følte sig atter ene. Hvad Under da, at hun i det triste Hjem sluttede sig til den unge æsthetiske Student, der sværmede for Theatret, blev hendes Forelæser og herigjennem hendes Autoritet fremfor nogen Anden. Hvad Under at han paa sin Side, rørt over denne Anerkjendelse, blev hendes Beundrer og Tilbeder. Jeg har ofte tænkt, at havde Høedt her mødt i hende en ældre klarsynet, besindig Veninde, der havde modereret, standset og i Venskab irettesat denne unge forfængelige Mand og advaret ham for den Arrogance, der truede med at tilintetgjøre hans gode Anlæg, hans Begavelse, da havde hendes Omgang kunnet blive af uberegnelig Indflydelse paa hele hans øvrige Liv. Som det nu var, bestod hele Forholdet i en gjensides Beundring for hinanden i Stort som Smaat; hvad Høedt mente og vilde, var det ene Rette; han havde i hende fundet det Ideal, hvorefter slige Personligheder som hans sukke, En, der kun har Øre og Øine for hans Fuldkommenhed og *kun for hans*. Samlivet mellem disse To fortsattes i en Del Aar. Henved sit 30te Aar følte han endelig Trykket af ingen Livsstilling at have. Smaa litteraire Forsøg vare vel blevne beundrede i høi Grad i den lille Kreds, hvori han bevægede sig, men i det store ^{*}164 Publikum havde Virkningen af hans Digterfrembringelser været*

ubetydelig. " *Herr og Fru Møller*" var hans første dramatiske Arbejde, imødesaaes derfor af Vennerne med store Forventninger og stor Spænding. Jeg hørte Wiehe oplæse dette, som jeg paa hans Ord troede, originale Stykke. Jeg fandt det ret morsomt, men Dialogen forekom mig vel kjøbenhavnsk og flot og forceret; imidlertid tvivlede jeg ikke om, at Stykket godt spillede vilde tiltale Publikum, maaske netop paa Grund af det, som stødte mig heri, nemlig altfor mange saakaldte Vittigheder og gode Indfald af den Slags, som dagligt høres paa Gader og Stræder. Stykket blev annonceret paa Placaten uden Forfatterens Navn. Det blev spillet og gjorde megen Lykke hos Publikum. Alle Blade kritiserede det som et nyt dansk Lystspil, som det havde udgivet sig for. Men da dette var overstaaet, traadte Hr. Høedt for første Gang frem for Offentligheden, ikke som original Forfatter, men som *Bearbejder* af et udenlandsk, fransk Stykke, som han havde indrettet for den danske Scene og givet Navnet "Herr og Fru Møller". Dette var altsaa Udfaldet af hans første originale Arbejde! Denne Adfærd forundrede med Rette Alle; han selv tog det fra den Side, at han vilde have den Morskab at se, om han kunde narre Alle med sin Lokalisering, selv Censor, altsaa Heiberg. At denne Opførsel var temmelig lapset af den gode Bearbejder, fandt saa temmelig Alle, da det jo var umuligt for nogen Censor at kjende den Myriade af franske Smaastykker, som i hine Aar mylrede op af den franske Jordbund. Heiberg faldt det aldrig ind at tvivle paa, at Stykket var, hvad det udgav sig for, *originalt*, uagtet han og jeg flere Gange havde udtalt for hinanden, i hvilken Grad Gangen og Costumet i Stykket lignede de franske, iblandt Andet faldt det mig meget udansk, at en Madamme som den, der her lader sig kalde Fru Møller, ringer og siger til Tjeneren: " *Spænd for.*" Ikke som om en dansk Frue ikke ogsaa kan have Hest og Vogn; men Ordene blive givet paa en anden Maade. Vi troede derfor, at den formentlige Forfatter havde efterbetet de franske Stykker, som Mange i hin Tid gjorde. Hvorledes det senere gik samme originale Forfatter med dette hans første Arbejde, skal jeg siden fortælle.

216,15. indrømmede: *Saaledes lyder Afskriften (IIIB). IIIA har: bejaede? (Spørgsmaalstegnet er med andet Blæk end Tekstens).*

218,7. "Det skulde... Reiersen!" 1): *Saaledes er Teksten i IIIA ændret fra 1. Red.s: "Ja, wir sind alle pauvre Hunde" 2).*

219,5-7. Jeg tror... En, og: *Indsat i IIIA i Stedet for flg. overstregede Linier:* Jeg tilstaar, at en rigtig forfængelig Mand aldrig har kunnet behage mig, og er det ikke naturligt for Kvinden, at det netop er det Mandige, der drager os hen til vor Modsætning? Det er det Mandige, vi beundre, det faste sanddru Væsen, vi se op til. I ham føle vi, at vi kunne have den Støtte, vi i saa mange Livsforhold trænge til. En rigtig forfængelig Mand har ondt ved ret at være sanddru, da denne Lidenskab i Et væk forblinder ham, og Løgnen hos Menneskene er dog af Alt det forfærdeligste.

* *
-- 165

219,16. "Tonietta": *Herefter findes i 1. Red. af IIIA en Skildring af Anna Nielsens Talent, som i det endelige Originalmanuskript er indbefattet i Var. til S. 265,30 med Undtagelse af flg. Parti:* Jeg blev... meget glad over, at der i Hertz' "Tonietta" fandtes en Rolle, hvori hendes Talent kunde vise sig. Hun spillede nemlig Teresas - Gjæstgiverskens - Rolle, og hun spillede den characteristisk og eiendommelig, saa at den blev af megen Virkning paa Publikum; den sydlandske Farve klædte hendes Ansigt godt, og hendes Skikkelse fyldte fortræffeligt til den selvtillfredse italienske Matrone. *Herefter er overstreget:* Gud er mit Vidne, hvor glad jeg var over hendes Held. Herre Gud, jeg holdt jo af hende fra gamle Dage, hun var et Talent, hun var i Modsætning til Manden et sanddru Menneske, der bestandigt havde viist mig megen Godhed, og jeg hørte jo ofte af hendes Veninde, jfr. Liunge, der fremdeles var i Huset hos hende, og som af og til besøgte mig, rørt, hvorledes hun i Hjemmet forsvarede baade Heiberg og mig imod Mandens bagvaskeriske Udtalelser. Ja, at han en Gang i Hefthighed havde udbrudt, da hun tog Heibergs Parti: "Jeg tror, Gud forlade mig, at du er forelsket i ham."

221,33. Paaskjønnelse.: *Herefter i IIIB af A. D. J. overstreget nogle Betragtninger om Menneskenes Stilling til Hyldest. Om Heiberg indeholder det flg.:* I dette som i flere Punkter var han og Heiberg af modsat Naturel; thi Heiberg fandt al sliig Hylding forfærdelig. Naar derfor Nogen blev hyldet, pleiede han at sige: "Gud ske Lov, at det ikke er mig!" og han sang da ofte et Vers af Syngestykket "Bruden":

"Nei Tak, maa jeg helst være fri!
Jeg vil gaae paa min lønlige Sti;
Og lade Æren mig drage forbi!" 1)

... Personlig ønskede Heiberg aldrig nogen som helst offentlig Hyldning; og i Sandhed, i den Retning fik han sit Ønske opfyldt; thi det faldt aldrig Nogen ind at bebyrde Heiberg med Paaskjønnelse af denne Natur. *Herefter følger i 1 Red. af IIIA:*, maaske fordi man havde en Følelse af, at han helst var fri, maaske ogsaa fordi man ikke undte den skarpe Kritiker noget, der tydede paa, at ogsaa hans Virksomhed var forstaaet og paaskjønnnet.

222,8. Skjældsord imod mig: *Herefter i IIIB overstreget, uvist af hvem: og min Betydning som Skuespillerinde. Hefter følger i 1. Red. af IIIA: i Modsætning til, hvad hans Kone betydede.*

222,11. Selskab sad: *Herefter i 1. Red. af IIIA flg. smst. overstregede Linier.*, nogle i Forbauselse over hans Opførsel, andre i Uvidenhed over, hvad der kunde have givet Anledning til hans Raseri. Til de sidste hørte Heiberg, der oppe i Salen aldeles intet havde bemærket, og flg. ikke overstregede: hvorimod Oeh. siden fortalte mig, at han strax havde bemærket hans utrolige Mangel paa Holdning og Selvbeherskelse.
* - 166

222,20. ironiske Maade: *Saaledes Teksten i IIIB, antageligt af Hauch eller A. D. J. ændret fra ironiske, diaboliske Maade,*

223,12. mærket selv.: *Herefter følger i 1. Red. af IIIA:* Men hvad der er det værste hos et saa forfængeligt Menneske, det er, at hvor [Forfængeligheden] i den Grad faar Lov til at gro, der er den uadskillelig fra Løgneren, og hvor Løgneren faar Lov at tumle sig, der opløses lidt efter lidt al Personlighed. Det er ikke blot os andre, der ikke kunne hitte Rede i, naar der tales Sandhed, naar Løgn; han veed det ikke selv.

223,26. sine Nærmeste.: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J. overstreget* 1): Ogsaa om sin afdøde begavede Datter Charlotte, der jo havde været gift med Phister, talte han ømt og vemodigt. "Gud være lovet, at hun er død, min arme Lotte," udbød han gjentagne Gange, "hvilket Liv havde ventet hende, om hun var blevet gammel!" Hans Stemme brast af Rørelse, da han udtalte disse Ord. *Herefter følger i 1. Red. af IIIA:* Ja, endnu fortroligere Ord om denne Sag udtalte han for mig, men Ord, som jeg synes, at jeg ingen Ret har til at gjentage for Andre; men ideligt gjentog han: "Gud være lovet, hun har stridt ud," og forfærdelige vare de Tanker og Meninger om, hvad hans Datter havde lidt og fristet.

225,13. mit Bekjendtskab: *Herefter i IIIA flg. i IIIB udeladte eller glemte Ord:* - skammeligt nok har jeg glemt, hvem det var.

225,32. havde havt: *Herefter er i IIIA overstreget.*, en Frøken Henningsen.

229,22-23. "Den Vægelsindede": *I 1. Red. af IIIA flg. Tilføjelse, nærmest passende ind her:* Til de to Sange hun synger, medens hun leder efter en Bog, og som ikke findes i Stykket, men overlades til Skuespillerinden at vælge, hjalp jeg mig med et Vers af en gammel fransk Sang, som Heibergs Moder lærte mig; den danske "forlibte Vise" blev jeg nødt til selv at skrive Musik og Text til; thi det er ingenlunde let at finde en saadan, der i Korthed og Lystighed kan udfylde den morsomme Situation.

231,8. "Den Vægelsindede": *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:*, saa meget mere som den samme Dame vedblev at paatvinge sig mig Dag og Nat.

232,14-16. en Anden... Nogen: *1. Red. af IIIA har:* Fru Phister inden kort Tid... hende, eller rettere, hendes kære Ægtefælle.

232,18. opførtes Stykket.: *Herefter i 1. Red. af IIIA dette smst. overstregede Parti:* Ved Theatrets nye Ordning, der tog sin Begyndelse med denne Saison, var min gamle Ven Etatsraad Molbech en af de tidligere Directeurer, der nu var fratraadt. Han forlod nødig denne Post, der interesserede ham meget, endskjøndt det neppe var paa dette Omraade, at han vilde eller kunde vinde Navn og Berømmelse. Efter sin Fratræden som Directeur kom han næsten aldrig mere i Theatret, hvor han tidligere saa godt som saaes hver Aften. 2) Da jeg en Dag bebreidede ham dette, sagde han: "Ak, jeg er mismodig * - 167 og trykket i mit Sind af det Nye, der træder En imøde i alle Forhold; vi Gamle have ondt ved at finde os tilrette, og jeg kan kun komme til Ro i mit Studereværelse i travl Beskjæftigelse med, hvad jeg for Øieblikket agter at udgive i Trykken". Den nye Tid, det unge Danmark var ogsaa unegteligt hensynsløs mod de ældre Arbeidere, og de Ældre havde den Feil, at de ikke kunde faa Syn paa, hvad det Nye bragte. Molbech var en af disse ældre Arbeidere, der følte sig trykket og mismodig. Holberg var en af hans kjæreste Forfattere. Jeg syntes derfor, at han burde være tilstede ved den første Opførelse af Holbergs Vægelsindede, et Stykke han jo aldrig havde set gaa over Scenen; men jeg vidste tillige, at han ikke vilde indfinde sig. Jeg tvang ham derfor dertil ved at sende ham Billetter, dels fordi jeg ønskede hans Nærværelse, dels fordi jeg vidste, at en saadan Opmærksomhed fra min Side vilde glæde ham; thi faa Mennesker vare taknemmeligere for, hvad Godhed og Artighed man viste, end gamle Molbech. Endnu samme Dag modtog jeg følgende Brev fra ham. 1)

232,24-25. løftede min simple og korte: *Saaledes i IIIB i Frk, Verdelines Afskrift. Ordlyden er i IIIA løftede min simple. I 1. Red. af IIIA skriver Fru Heiberg:* zirligt løftede den lurvede.

234,26. lykkedes dig!": *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* Efter at jeg i 1864 havde taget min Afsked fra Theatret for bestandigt og altsaa ikke mere havde Leilighed til at vise Publikum min Vægelsindede, læste jeg 10 Aar efter i et af Hovedbladene - husker jeg ikke feil, var det samme Blad "Fædrelandet" 2), der tidligere havde sat denne min Fremstilling saa høit - et helt modsat Raisonnement over min Vægelsindede, nemlig at den til Trods for den store Virkning var udenfor Holbergs Aand, Stil etc. etc. Det er let at beskyldte en Død, der ikke længere kan forsvare sig; thi mit Forsvar skulde kun bestaa i atter at spille den. *I 1. Red. af IIIA lyder Fremstillingen af denne Sag saaledes:* Hvem der ikke paa nogen Maade kunde finde sig i den Virkning, min Vægelsindede gjorde paa Publikum, var Phister. Til Alle docerede han med sin rivende Veltalenhed om, at Tonen ikke var Holbergs, Stilen for moderne etc. etc. Ja, nu tro I vel,

I som ikke have set den, at han havde Ret, men jeg siger Nei; Stilen, Tonen var bibeholdt. Dette havde netop været min ivrige Bestræbelse under Indstuderingen. *Lidt senere staar flg.:* Som sagt, til Alle, som vilde høre derpaa, forsikrede Phister, at min Udførelse i sin Grund var forfeilet. Til mig personlig var han fuld af Roes og Paaskjønnelse, sagde, at det var utroligt, hvad jeg havde faaet ud af den løse Skizze af Holberg, at en saadan Opfattelse kun var mig givet, at dette Stykke atter vilde lægges hen som dødt, naar jeg ikke mere kunde udføre Rollen; thi Ingen kunde optage den efter mig, at Holberg vilde glæde sig i sin Grav etc. etc. Imidlertid forvoldte den Virkning, Stykket nu gjorde, ham saa megen Ærgrelse, at han tilsidst gjorde det Eneste, som stod i hans Magt til om ^{*}~~—~~^{*}168 muligt at svække Indtrykket af det Hele, idet han afgav sin Rolle i Stykket, Henrik, der da blev besat med en langt svagere Skuespiller i dette Fag. Det hjalp ham imidlertid til Intet. Publikum vilde nu engang se min Vægelsindede, og Stykket vedblev at gaa usvækket i Publikums Interesse.

Efter at jeg i 64 havde taget min Afsked fra Theatret for bestandig og altsaa ikke mere havde Leilighed til at vise Publikum min Vægelsindede, læste jeg 16 Aar efter i et af Bladene, jeg husker ikke mere hvilket, men tager jeg ikke fejl, var det i det samme Blad "Fædrelandet", der tidligere havde sat denne Forestilling saa høit, hele Phisters Raisonnement over min Vægelsindede. *Herefter slutter Varianten som i IIIB.*

235,7. den Genre.: *Herefter i IIIA flg. smst. overstregede Linier:* Og kommer nu hertil, at han var og vist i Aarhundreder vil blive det danske Theaters første tragiske Skuespiller, tror jeg ikke, at nogen Scene skal kunne fremvise Magen. *Herefter følger i 1. Red. efter ny Linie:* Phisters Jeppe kan i alle Maader stilles ved Siden af Lindgreens, ja man maa vel sige, at Phisters er finere nuanceret, smagfuldere i det Burleske, fuldendtere i det Mimiske, det Plastiske; men Grundtonen, Opfattelsen af den hele Skikkelse hører Lindgreen til.

235,7-9. havde jo... originale: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra:* have vist ikke været baserede paa nogen tidligere Skuespillers Fremstilling.

235,10. Væsentligt: *Dette Ord er i IIIB indsat af A. D. J.*

235,16. bære Frugt.: *Herefter i IIIA flg. smst. slettede Linier:* Hvilken Fordel har ikke Phister havt af som Dreng at være bleven fortrolig med de forudgaaende Mestre i de Roller, han senere selv overtog. *Herefter følger i 1. Red.:* Hvor ofte gaa ikke alle de ældre afdøde Skuespillere igjen paa vor Scene: Frydendahl, Ryge, Foersom, Winsløw, Lindgreen. Som nu Foersom: Hvor mange have ikke staaet og staa den Dag i Dag paa hans Skuldre. Hans Buurmann i "De Uadskillelige", hans Tommerup i Hertz' "Debatten", hans Gunild i Holbergs "Barselstue", hans Skaarup i "Sparekassen" og alle hans italienske Munke! Alle disse Billeder vare saa skarpt tegnede, at ingen Skuespiller formaar at løsrive sig fra disse og skabe nye Typer, der kun en Gang har havt Leilighed til at se dem.

236,23. tale til.: *Herefter i IIIB, formentligt af A. D. J., overstreget et Stykke, der fortsat omtaler de smaa Talenter, som kun har een Tanke, nemlig at det skyldes et Tilfælde, at de ikke indlager en mere betydende Stilling. De gaar hele Livet i en Illusion til Gengæld for, at de aldrig har forstaaet at frembringe nogen. - Herefter i 1. Red. af IIIA flg. overstregede Parti:* Ved at nedskrive Ordet Illusion falder mig et Spørgsmaal ind, der kunde være en værdig Opgave for en fin Kritiker at besvare. Min næste nye Rolle var i Hauchs "Marsk Stig", Tragedie i 5 Akter. Jeg fremstillede her en Dame, som Kongen var forelsket i og gjorde alt for at vinde. En stor Fest er berammet ved Hoffet. Til denne Fest havde Kongen sendt hende en prægtig Guldkjæde, som han bad hende bære hin Aften. Bar hun den, da skulde det være et Tegn 169 paa, at hun vilde tilhøre ham og ikke tilbageviste hans Elskov, bar hun den ikke, da betød dette et Afslag fra hendes Side. Stykket begynder med, at hun staar pyntet i al sin Pragt til Festen. Hun elsker Kongen, men vakler i at hengive sig til ham. Da fæster hun Kjæden om sin Hals, kun for at se, hvorledes den vil klæde hende til al den øvrige Pynt. Hun begynder nu at reflectere over sit Forhold til Kongen, og hvad en saadan Elskov vilde føre til. Hun forfærdes og beslutter ikke at vise sig med denne til Festen, men da hun nu vil aabne Laasen for atter at tage den af, binder denne saa fast, at hun ikke er istand til at løse Kjæden, et Motiv, der af Forfatteren er benyttet til, at Kongen faar sit Ønske opfyldt. Da jeg nu kom til dette Sted i Monologen og atter og atter forgjæves forsøgte paa at faa Kjæden af, da gjorde jeg dette saa naturligt, at jeg første Aften og alle senere Gange, Stykket gik, hørte denne bekjendte ængstelige Mumlen i Huset, der aldrig udebliver, naar et Uheld sker. Ja, jeg hørte tydeligt Stemmer hviske: "Oh, hvor uheldigt, hun kan ikke faa Laasen op." Ja, ved første Opførelse af Stykket hørte jeg ind paa Scenen Phister sige ude i Coulissen, hvor han stod med flere Andre (Stykket var ham nemlig ubekjendt, han spillede ikke i det): "Naa, det spaaer ilde ved et nyt Stykke, naar et saadant Uheld indtræder i første Scene." Men da jeg nu i Monologen udrød: "Din Lænke binder fast, Kong Erik!" og de senere Ord vise, at hun skal beholde denne paa, da bleve vel Alle orienterede om deres Feiltagelse, men Illusionen havde dog et Øieblik været forstyrret. Altsaa er det Ret at fremstille noget i den Grad naturligt, at Tilskuerne forveksle det med Virkeligheden? Var Feilen min eller deres? Da jeg kom ud efter Scenen i Coulissen, kom Phister hen til mig og sagde: "Naa, hvor jeg blev bange for Dem, jeg troede virkelig, at den Anstrengelse, De udtrykte ved atter at løse Kjæden, var et Uheld." Jeg blev ganske vred og sagde: "Synes De da, at det ligner mig at staa saaledes og kludre inde paa Scenen?" Og det lignede mig virkelig ikke; thi al sliq Ubetænksomhed, der kunde forstyrre Illusionen, var mig i høi Grad modbydelig. Det er ligefrem en Skuespillers Pligt at forhindre slige Tilfældigheder; thi saadanne kunne jo tilintetgjøre en hel Scenes Virkning for Forfatteren. Men nu havde jeg jo netop ved min Correcthed tilintetgjort Illusionen et Øieblik; var da dette

en Feil fra min Side? Det er dette Spørgsmaal, som jeg ønskede besvaret af en Kyndig.

237,29. selskabeligt Liv: *Herefter følger i 1. Red. af IIIA*; der atter krævede Kræfter, om end af en anden Art, men hvem kunde modstaa Suhrs beskedne Bønner om ikke at svingte Opholdet paa Sølyst. Rørende var hans Glæde over Heibergs Held med Theatret, og han var barnagtig stolt over Heibergs Udnævnelse som Etatsraad og gjorde Gilde paa Gilde, for at Alle skulde tage Del heri, trak snart en, snart en anden Personlighed til Sølyst, hvem han troede, at det vilde interessere Heiberg og mig at gjøre Bekjendtskab med. At Alle ønskede at gjøre Bekjendtskab med os, derom nærrede den hengivne Ven intet Øieblik nogen Tvivl. Naar han meddelte mig, hvem han nu havde indbudt i Haab om, at det skulde behage os, og da jeg sagde: "Men veed De ogsaa, at han bryder sig om at gjøre vort Bekjendtskab?" da 170 svarede han: "Hvor vil De hen, det ønske Alle." Jeg maatte ofte smile over hans Sikkerhed i denne Retning. At derimod de Fleste ønskede at blive indbudte til det yndige Sølyst, til det rigtbesatte Bord af Mad og Vin, til den gjæstfri Vært, der var udtømmelig i at gjøre sine Gjæster til Behag, det tror jeg var temmelig sikkert.

Hvad der meget forsødede mig mine aarlige Ophold paa Sølyst, var Suhrs Broderdøtre 1). Først Pauline Suhr, en eiendommelig forstandig ung Pige, der desværre døde i ung Alder. Dernæst den kjække frimodige Sophie Suhr, senere Fru Mathiesen, men mest af Alle den smukke, yndige Dorothea Suhr, senere Fru Erichsen. - Denne unge Pige sluttede sig til mig med en rørende Fortrolighed og Kærlighed, var udtømmelig i at bringe mig smaa Gaver, uagtet hun selv ingenlunde var rigelig forsynet hermed. Parfumer, fine Sæber, Mandelklid, der var hende skjænket til hendes eget Brug, bragte hun strax mig og sagde: "De skal have det, hvad skal jeg dermed." Smaa Smykker, hvormed hun skulde forskjønne sit eget Toilette, tvang hun mig med de kjærligste Ord til at modtage uagtet mine Indvendinger; hun tryglede saa længe, at jeg blev nødt til at give efter. Hun sagde saa ofte: "De har det ikke saa godt her i Huset, som De burde have det; vi maa Alle hjælpe til at forsøde Dem Opholdet her." Ofte kastede den yndige forstandige Pige sig om min Hals, naar vi vare ene og sagde: "Hvad skylde vi Alle ikke Dem! Onkel er jo blevet et andet Menneske, siden han lærte Dem at kjende; før var han saa mørk, saa indesluttet, og nu er han jo ligesom vendt tilbage til Livet, er glad og ønsker at glæde os Alle, nei, vi kunne aldrig takke Dem nok." Saadanne Udtalelser af denne min Yndling vare mig usigelig kjære; thi det viste mig, at her var En, der havde det rette Syn paa Forholdet mellem mig og den stakkels Suhr, der besad Alt af Lykkens Goder, men ved sin Indesluttethed havde ligesom lukket for sig og vendt sine Nærmeste fra sig. Nu stræbte han atter at drage dem til sig; men de vare blevne sky for ham, og han beherskedes af en Forlegenhed, der standsede ham i at gjøre Overgangen. Meget lykkedes mine Bestræbelser i denne Retning, men ikke saa meget som jeg ønskede til Held for ham og dem, der naturligt hørte ham til. Alt dette gjennemskuede denne unge uerfarne Pige til min Forundring. Men denne unge Pige var ogsaa opvoxet under egne Omstændigheder. I hendes Hjem havde hun havt en gammel elskværdig Bedstefader, hendes Moders Fader 2). Fra lille Pige af havde hun levet et eget Liv med denne gamle Mand, hvis Yndling hun var. Hun fulgte ham, hun levede tildels med ham paa hans Værelse. Her underviste han hende, og da han blev ældre, sad hun Vinteraftenerne og læste høit for ham, mest i Landets egen Litteratur. Jeg var ofte forundret over at høre hendes Dom om, hvad hun havde læst, og det Trin af Udvikling, som dette stille, ensomme Liv havde ført hende til. "Ak", sagde hun ofte, "dette stille Liv i min * - * 171 Bedstefaders Stue udgjorde min Lykke!" Naar jeg hørte den unge, smukke, elskværdige Pige tale saaledes, vidste jeg ikke, hvem jeg skulde prise lykkeligst, enten den gamle Mand, der havde vidst at fængsle denne unge skjønne Sjæl til sig, eller den unge Sjæl, der havde forstaaet at suge Næring af den ædle Gamles Omgang og Kjærlighed. Hvor mangen en ung Pige vilde ikke have anset det som en tung Pligt i de unge Aar at være henvist til dette ensomme Liv i den Gamles Stue. Naar vi i Haven skjulende os i et afsides Lysthus sade med hinanden i fortrolige Samtaler, naar hun slyngende de fine smaa Hænder om mit Liv, saae paa mig med sine lyseblaa, ærlige Øine, som hun ofte rødmede nedslog, idet de blonde rige Lokker næsten skjulte hendes Ansigt, da elskede jeg dette unge Barn og tænkte: Lykkelig den, der er Moder til en saadan Pige! Ja, min søde Dorothea, naar du, der alt længst nu selv er Moder til yndige Børn, engang naar jeg ikke er mere, i det fjerne, hvor nu din Bolig er, læser disse Linier, da siig dig selv: "Ogsaa jeg har skjænket denne Johanne Luise Timer, som jeg nu ser have været hende uforglemmelige."

237,34. deres Tanker: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: ærlige, sanddru, uden paanødt Forstillelse i nogen Retning.

237,39-40. Her var... Fædreland!: *1. Red. af IIIA har i Stedet flg. kun delvis bevarede Stykke*: Naar Heiberg sad i det lille Cabinet og skrev, naar jeg sad ved Vinduet i den store Sal med Hunden Valter ved mine Fødder og beskjæftiget med mit Sytøj og med det herlige Sund med sine mange Seilere for Øie, da følte jeg mig lykkelig. Naar "Havet hvilte i kongelig Prag" 1) kun optagende Himlen i sit Billed, naar alle Skibenes Seil hang slappe og speilede deres Tougværk og Seilenes Folder i Vandet, naar al Travlhed var standset, og nu med Et Vinden blæste op og Hundreder af Seilere kom glidende ind i Sundet, hvilket Syn! hvilken Forandring af det hele Billede! En Skov af Master samlede sig tættere og tættere sammen. Jeg talte en Gang, saa vidt som det lod sig gjøre, fem Hundrede i Tallet, og naar nu den nedgaaende Sol belyste dette Syn, da ville vist Alle indrømme, at man kan reise Verden rundt, uden at Øiet kan se noget lignende! Da var Øieblikket for Heiberg til at opstille sine store Kikkerter, da var han i sit Element og glad som et Barn. Selv Valter sprang op i Vinduet for ogsaa at faa sin Del af Øieblikkets Nydelse.

Saaledes levede vi da her i fuldstændig Ro og Hvile; en enkelt Gang lød Klokken paa vor Dør, men det

var intet Besøg, der bragte Uro, det var sædvanlig nogle Englændere, der spurgte om, hvor Hamlets Grav var at finde. Som bekendt gaar *Her ender Brudstykket*.

238,24. et Svælg!": *Herefter i IIIA overstreget*: Som tidligere udtalte han nu atter paa Gader og i Stræder sin faste Beslutning om at forlade Theatret, naturligvis denne Gang fordi Heiberg stod i Spidsen for Theatret, til Trods for at han i vor Stue havde udraabt ved Heibergs Ansættelse, at nu gik en Sol op over Theatret. Bladene, der alt havde kastet deres Unaade paa Heiberg, holdt selvfølgelig med ham og satte hans rørende Klager i Stil, uden at bekymre sig om alle Directeurers enstemmige Udsagn, at han var ^{*}172 aldeles umedgjørlig at have at bestille med, uden at undersøge, om her ikke desto mindre forelaa nogen Grund til Klage fra hans Side. Paa samme Tid som Bladene saaledes gave det Udseende af, at Heiberg fordrev Nielsen, skrev Nielsen to Breve til Heiberg, hvori han forsikrede, at Heiberg ingen Del havde i denne hans Beslutning. Men disse bleve ikke trykte. Nu staae de i Overskous Theaterhistorie for enhver, der ønsker at kjende dem 1). Heiberg var for stolt til at imødegaa Bladenes Bagvaskelse ved at fremlægge disse Breve, som jo ogsaa end mere havde opbragt Nielsen.

238,25-239,18. *Paa den Plads, hvor delte Afsnit er indsat, findes i 1. Red. af IIIA, flg. Skildring*: Dog, vi ville vende os bort fra al denne Misere.

Alt i en Række af Aar hed det sig bestandigt, at ethvert nyt Talent - uden at tale om de gamle - copierede mig i deres Frembringelser. Dette dadledes med Rette af Kritiken; men nogle af de ildesindede Kritikere dadlede indirecte mig for Talenternes Mangel paa Originalitet, og dette fandt jeg dog virkelig ubilligt. En gammel Dramaturg gik saa vidt, at han sagde: "Saa længe Fru Heiberg lever, faar Theatret intet betydeligt kvindeligt Talent. Hendes Talent trykker formeligt Theatret." Denne Ytring var af en af mine Velyndere; mine Modstandere vare ikke langt fra at ytre, at det vilde være et Held, om vor Herre tog mig, for at disse Talenter, som de selv betegnede som ubetydelige, des bedre kunde trives. Dette Raisonnement forekom mig, som om man i en Have vilde hugge et Træ om, for at et lille Skud, som viser sig ved Roden, muligvis kunde voxte op og blive et Træ. De betænke ikke, at Skuddet slet ikke vilde været til, ifald Træet ikke havde staaet der i Forveien, og Ordsproget, "Man veed, hvad man har, men ikke, hvad man faar", glemme disse Mulighedens Protecteurer bestandigt.... Idet man beskylder et Skuespillertalent for ideligt at copiere en Anden, udtaler man en Dødsdom over dette Talent; thi ingen virkelig naturlig Begavelse, ingen virkelig Personlighed falder paa at copiere en Anden; thi Talentets, Personlighedens Kjendemærke er netop at ville producere sig selv og kun sig selv. Hvoraf kommer det, at Copien trætter, medens Originalen vedbliver at holde sig frisk og tiltrækkende? Deraf, at Originalen aldrig staar stille, men gjennem det stærkt udprægede Billede uformærket ideligt antager nye for det uindviede Øie skjulte Retninger, udvider Sjælens Horizont og har nye Syner, medens Mængden i sin Naivitet tror, at det er Et og det Samme, de ideligt og ideligt beundre og tiltrækkes af.... Et fremadskridende Talent er aldrig paa det Sted, som Mængden tror; det gaar Talentet som Solen og Stjernerne; de vise sig for Øiet paa et Sted, medens Kloderne i Virkeligheden befinde sig paa et andet. Dette betænke lige saa lidt Publikum-Kritikerne som de Talenter, der leve af at copiere. De efterabe altid det tilbagelagte Stadium, de iføre sig altid de aflagte Klæder; thi først naar disse ere kasserede, have de faaet Øie for dem....

Et Talent staae saa høit det vil, slipper Troen hos det for nye Udviklinger, glipper Haabet paa at erobre nye Terrainer i Kunstens Rige, da er det færdigt, dødt, et stillestaaende Vand, der savner Kilderne, der skulle bringe ^{*}173 det Fornyelse og Friskhed, da er det inde paa Routinens Gebet, og da gaar det tilbage, netop fordi det staar stille....

Ingen kan tænke sig, hvor ubehageligt det er at gjenkende sin egen Personlighed copieret af en Anden, først at genkjende smaa tilfældige Vaner og Makerer, som man gerne selv vilde aflægge.... I mit lange Theaterliv har jeg haft en Mængde sværmende Damer, hvis Stolthed var at have samme Hat, samme Kjole, samme Kaabe som jeg. Snart efterabende dit, snart dat, men jeg kan forsikre, at de Alle vare mig modbydelige....

239,18. sig realisere!": *Herefter er i IIIB af A. D. J. overstreget et Stykke om, at ved Balletten er det indbyrdes Sammenhold ikke saa sjældent til Stede, vel især fordi Personalet opvokser sammen fra Barnealderen*.

240,6. en Sangerindes: *I 1. Red. af IIIA flg. Redegørelse for Jfr. Bergnehrs Forhold*: Heiberg sagde ofte: Det er Tegn paa en nobel Natur, om den bliver bedre eller værre i Lykken. Ved et Theater har man god Leilighed til at gjøre Studier i denne Retning. Ydmyge og krybende, forinden de ocnaa Publikums Gunst, blive de ofte efter den første Rolles heldige Udfald saa hovmodige, saa anmassende, saa ubillige i deres Fordringer, at det er umuligt for en Theaterdirecteur at tilfredsstille disse, naar han ikke med det Samme i høi Grad vilde forbigaa dem, der i alle Maader og fuldt saa vel kunde gjøre Fordring paa at staa lige med dem, der uden Hensyn kræve alt for sig selv, ofte paa Grund af en øieblikkelig Modesag hos Publikum. Operasangerinden Jfr. Bergnehr havde været saa heldig at trænge igjennem i et Par Roller; dette gjorde, at hun rent glemte, at hun for nogle Aar siden var ankommet hertil fra Sverige, udannet saa vel i musikalsk som i andre Henseender, at hun kom hertil uden mindste Hjælpekilder til Livets Ophold, glemte, at Geheimeraad Collin som Directeur satte alle Theatrets Lærere til hendes Disposition, udredede hver Maaned

den Sum, som krævedes for hendes Underhold, kort sagt, Theatret paatog sig alle Byrder af hendes forladte Tilstand, uden at man dog saa lige kunde vide, hvad hun vilde blive for vor Scene. Hun havde nu som sagt gjort Lykke, og Fordringerne, Primadonnanykkerne brugte saare kort Tid til at folde ud de store Giftblade til Skade for Theatrets daglige Orden og Virksomhed, til Skade for hende selv. Da hun nu haabende paa den nye Directeur fremtraadte med Fordringer, som ikke stod i Heibergs Magt at tilfredsstille, gjorde hun en stor Alarm; begyndte først med, som Skik og Brug er hos saadanne Kunstnere, at lægge alle mulige Hindringer iveien for enhver Prøve, enhver Forestilling, derpaa udbasunede til høire og venstre, hvilken Uret hun leed. Og der findes altid ved slige Leiligheder Venner, der besørge Klager og Nødskrig i Bladene; om Sandheden bliver lidt fordreiet, forvansket, ja rent udeladt, derpaa kommer det ikke saa nøie an. De have det Valgsprog: Er det ikke sandt, saa kunde det være sandt.... At en Directeur ikke altid kan sidde med Pennen i Haanden for at modsige snart en, snart en anden Udgydelse i Pressen, fremkomne af smaa private Anskuelse, er indlysende. Men uagtet saadanne Udgydelser i Bladene fremkomme ved egen Hjælp, saa virke de dog til endnu mere at 174 ophidse de Ophidsede, saa at deres Fordringer antage mere og mere en truende, trodsig, uhøflig Character, nu da de se, som det hedder, at den offentlige Mening er for dem. At ville paa en uhøflig Maade true sig til noget, dermed kom man nu ingen Vei hos Heiberg. Han lod hende derfor vide, at han, der selv satte Pris paa hendes Sang, skulde gjøre for hende Alt, hvad der stod i hans Magt; men indtil han fik sat dette igjennem hos Ministeriet, maatte hun gjøre sin Tjeneste og ikke kuldkaaste Alt, hvad Repertoiret krævede. Nu raabte hun paa Afsked og fik dette Raab gjentaget i Blade og paa Caffehuse, og Heiberg udskjældt for en Barbar og en Despot.

241,1. Heibergs Side: *Herefter er i IIIA slettet.*, der i sine æsthetiske Anskuelse ikke trængte til Hjælp af Andre.

242,19-20. Opfordring: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Det var mig ved denne Leilighed - som ved andre - meget paafaldende, at medens nogle Skuespillere gjerne vilde have det slaet fast, at jeg ikke kunde spille i Tragedien, lød de samme Menneskers Dom helt anderledes, saa snart det var i deres egen Interesse, nemlig i Stykker, hvis heldige Udfald laa dem paa Hjerte. Nielsen havde heftigt ønsket, at jeg skulde spille Regan i "Kong Lear", og nu ønskede Hr. Høedt mig til Ophelia.

245,12. en Scenerække: *Herefter er i IIIB slettet, antageligt af A. D. J.*, dels paa Grund af de historiske Figurer.

246,34. indre Tilstand.: *Herefter er i IIIB overstreget, formentligt af A. D. J.*: I Monologen lyve Charactererne ikke, i det mindste ikke bevidst. Monologen er Menneskets indre, stille Tanke, der kun i Dramaet udtales høit til Publikum's Forstaaelse af den Character, der fremstilles.

248,38. fundet Vei.: *Herefter er i IIIA overstreget*: I et lille Hus lige op til de rullende Bølger opsloge vi vor Bolig.

249,11. intrigant: *herefter har MSS: og uforskammet. - Disse Ord har A. D. J. antageligt slettet i Korrekturen til 1. Udg.*

249,15. forvoldte os.: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J., overstreget og delvis fjernet flg. Parti (det manglende gengives efter IIIA)*: I Skodsborg lod Kongen i Haven, der hørte til det Hus, han beboede, opføre en ny Bygning, der kun bestod af en stor Spisesal, hvor lystige Herreselskaber fandt Sted i Grevinde Danners Nærværelse; et stort Telt til Caffé og Tobaksrygning blev ligeledes opreist i Haven, og dette Telt blev Kongens Yndlingssted.

Da Heiberg og jeg den næste Sommer kjørte igjennem vort tidligere rolige, landlege Skodsborg og saae Forvandlingen, sagde Heiberg, idet hans Blik gled hen over alt det Ny, der her ligesom ved et Trylleslag havde reist sig: "Naar Aarhundreder ere gaaede, da ville Digterne bruge Frederik den Syvende som deres romantiske Helt, der om Natten studerer Stjernerne paa Himlen og om Dagen besøger den fattige Bondemand i hans Hytte og leger med hans Børn. I Stedet for ved det betydelige Kvantum Champagne, han og hans Gjæster med Grevinden som Værtinde consumere, vil han skildres i den tarvelige Stue, ved 1) Kildevand eller et Krus Øl som Tegn paa hans Folkelighed. Grevinde Danner vil da fremstilles som en skøn, dydig, nøisom, ydmyg, * 175 blufærdig Kvinde af Folket, der bærer hende paa Hænderne paa Grund af hendes Hjertensgodhed, og fordi hun i al Uinteresserethed forsøder Kongens Dage." - "Umuligt," raabte jeg, "umuligt!" Aarhundreder ere endnu ikke gaaede, men naar jeg nu 1876 1) læser Digte overstrømmende af Beundring over samme Fruentimmer, der af Bondepartiet skildres som Danmarks "Engel og Genius", da lader det jo virkelig til, at hans Spaadom kan gaa i Opfyldelse. Man faar unegteligt Mistillid til Historiens Dom, naar sligt kan tænkes endogsaa blot som en fjern Mulighed.

Skam skulde de Mænd have, der i hine Aar stode Kongen og hans Forhold nær, om ikke En overleverer os et sandt Billede af Frederik den Syvende, hans Gemalinde og deres hele daglige Vandel.

En Konges Liv hører Historien til, *han skal kjendes* .

250,10. alle Skranke.: *I 1. Red, af IIIA findes en udførligere Karakteristik af Phister og hans Forhold til*

Heiberg, hvoraf flg. ikke andetsteds i Værket er anført: Da Heiberg med megen Uleilighed og Skriverier til Ministeriet fik sat igjennem, at ogsaa Skuespillere, medens de endnu betraadte Scenen, skulde kunne udmærkes med Ridderkorset, da var Tonen endnu denne, at Kongen mente, at vel en *tragisk Skuespiller*, men aldrig en c om i sk kunde opnaa denne Udmærkelse. Med større hemmelig Kamp, end Nogen skulde tro, fik Heiberg endelig sat igjennem, at N. Rosenkilde og Phister bleve udmærkede med dette Hæderstegn. Phister havde en Anelse om, hvad dette havde kostet Heiberg at sætte igjennem, og var tilsyneladende taknemmelig. 2)

251,12. noget af det Samme, som Nielsen savnede: *Saaledes er Teksten ændret i IIIB af Hauch, men øjensynligt efter Fru Heibergs Antydning. IIIA har:* om end i modsat Retning af, hvad Nielsen savnede.

251,14-15. havde han... have været: *Saaledes er Teksten i IIIB ændret fra:* men hans Udførelse vilde have nærmet sig Nielsens Maade at spille Rollen paa. Ingen af disse To var i Besiddelse af den skarpe Reflexion, af.

252,15. den Opsigt: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J., slettet:* i Rollen.

253,4. Publikum.: *Herefter er i IIIB overstreget, øjensynligt efter Forslag af Hauch:* Dette Syn paa ham og hans Talent havde flere fornuftige Folk end jeg.

I 1. Red. af IIIA fortælles, at den første Strid, Heiberg havde med Høedt, efter at denne var indtraadt i Teater personalet, var ret karakteristisk, idet Høedt forlangte en Godtgørelse paa 1 Rdl. pr. Aften, hvor han bar Baret med sort Strudsfejer paa egen Bekostning. Da Reglen imidlertid var, at der kun ydedes Godtgørelse for at levere hvid Strudsfejer, blev hans Krav afslaaet, hvilket med behørig Udsmykning bragtes i Byen.

253,33. Hr. Høedt selv: *I III A (Sæsonen 1850/51) findes yderligere flg. overstregede Parti:*; men saa megen Interesse, saa stort et Indtryk gjorde ^{*}-176 det paa ham, at man ikke havde kunnet sympathisere med min nye Fremstilling af Ophelia, at han aldrig senere kunde glemme denne i sig selv ubetydelige Sag. Til min Forbauselse, 24 Aar efter, i Tidsskriftet "Det nittende Aarhundrede", erindrede man atter om, at den Maade, hvorpaa jeg havde spillet Ophelia, ingen Gjenklang havde vakt i Publikum, fordi man nu havde lært af Høedt at spille Tragedie, saa alt andet fremstillede sig som "mat og traditionelt" 1). Jeg spillede dog senere - og jeg kan forsikre Hr. Høedt uden mig bevidst at optage noget af hans Maner i Tragedien - Schillers Marie Stuart og Lady Macbeth, men hverken Publikum eller Kritiken fandt Stilen og Maaden mat og traditionel. Forresten vare ikke Alle af den Mening, at min Ophelia ingen Interesse havde, tvertimod, der var endog Enkelte, der saae noget Nyt heri, som vakte nye Tanker og et nyt Syn paa Shakespeares yndige Ophelia. *I 1. Red. af Sæsonen 1851/52 staar der om Fru Heibergs Ophelia:* Imidlertid ifald jeg ikke i Forveien vidste, at Smagen er forskjellig, saa lærte jeg det ved denne Leilighed; thi sjældent har jeg modtaget saa entusiastiske Breve som dem, jeg modtog om min Udførelse af Ophelias Rolle. En Dame, der havde kjendt en ung Pige, der var blevet vanvittig af Kjærlighed, skrev mig til, at det ved at se mine Vanvidsscener var umuligt at tro andet, end at jeg ogsaa havde kjendt hin yndige Pige, der ogsaa døde i sit Vanvid. Det var altid en lille Trøst.

254,38. er borte.: *Herefter i 1. Red. af IIIA flg. smst. overstregede Linier:* Jeg kom endda bedst fra det; thi jeg havde strax taget mit Parti. Ved at se Hr. H.s badinerende, blaserede københavnske Lapsetone forandrede jeg min tidligere unge ved tilbageholdent Skjælmeri blufærdige Sophie til en lille københavnsk lapset Tøs; thi det var den eneste Maade, hvorpaa Ensemblet nu kunde tilveiebringes i vore Elskerscener.

255,5. nye Hammer.": *Herefter i 1. Red. af IIIA flg. smst. overstregede Linier:* "Men hvorledes bar De Dem ad?" spurgte han. "Jeg har i Aften spillet en ganske ny næsvis Sophie, og derfor gik H.s og mine Scener bedst."

255,7. saadant noget.": *Herefter er i 1. Red. af IIIA flg. overstreget:* Dagen efter fik jeg et Brev fra en af mine Velyndere, der skrev: "Hvorfor spillede De i Aftes ikke Sophie som De pleier; vel opvakte Deres Repliker Latter; men lad os endelig faa den gamle Sophie igjen." Jeg svarede: "Saa snart jeg igjen faar en beskeden Elsker med god Tone, saa bliver Sophie atter den gamle, men som man raaber i Skoven, faar man Svar."

255,12. Gamstrupske Hus.: *Herefter i 1. Red. af IIIA efter ny Linie:* Sagen var, at saadanne Elskerroller maa en Skuespiller spille med sin egen Personlighed, her kan man ikke skjule sig bag en Maske. Høedt spillede den med sin egen Personlighed, denne saae Publikum nu for første Gang, og den behagede dem ikke, den var for fordringsfuld, for dominerende, for anmassende, og de fik Lyst til, som man pleier ved næsvise Personer, at knipse ham tilbage, idet de iagttog en knusende Taushed.

255,40. saa ofte: *Herefter i IIIB overstreget, uvist af hvem,; i senere Aar.*

* - 177

257,23. især stødte: *I Stedet for disse Ord har 1. Red. af IIIA flg.:* idet han var iført Knæbuxer, Silkestrømper, høie gulkravede Støvler,.

257,24. under Brystet: *Herefter i IIIB overstreget, vistnok af Fru Heiberg i 1882.*, en lang Uhrkjede med Signeter hængende ned paa Buxerne.

257,27. oftere er viist.: *Saaledes er Teksten i IIIB i 1882 ændret fra.* Hr. Phister har viist. *IIIA har:* Hr. Phister viste med sit.

258,5. Stykket.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* Allerede næste Dag kom Sceneinstructeuren til Heiberg og sagde: "De behøver ingen Ordre at give med Hensyn til Hr. Høedts Costume; thi han er selv temmelig flau i Dag over at have havt det paa og har allerede udtalt, at han til næste Forestilling vil forandre det."

259,16. nutildags.: *1. Red. af IIIA har:* nu i 1874.

260,39. elskede denne: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* rene, skønne.

261,11. Det Niensenske... til sig: *I 1. Red. af IIIA indledes det her begyndende Afsnit med flg. Linier.* Allerede i nogen Tid forinden Høedts Virksomhed var begyndt ved Theatret, havde Alle tydeligt sporet hans Virkning paa Wiehe, Fru Nielsen; denne sidste gik op i Høedt med en Enthousiasme, der forbausede Alle, der stode dem nærmere i den daglige Omgang i det Niensenske Hus, hvor Høedt var regerende Herre baade æsthetisk og paa andet Omraade.

261,25. mest uundværlige: *Saaledes i IIIB i 1882 rettet fra: første.*

261,33. ukjendte Maner: *Herefter i 1. Red. af IIIA.:* heftig, uhøflig grænsende til Raahed.

261,39-262,4. i smaa Billetter... Deres Venner: *I Stedet for disse Linier staar der i 1. Red. af IIIA flg.:* for sin Opførsel, der stærkt pinte ham selv. Hans Fortrydelse var ofte rørende, og kunde han da ikke faa Leilighed til at bede mig om Tilgivelse, skrev han som sagt smaa Billetter til mig. Engang skrev han:

"Min elskede Kunstsøster! Vær mig god i Aften. Har jeg været ond, saa tilgiv mig. Vær ikke bedrøvet over mig min kjære Søster."

"Gud skee Lov, at jeg har Deres Billede paa min Væg; til dette henvender jeg mig, der kan jeg stundom indbilde mig at jeg har faaet Tilgivelse Deres hengivneste, troeste, ærbødige af alle Deres Venner.

En Sned saadan Smaabilletter har jeg fra hans Haand fra hine Aar. *Det flg. synes, dels ved Parentes, dels ved Overstregning, beregnet til at udgaa:* En Aften sad jeg ene hjemme, Wiehe traadte ind; jeg kunde strax se paa ham, at hans Sind var i Oprør; men jeg taug og tænkte: Lad ham begynde, hvis han har noget at sige mig. Efter en temmelig lang Pause sprang han op og sagde: "Jeg kom egentlig for at sige Dem Farvel, jeg kommer her 178 aldrig mere." Jeg saae forundret op paa ham. "Nei," sagde han heftig, "aldrig; thi jeg vil have Fred, jeg holder ikke dette ud." - "Hvilket?" spurgte jeg. Da tog han sin Hat, greb min Haand og kyssede den heftigt, og idet han sagde Farvel, brast han i en heftig Graad og ilede bort. Jeg grublede længe over denne Gaade uden at kunne løse den.

En Aften sad jeg med Fru Nielsen i Paaklædningsværelset. Hun sad og betragtede sig i Speilet, og jeg saae i dette, at hun sad og smilede. "De sidder jo der og leer hemmeligt," sagde jeg, "tør man ikke nyde lidt godt af, hvad der saaledes morer Dem?" - "O," sagde hun, medens hun brast i Latter, "Høedt og jeg har saa megen Morskab i denne Tid med Wiehes Kone. Vi ærgre os begge over, at hun tør understaa sig at være saa sikker paa den smukke, af alle Damer forgudede Mand, at hun end ikke har Spor af Skinsyge. Men nu har H. og jeg besluttet, at det skulde have Ende, og endelig have vi faaet hende i en saadan Bevægelse, at den dumme Selvtillid engang har Ende." - "Men det er jo skammeligt," udbrød jeg, "det er jo godt, at hun er fritaget herfor. Hvis De nogensinde selv har kjendt til denne Lidenskabs Kval, hvor kan De nænne -" - "Aa, hvad," svarede hun, "en saadan Tillid til sin egen Yndighed er altfor uforskammet for hende, der ingen Adkomster har til en saadan Mands Kjærlighed." Jeg hørte til med Forbauselse. Fru Wiehe blev antaget af Alle for Fru Niensens intime Veninde og kom ideligt i hendes Hus. "Og saaledes omgaas De med Deres Veninder," sagde jeg. "Min Veninde," svarede Fru N. haanligt, "hun er Wiehes Kone, og derfor omgaas vi." Jeg tænkte: "Naa, det skulde Fru Wiehe høre, der er saa stolt over den Intimitet, hun staar i til Fru N." Jeg spurgte nu Fru N., hvem hun og Høedt havde udvalgt til Gjenstand for Fru W.s Skinsyge. "Naturligvis dig," sagde hun ganske uforbeholdent. Nu gik et Lys op for mig. Gaaden hin Aften var løst. Hvorledes Fru Nielsen i al Oprigtighed har set paa denne Spøg, vil jeg lade staa hen. Men at denne Spøg havde en alvorligere Grund hos Høedt, faar ingen mig fra. Sagen var, at det gjaldt at faa Wiehes Omgang med vort Hus brudt, og hvorledes skulde det kunne ske paa en sikrere Maade end ved at bevirke, at Wiehe for at faa Ro i Hjemmet aldeles brød al Omgang med os i vort Hjem. Dette var sandelig af stor Vigtighed for Høedts Fremtidsplaner; thi kunde han vinde og overbevise Wiehe om, at Theatret maatte omformes, da havde han vundet Spil. Men dette var paa een Gang saare svært og saare let.

262,5-6. Ogsaa paa... om Afsked: *I Stedet for disse Linier har 1. Red. af IIIA flg.:* Under denne Theatersaison, hvor Nielsen igrunder til Trods for sin paatagede Beundring for Høedt var rasende over, at H. og ikke han spillede Hamlet, medens han kun spillede Kongens Aand i Stykket, en Rolle der ikke giver megen Feu, da den som bekjendt vel er høist vigtig, men ikke stor, plagedes han atter af alle de Anfald af Misfornøielse, som vare staaende Ledsagere i hele hans Theaterliv.

263,7. blev fordunklet: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* saa at man da vel vogtede sig for atter at prøve paa at gjentage Forsøget, at faa det første Billede frem paany.

179

263,11. den anden.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* Heiberg studsede ofte over, hvor vidt Sladderer og Usandheden kunde gaa:

"men Odur sig skabte
En Verden af Latter,
Da Verden bedrøvede ham." 1)

263,11-22. Mod Overskou... selv bort: *I en udførligere Fremstilling af dette i 1. Red. af IIIA fortæller Fru Heiberg, at Nielsen til Overskous 25 Aars Jubilæum havde været i Spidsen for ved Prøven at fejre ham med Fanfare, Tale og Overrækkelse af et Lommeur. Videre karakteriserer Fru Heiberg Sceneinstruktørvirksomheden som den utaknemmeligste, hvor det drejer sig om at ville alt for Sagen og intet for sig selv; men paa dette Punkt var Høedt ikke i 1852. - Herefter omtales i IIIB i et af A. D. J. overstreget Stykke, at ved Slutningen af Sæsonen indstilledes til Ministeriet at ansætte Høedt med en Gage af 700 Rd., men paa Grund af hans glimrende Debut og den Indtægt, han derved havde skaffet Teatret, tildelte Heiberg ham en Dusør paa 600 Rd., en Sum som ingen Debutant nogensinde havde faaet. Høedt fandt Summen for lille og lod Byen vide, at han ikke vilde hæve en Skilling af disse "lumpne" 600 Rd. akkurat som ved Betalingen af "Herr og Fru Møller", dog hævdede han en skønne Dag Pengene, hvad han selv har fortalt.*

263,11-22. *I den oprindelige Redaktion af Afsnittet "Høedts nye Skole" i IV A2) findes flg. Parti, der kan henføres hertil:* Hvem Coteriet i den forløbne Saison næsten havde kastet sig mere glubende og lidenskabeligt over end over Heiberg og mig, var Th. Overskou. Medens Skuespillerne bestandigt havde valgt ham til Sceneinstruktør tidligere ved deres egne private Forestillinger og rettet sig efter hans Vink, blev det nu vedtaget i Raadet, at han for enhver Pris maatte afskediges fra sit Embede, og dette overdrages til Høedt. At en Theaterdirecteur ikke ansaae det for raadeligt at optage en Person som Embedsmand ved Teatret, der hidindtil ved alle Leiligheder viste sig uden mindste Sans for alt, hvad der hedder Disciplin, lader sig vel forstaa.... Men hvad havde Overskou forbrudt, at han skulde afskediges med Skin af, at han var uduelig? At han holdt over *Disciplinen*, at han forsvarede *Directeuren* og modsagde mangan en opdigtet Historie, der udtaltes paa Directeurens Bag, dette var dog ingen Grund for den samme Directeur til at indstille ham til Afsked. Men alle vore Blade vare nu instruerede saa vel, at de Alle havde den latterligste Kundskab om, hvad en Sceneinstruktørs Hverv egentlig var, Alle dømte Overskou som *uduelig*, og Alle vidste, at Høedt, der aldrig havde forsøgt sig i Sligt, var *duelig* og burde ansættes i Overskous Sted. Heiberg sagde derimod som Klokke Link: "Jeg skulde dog ogsaa have et Ord at sige," 3) men nei, vel var han Enedirecteur, men om hans Mening spurgte *Ingen* længer.

Ak, hvilket Blik man undertiden kaster ind i Menneskenes troløse, kloge, men fordærvede Hjerter!
* * *
-- - 180

Jeg havde paa den Tid en Ven, en fornem, høitstaaende, klog Ven. Denne kom til mig en Dag og sagde: "Jeg har med Villie søgt Dem paa en Tid, da jeg vidste, at De var ene, thi jeg har noget vigtigt at tale med Dem om. De maa formaa Heiberg til at foretage et Skridt, som er saare nødvendigt; Ingen kan paavirke ham uden De, og er De klog. saa gaar De ind paa mit Forslag." Jeg bad ham tale. Da sagde han: "Ser De, den Opposition mod Heiberg maa have en Ende, især for Deres Skyld, thi De gaar til Grunde under alt dette. Jeg tror, at man i Stilhed begynder at indse sin Uret mod Heiberg, som den Laps Høedt har sat igang imod ham. Men Oppositionen staar der nu engang og gøer som gridske, glubende Hunde, der kræve et Ben til at stille Sulten paa. Dette Ben maa tilkastes dem, saa slaa de sig til Ro. Hundene ere Bladredacteurerne, og Benet, som skal stille deres Sult, er - *Overskou*. Ham maa Heiberg nødvendigvis ofre for at faa Ro, indsætte Høedt i hans Sted, da svarer jeg for, at Stormen vil lægge sig." Jeg spurgte ham, om han da ansaae Overskou som uduelig i sit Embede. "Nei, Gu' gør jeg ei, lige saa lidt som jeg anser Høedt for dueligere, men Noget maa gjøres, og er Heiberg klog, da lader han Overskou falde." Jeg udrød: "Men det vilde jo være skammeligt af Heiberg, for hvem Overskou har viist sig som duelig i sit Embede og dertil som en Mand, der er ham hengiven?" - "Skammeligt eller ikke skammeligt, det bør Heiberg gjøre, og, som sagt, er De klog, formaar De ham dertil." Blodet brændte i mine Aarer ved at høre denne Mand tale saaledes, og jeg svarede: "Og dette tror De, at jeg eller noget Menneske i Verden fik Heiberg til at gaa ind paa? Saa kjender De ham virkelig ikke, og lige saa lidt mig, om De tror, at jeg vilde bidrage til en saadan Uretfærdighed. Overskou har ikke forbrudt sig paa noget Punkt. Han er flittig og nidkjær i sin Tjeneste, og ingen kan sige ham noget virkelig Ondt paa. Han har i mange Aar staaet sine Kammerater bi med Raad og Daad, har ofret dem sit Arbeide for intet,

uagtet han selv er fattig, og dette sidste er især hans Brøde. Heiberg har ikke kunnet sætte igjennem hos Ministeriet at faa ham kongelig ansat, kaster han ham nu ud, da har han intet at leve af med sin Familie, saa det er ligefrem at styrte ham i Ulykke." - "Det faar ikke hjælpe," svarede Manden, der selv sad i Overflod, "et Sonoffer maa bringes, og Offerets Navn har jeg sagt Dem."

Fortørnet gik han bort over ingen Tak at have faaet for sit Raad, og Heiberg, til hvem jeg fortalte hans mærkelige Ærinde, sagde blot: "Ja, dette Raad ligner den kloge Mand, der anser alle andre for dumme, der ikke ere lige saa samvittighedsløse som han." Senere gjenlød dette Raad i "Fædrelandet" og mærkelig nok med samme Ord, om et Sonoffer", der var nødvendigt, for at Alt kunde blive godt og komme i Ro paany.1)

263,26. Noget herpaa.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* Man var utilfreds, man vilde som altid have det anderledes, end det var. En Del Skuespillere med Høedt i Spidsen vilde ingen Forpligtelser være ^{*}181 underkastet, man vilde selv være Herre og give Love, man vilde have det største Udbytte af Indtægterne; thi det var kun altfor ofte 1) de usalige Penge, som stod bag ved Alt; - men det maatte Ingen vide.

263,29-31. lige til... ledsagede af: *I Stedet for disse Linier har 1. Red. af IIIA flg. overstregede Parti:* gennem Smaalandene til Stockholm. En erfaren Dame havde raadet os til at tage en Krukke med forlorn Skildpadde med foruden Et og Andet mere til Livets Fornødenheder under Reisen i Smaalandene, og ifald vi ikke havde fulgt dette Raad, saa maa Gud vide, hvorledes det da var gaaet os; thi saa godt som *Intet* var at erholde i de Hytter, hvor vi gjorde Holdt. Men nu varmede vi nogle Skefulde forlorn Skildpadde, og strax havde vi en kraftig Ret, hvormed vi gjorde os tilgode; det var jo noget ensformigt, men Mennesket lever ikke af Brød alene, og naar vi sade paa vor lille aabne Vogn, som vi havde kjøbt til dette Øiemed, da vare vi muntre og glade, idet vort Øie frydedes over de bløde bakkede Linier, men især over det herlige Grønsvær, der saae ud som det skønneste Fløiel, og som overrisledes af Hundreder af Kilder, der piblede frem af Jorden, og som vare overskyggede af herlige Træer med det rigeste Løv. Hvem tænkte saa paa de visne Blade hist i Pressen, naar man her havde de friske, de grønne.

Men saa deiligt Landet var, saa gjorde det dog et trist Indtryk at se den lave Befolknings Fattigdom og elendige Kaar, at se en yndig ung Moder med sit lille Barn sidde udenfor den elendige af Træ sammenklistrede Hytte gnavnede paa noget, som de kaldte Brød, men som var saa haardt og tørt som et Stykke Bark, taget af en eller anden Træstamme; at se Barnets smaa, hvide skinnende Tænder som smaa hvide Brækjern bore sig ned i denne tørre, tarvelige Kost, kunde ikke andet end opvække Medlidenhed. Men naar man saae den blændende Hud, de rosenfarvede Kinder og de smukke lyse Forglemmigeis-Øine, der straaled af Glæde og Tilfredshed, medens det lille lysløkkede Hoved skjælmsk og undselig bøiede sig bag Moderen, men dog ikke længere, end at det med Nysgjerrighed kunde holde Øie med den fremmede Mand og Kvinde, som det saae for første Gang, da tænkte jeg: Ja, hvad er gode og hvad onde Kaar, naar man kun er glad. Som dette Barn har engang den berømte Kristina Nilsson gnavet paa sin haarde Kost, medens hun nu i Silke og Fløiel sidder ved det af Retter bugnende Bord. Naar følte Sjælen sig friest, lettest og gladest, i Hytten eller som den store berømte Sangerinde i Verdensbyen Paris? At den stakkels Moder, der sad med det smukke Barn udenfor Hytten, ikke var glad, derom kunde man ikke tvivle; thi Bekymringen stod malet paa det ungdommelige smukke Ansigt, der saae ud, som om det rent havde glemt, hvorledes det var at se glad og tilfreds ud, saa at vor Gave til hende ikke engang kunde fremkalde et lille Skjær af Tilfredshed over det bedrøvede Ansigt. Denne unge Kvinde og hendes smukke Barn har jeg aldrig kunnet glemme, uagtet jeg naturligvis har set mange fattige unge Kvinder sidde med deres Barn ved en Hyttes Dør. Men i denne unge Kvindes Ansigt laa der ligesom en hel Historie, som jeg nok vilde have ^{*}182 havt Lov til at læse. Det gik ud over Heiberg, thi han fik ikke meget andet ud af mig den Dag end Reflectioner over, hvad jeg alt troede at have set hos den smukke Kvinde udenfor Hytten.

Det var en sand Glæde at tænke paa, hvor langt bedre vor Almues Kaar paa Landet var stillet fremfor Almuen her; thi hvor vi saa kom hen, var den samme Fattigdom, den samme utrolige Nøisomhed ved Livets første Fornødenheder. Ja, Danmark er et lidet - men ingenlunde fattigt Land.

Efter nogle Dages Ophold i Smaalandene toge vi lige til Stockholm. Heiberg havde her tilbragt i sin grønneste Ungdom, maaske sin lykkeligste Tid hos en Grev Taube. Betaget af hans deilige Kone og flere skjønne unge Piger af Slægten sværmede den unge Digter en af sine første Digterdrømme - et Bekjendtskab Heiberg gennem Gyllembourg havde gjort, da denne Familie en Tidlang havde opholdt sig i Kjøbenhavn. Nu var hele denne Slægt dels død, dels splittet ad, men mange Minder fra hin Tid bleve levende hos Heiberg og mig meddelte. Jeg saae Stockholm for første Gang og blev meget betaget af denne Bys Skjønhed, men især af det sydlige Præg, som mig syntes, at Alt havde. Det couperede Terrain, hvor Husene snart laa høit, snart lavt, gav det Præget, som om man var stærkt sydpaa. Naar man da saae de mange Baade, roede af de smukke Dalpiger i deres brogede Dragter, da syntes man paa en solbeskinnet Dag hentryllet til en eller anden By i det deilige Syden. At man var kommet mere Nord paa, var umuligt at tro. Jeg var ganske henrykt over dette Skue af den herlige By. Ingen af Kongehuset var denne Sommer hjemme, hvilket Heiberg havde gjort Regning paa; thi han vilde nødigt tage Audiens, som ikke godt kunde [være] undgaaet, om Kong Carl [!] havde været tilstede. Vor egentlige Omgang indskrænkede sig til.

264,2. bekjendt med.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Forinden Heiberg havde gjort sit Fødeland bekjendt med de Bellmanske Sange, anede kun meget Faa 1), at der gaves en svensk Digter, der stod i et saa nært Slægtskab til vore egne comiske Digtere, og Bellman vandt hurtigt saa stor en Anerkjendelse i Danmark, at hans deilige lyriske Sange bleve lige kjendte og elskede hos to Nationer.

264,27. sit Fædreland.: *Herefter følger i 1. Red. af IIIA*: Med Beskow tilbragte vi mangan en uforglemmelig herlig Dag. Det hændte undertiden, at han kom for at hente os til Et eller Andet, fulgte os derpaa hjem, blev, gik atter med os, fulgte os atter hjem, fik os ud med sig i sit eget Hus, der laa udenfor Byen, og om Aftenen sildigt, naar vi toge bort, kjørte han atter hjem med os under den livligste Conversation, fortalte os mange smukke og morsomme Træk og Historier om hans nu afdøde Ven, Digteren Tegnér, hvor gemytlig han havde været i Omgang, hvor langt fra denne modbydelige paatagne hellige Mine, som saa mange Præster gjøre sig skyldige i, hvor trofast han var i sine Venskabsforhold, hvor i sin inderste Sjæl beskeden med Hensyn paa, hvad han i Livet havde præsteret. Alt som han fortalte, blev det tydeligere og tydeligere for mig, at jeg godt kjendte det Billede, han her ^{*}183 malede, idet jeg havde den Lykke dagligt at have en lignende Individualitet ved min Side. Ja, det er jo, som jeg siger, at er en Digternatur fri for Forfængelighedens Andendagsfeber, for Misundelsens Kræft, da ere de sandelig de elskværdigste af alle Mennesker. Beskow fortalte iblandt andre Historier om Tegnér, at han engang trængte til at faa en ny Kusk og henvendte sig til en Ven om at skaffe ham en saadan; iblandt de Forskrifter, han gav Vennen om at udlede sig en god, sagde han: "Han maa kunne kjøre vel, thi det kan *jag ikke*. Men han maa ikke supaa, *for det kan jag gjøre sjelv*." - Og naar han da sildigt tog fra os, sagde han: "Kjør nu ud igjen med mig, saa følger jeg Dem atter hjem." Beskow maa vel have været hen ved de tres i hine Aar, men hvem i Verden kunde tro det? En Dag sang han en rørende Elskovsromance af hans egen Composition for mig med et Udtryk, der sandelig ikke tydede paa de tres - det var et Farvel til en lunefuld Elskerinde -. Da han var færdig, spurgte jeg smilende: "Naar har De skrevet denne Sang?" - "O," sagde han noget forlegen, "det er mange Aar siden." - "Nei," svarede jeg spøgende, "det er det ikke, thi da sang De den ikke længer med dette Udtryk." Da reiste han sig, dreiede sig rundt paa Hælen for at skjule sin Forlegenhed, smilede og sagde: "De er en farlig Inkvisitor." Af B.s tidligere Digterværker vilde hans Tragedier, som stærkt mindede om hans intime elskede afdøde Ven Oehlschlägers, ikke rigtig trænge igjennem. I de sidste Aar af hans Liv skrev han derimod historiske Værker, som meget paaskjønnes i Sverrig. Ved hans Jubilæum 1864 eller 65 blev en fortrinlig Medaille slaaet til hans Ære 1), som han sendte mig; dette var det sidste Venskabstegn fra vor uforglemmelige Vært i Stockholm i 1852.

265,18-19. eller havde... Kunstnerdeclamationer: *Disse Ord er af A. D. J. i IIIB sat i Stedet for MSSs*, hvorfor ogsaa al Kunstnerdeclamation prellede af paa ham, som om man med en lille Barneflitsbue vilde skyde paa et Panserskib.

265,29. Ønsker opfyldte.: *Herefter er flg. Stykke slettet i IIIB, øjensynligt af A. D. J.*: Der var saaledes intet Udkomme med denne Mand, og der var intet Andet for end at ty til det gamle Vaaben: Bagvaskelsen udadtil, for ad denne Vei at faa hele den offentlige Mening med sig, for at Skriget mod Heiberg kunde forplante sig dl Alle, selv til dem, der ikke vidste, hvorom Skriget egentlig gjaldt.

265,30. Bang ikke.: *Herefter i IIIA flg. ikke benyttede Afsnit om Fru Nielsen, øjensynligt tilhørende 1. Red. af denne Sæson (i Marginen udfør har Fru Heiberg ca. 1876-78 skrevet: Fru Nielsen?)*: Iblandt mine mange Betyrninger om, hvorledes det vilde gaa Heiberg og mig i hans nye Stilling, var den Tanke dog aldrig faldet mig ind, at der skulde kunne komme nogen som helst Conflict mellem Fru Nielsen som Skuespillerinde og mig som Skuespillerinde. Hun havde alt længe før Heibergs Theaterperiode henvist til de ældre, hvilket man kan overbevise sig om ved at se Repertoiret ^{*}184 igjennem hos Overskou. Jeg derimod virkede ene og alene i Elskerindesaget, hvilket man ligeledes af Historien kan overbevise sig om. Hvad Rivalitet var der da eller kunde der være imellem os To? Ingen, aldeles ingen; dette maatte jo enhver Fornuftig kunnet sige sig selv, at den Ene umuligt kunde gaa den Anden iveien. Jeg blev derfor høist forbauset og tillige virkeligt inderlig bedrøvet ved at mærke, at den løgnagtige Sladder nu havde taget den Retning, at Heiberg for at favorisere sin Kone satte Fru Nielsen tilside. Dette var meget snildt og godt udtænkt af de Sammensvorne; thi hvad tros lettere af Mængden, Pøbelen, Publikum, eller hvad Navn man nu vil give den Vælling af Individuer, der med Glæde lytte til enhver Bagvaskelse. Ja, hvem har det lettere med sit Arbeides Fremgang end Bagvaskeren? Fru Nielsen og jeg havde hidindtil staaet i det venskabeligste Forhold, og jeg vidste baade af hende selv og hendes Veninde 1), der var i Huset hos hende, hvor venligt hun ofte omtalte mig for Andre. Men, o, den menneskelige Svaghed og Egoisme! Naar Nielsen, naar Høedt nu ideligt og ideligt fremstillede Alt for hende i et falsk Lys og dryppede dagligt denne Gift ikke alene i Andres, men i hendes Bryst, hvor mange ere der saa, der vilde have modstaaet Virkningen af Selvkjærligheden, og om ikke strax, men lidt efter lidt faaet Synet paa, at disse, som det synes mod hende venskabelige Udtalelser vare begrundede i Sandhed, uagtet det vilde have faldet hende og Vennerne svært at fremkomme med et eneste Exempel paa, hvori der var sket hende nogen Uret. Man havde derfor ikke andet at beraabe sig paa, end at hun spillede sjeldent, derimod jeg ofte. Ja, naturligvis, at hun i de senere Aar og fremdeles i alle de Aar, hun endnu havde at virke ved Theatret, altid i Forhold til mig vilde kun spille sjeldnere, laa ikke i noget Menneskes Uret mod hende, men ene og alene i, at hun nu var gaaet over i et andet Fag, i de ældre Roller, og af dem fandtes ikke mange, som kunde tilbydes en Skuespillerinde af første Rang, især naar denne Skuespillerindes Fag ikke var

de stærkt comiske Roller, hvori jo Fru Sødring var selvskrevet. At en lignende Klage ogsaa kunde lyde fra Fru Phister, var jo om muligt endnu latterligere. Fru Phister, en opelsket Plante i det Nielsenske Hus, havde hidindtil udmærket sig som Pernille i Holbergs Comedier. Disse Roller begyndte hun at blive for gammel til, og Publikum var blevet kjøligt for hendes Fremstilling af denne Person, hvor hun stærkere og stærkere satte det Forcerede og tildels Uskjønne i Ungdommens Sted. Hun eller rettere Phister blev betænkelig over, at hun rent kunne komme ud af Repertoiret og derved miste Indtægten af de, for Moraliteten ødelæggende, Feu. Hun fordrerede nu at spille ældre Dameroller, snart i et, snart i et andet Stykke. Dette vidste nu Heiberg, at hun paa ingen Maade kunde, og da han havde Indsigt og Dom nok hos sig selv, behøvede han ikke Forsøget; thi han og alle Andre ved Theatret fandt hendes Fordring latterlig, og han modsatte sig det derfor. Senere, da Heiberg ikke længer var Directeur, fik hun sit Ønske opfyldt, og hvad var Følgen? At hun ruinerede sig i den Grad hos Publikum, at der hørte ikke faa Aar til for ^{*}185 atter at komme nogenlunde i dets Gunst. Hun opgav nu denne Fordring om at spille Dameroller. Men hun nogensinde har sagt sig selv, hvilken Tjeneste Heiberg gjorde hende ved at forhindre hende i dette daarlige Ønske?

I alle Stykker findes en, ja ofte to, tre Elskerinderoller, men i meget faa ældre Roller; hvad var naturligere, ja *rent uundgaaeligt*, at jeg paa Grund af, jeg tør nok sige, min Uundværlighed i dette Fag maatte komme til at spille det Dobbelte, ja ofte det Tredobbelte af, hvad de Skuespillerinder spillede, som vare henviste ifølge deres Alder til en bestemt Slags Roller, hvoraf der fandtes faa. At derfor min Spillepræmie maatte blive større end deres, var jo en Selvfølge; men neppe var der nogen, der kjendte Heiberg og mig - ikke engang Nielsen og Høedt, der et Øieblik i Virkeligheden troede, at det var Feu'en, der lokkede os. Saa ofte nu dette Rygte kom mig for Øre, pinte og bedrøvede [det] mig, thi hvad var herved at gjøre. Heiberg kunde ikke fremtrylle Stykker, hvori der fandtes Rolle for Fru Nielsen, og et Factum var det nu engang, enten det var Ret eller Uret, at saa godt som alle Digteres originale Arbejder, Oversættelser og Bearbejdelser lige fra Oehlschläger gennem Hertz, Heiberg og lige ned til de ringeste, vare valgte og beregnede paa mig og min Udførelse af Hovedrollerne. Hvorfor oversatte selv Hr. Høedt kun Stykker som "Dronning Marguerite", "Qvindens Vaaben", "Herr og Fru Møller", der alle vare baserede paa mit Talent, hvorfor valgte han ikke Stykker, hvori Fru Nielsen fik Leilighed til at glimre? Der var noget latterligt, men ogsaa noget irriterende i, at medens jeg uophørligt bad, ja ofte tryglede vedkommende Forfattere og Oversættere om at fritage mig for det idelige anstrengte Arbejde, der oversteg langt mine legemlige Kræfter, og medens min Læge og selv Heiberg var bekymret over dette Arbejdes Anstrengelse, og Heiberg ofte sagde: "Gud give jeg kunde tage det fra dig," saa udsprede man den største af alle Løgne, den, at jeg var umættelig paa dette Punkt, og at Heiberg ved Nepotisme befordrede, at jeg ideligt spillede. Vilde jeg her afskrive alle de indtrængende Anmodninger fra Digtere og Oversættere, der findes i mit Gjemme, da vilde man se, hvem det var, der protegerede mig, om Digterne eller Heiberg. Hvorledes jeg ideligt og ideligt plagedes, saa snart jeg unddrog mig fra at udføre en Rolle, er her en lille Prøve paa af en bekjendt Mand, der kan give en Forestilling om mange andre, som det vilde kjede her at repetere.

Her Dorphs Brev.1)

Mine Tanker fulgte ofte Fru Nielsens Smerte med hele det Venskab, jeg i mange Aar havde næret for hende; thi ganske vist er det tungt at standses i sin Virksomhed paa et Tidspunkt, hvor Sjælen er allermest moden, og det kun fordi det ydre ungdommelige Præg mangler, medens ofte det Indre er yngre end nogensinde. Fru Nielsen havde nu engang ikke den Lykke som jeg ^{*}186 at kunne illudere, saa Aarene ikke spillede den Hovedrolle, som de pleiede. Gud er mit Vidne, at jeg ofte med stor Vemod tænkte paa, hvor sørgeligt det var, at hun, der endnu havde Sjælens hele Ungdom, ikke af ydre Grunde kunde bruge denne i de yngre Roller; thi man sige, hvad man vil om hendes ældre Præstationer, saa var hun indre kun fuldt udrustet til netop at fremstille Elskerinden. Det erotiske var hendes Styrke. At de ædle Mødre vanskeligt ville faa en Fremstillende, som hendes, er vist, men hendes egentlige Fag var forbi med Elskerindet. Det var med utrolig Flid og Udholdenhed, at hun lidt efter lidt arbejdede sig ind i de ældre Roller, og atter kalder jeg Gud til Vidne paa, hvor glad jeg var, naar der indleveredes Stykker, hvori en Rolle fandtes for hende, hvori hun kunde vinde Bifald og Paaskjønnelse. Herre Gud, jeg holdt jo af hende fra min tidligste Barndom. Hun var et Talent, der gjorde vort Theater Ære, hun var i Modsætning til Manden et sanddru Menneske. Hun havde altid viist mig megen Godhed og holdt oprigtigt af mig, ja en Tid næsten været forelsket i mig. Før Høedts Komme ved Theatret havde der aldrig været Tale om noget alvorligt Sammenstød imellem os To; men nu arbejdede han og hans Eftersnakkere paa at fordærve dette, og dette forvoldte mig en virkelig Smerte. Men ofte har jeg sagt og siger endnu: "Gud give, at Heiberg og jeg paa alle Punkter i Livet havde saa god Samvittighed, som vi havde ligeoverfor vor Opførsel og vort Sindelag mod hende." Og endnu paa dette Tidspunkt tror jeg, at hun følte og erkjendte dette, men da Lidenskab for Høedt kom med i Spillet under den senere Kamp imellem Heiberg og Høedt, da blev Anna Nielsen en helt Anden, end jeg tidligere havde kjendt hende.

268,19. bitter Erindring.: *Herefter i IIIB slettet, antageligt af A. D. J.*: Saadanne Mænd, der knuse et fint Hjertes bedste Følelser, forekomme mig som de Herrer, der paa Landeveiene i Forbigaaende med deres tynde Spadserestok ubarmhertigt hugge Hovedet af enhver lille Blomst paa deres Vei. Planten dør ikke deraf, men Hjerteskuddet er tilintetgjort og voxer ikke senere ud mere. 1)

272,26-273,3. Til saadanne.., Directeuren,: *Indskud i IIIB (Originalen i III A, vistnok fra 1882).*

273,6. stort Raad: *Herefter er i IIIA slettet*: i det Nielsenske Hus.

273,25-26. Samtidig... Heiberg: *Saaledes har A. D. J. i IIIB omredigeret Teksten fra*: Samme Dag som Høedt havde udtalt dette om Formiddagen for Ministeren, indrykkede Heiberg om Aftenen.

274,2. nogen særlig: *Saaledes har A. D. J. i IIIB ændret Teksten fra*: ubetinget.

274,5. gammel Veninde: *Herefter er i III A slettet*: af mig, Frk. Harboe.

274,13-14. gik Høedt fra sin Fortælling: *Saaledes har A. D. J. i IIIB omredigeret Teksten fra*: svarede han: "Ja vist, jeg sagde kun dette til Dem for Løier".

274,15. *Ud for denne Linie er 1882 i IIIB m. Henblik paa S. 274,15-276, *18719 skrevet*: Maaske bør hele denne Udvikling om Udførelsen af Richard den Tredie udelades?

274,15-276,19. *Et ældre Udkast til Skildringen af "Richard den Tredie" (Tillæg til "Høedis nye Skole" i IVA) lyder*: Den første Del af Rollen kunde han vel spille, uagtet det er et Spørgsmaal, om han endogsaa har kunnet give andet end den diaboliske Theaterskurk, i Stedet for den mægtige Incarnation af Syndens høieste Mysterium. Til at faa dette frem behøves en mægtigere Personlighed indadtil og udadtil, end Hr. Høedt er i Besiddelse af. Richard den Tredie maa, ifald Shakespeares Skabelse af ham fuldt skal frem, kunne imponere til Trods for Vanskabningen, maa have et saadant Fang af Stemmehidler, en saadan Styrke i det Dæmoniske, at Alle bøje sig, Mænd og Kvinder, for hans sataniske Magt. Hans Legeme er vel lille, men hans Aand maa være en stor, kraftig Djævleslange og ikke en lille, snigende Snog, thi ellers begriber man ikke de Andres Underkastelse og Tro paa ham et eneste Øieblik. Som han ved sin sataniske Magt bedaarer paa Scenen, maa han i det samme bedaare Tilskuerne, der ligesom hine ikke faa Tid til at reflectere, men underkaste sig og drages som Personerne i Stykket uimodstaaeligt af hans Slangeøines magnetiske Tiltrækningskraft.

Jeg har aldrig troet, at denne Shakespeares Richard den Tredie nogensinde fyldestgørende er fremstillet, selv af de berømteste Navne i Skuespilkunst; thi denne Rolles Udførelse forudsætter en Begavelse indadvendt i Linie med Shakespeare selv, udadvendt med alle de legemlige Betingelser, som nogensinde en Skuespiller har havt at raade over. De Par Talenter, som i England have været berømt i denne Rolle, have ikke været i Besiddelse af de fornødne Betingelser, saa vidt man igjennem deres Liv har lært dem at kjende.

276,37. og *Støtte*: I IIIA er overstreget flg. Stykke, der øjensynligt hører ind her: Man tror maaske, at alt dette er overdrevne Beskyldninger mod vore mest ansete Blade? Men ifald man vilde paatage sig det kjedsommelige Arbejde at gjennemløbe Bladlitteraturen fra hin Periode, da vil man overbevise sig om det Modsatte. Læs Theaterhistorien, og selv om du ikke tror et Ord deraf undtagen det, der bevises ved Tal og ved trykte Meddelelser, vil man se, at jeg ingenlunde overdriver.

277,8-9. "Men hvilken... den Betingelse?": *Saaledes er Teksten i IIIB i 1882 omredigeret fra*: Den anden svarede: "Ja, gid Forestillingen vilde gaa ind, thi jeg har lovet nogle Venner at samles med dem paa den Aften i et lystigt Lag! Men hvor tør man vove at tilbyde Penge paa den Betingelse?" Tilbyderen taug da forlegen stille.

278,28-29. Uagtet... Heiberg,: *Indsat i IIIB i 1882 i Stedet for*: Desuagtet.

278,35. Ugrundede heri.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Ak! det er en Elendighed at have med slige Personligheder at gjøre!

278,36-279,6. Alle disse... imod ham: I IIIA under Sæson 1852/53 ligger et Blad af 1. Red., hvor paa ca. 1876-78 er skrevet: "Dette inden min 188 Optræden efter Sygdommen". *Bladets Indhold, der antageligt er benyttet til disse Liniers Udarbejdelse, lyder*: At al den Jubel og Glæde hos Publikum over min Tilbagevenden til Livet og Kunsten, og som, hver Gang jeg under Resten af Sæsonen optraadte, gjentog sig, ikke behagede de Sammensvorne, kan man vel tænke. Der sørgedes derfor af alle Kræfter [for] atter at vække al den Uvillie, som [det] var muligt, for at ikke den Stemning, der bevægede Publikum for mig, skulde komme Heiberg til Gode.

Hvorfra Bladet "Fædrelandet" egentlig fik alle sine Rapporter om Theaterforholdene, veed jeg ikke. Maaske fra Phister, maaske fra Nielsen, maaske fra Høedt, maaske fra dem alle Tre eller deres Agenter. Nok er det, at hvis man vil spørge, hvem var den egentlige Aarsag til alle Theaterspektaklerne, da er det vanskeligt at besvare, om det var tre eller fire overmodige, ærgerrige, forfængelige, løgnagtige Skuespillere, eller Bladene med "Fædrelandet" i Spidsen. I Midten af Marts, altsaa medens Prøverne stode paa til min Optræden, som - ja, jeg kan ikke tjene Nogen i en paatagen Beskedenhed - opslugte al anden Interesse paa Kunstens Gebet, syntes "Fædrelandet", at det var det rette Øieblik til atter paa den hensynsløseste Maade at kaste sig over Heiberg som Directeur, og hvorfor nu denne Gang? Fordi Rigsdagen, der [!] i hine Aar var overordentlig ugunstig stemt mod Theatret, saa at den hellere havde nedlagt det i Dag end i Morgen og mente, at naar vi havde "Casino" og "Folketheatret", som ikke kostede Staten noget, da var det jo nok. Hvad Theatre angik, og hvad det saakaldte Nationaltheater angik, da ytrede Tscherning i et af Møderne, at han

syntes, " at det var bedst, at det Hele gik Fanden i Vold ".1) Efter saadanne zirlige Udtalelser var det jo intet Under, at man paa alle Maader søgte at komme Theatret tillivs og derfor satte igjennem, at ingen Forhøielse i nogen Skuespillers Gage herefter maatte tilstedes, men kun personligt Tillæg i Indtægten, der ingen Ret havde til Pension. Denne Bestemmelse, som Heiberg gjorde alle de Forestillinger imod i Ministeriet, som var muligt, uden Nytt, bragte ham utallige Bryderier og en grænseløs Misfornøielse i Personalet. Mon nu Hr. Ploug eller hans MedarbeSdere virkelig vare saa uvidende om, hvilke Beslutninger der udgik fra Rigsdagen, og hvilke fra Heiberg? Det er vanskeligt at tro. Ikke desmindre var det atter et Bevis paa Heibergs Udygtighed, at han havde taget den skammelige Beslutning imod de stakkels af ham mishandlede Skuespillere, en Artikel, som i det hele taget var saa hensynsløs mod Heiberg, at det sandelig intet Under var, om den skilte Directeur og Skuespillere ad, saa ingen Samvirken var mulig; og alt dette tillod man sig i en saa - som der staar i Theaterhistorien - "plump, hovmestererende Tone imod en beundret fædrelandsk Digter... 786 Forestillinger"!

Kort efter fandt "Dagbladet" ligeledes Øjeblikket gunstigt til at lade sin Stemme høre og i nette Fraser udskjælde hans Repertoires Slethed; men i ^{*}189 denne Artikel var der virkelig noget paaskjønnesværdigt. Det var jo nemlig en stor ualmindelig Glæde en Gang, at En havde Mod til at udtale Sandheden, den rene Sandhed, uden al paatagen Affectation. Bladet sørgede nemlig over - til Modsætning af den evige Raaben paa originale klassiske Vær= ker, at Heiberg gav for *mange Holbergere* . Da Phister læste dette, da var han nær bleven en ærlig og oprigtig Tilhænger af Heiberg.1)

"Fædrelandet" og flere andre Folkeorganer klagede tillige over, at Heiberg ikke skaffede flere nye originale Stykker. Nye Stykker? Hvor skulde han tage dem fra, som om han kunde ryste dem ned fra Himlen? Hvem skulde skrive disse? De to eneste dramatiske Forfattere, der tidligere jevnlige havde skrevet for Scenen, Heiberg og Hertz, disse to vovede jo ikke i hine Aar at skrive et Stykke med deres Navn under; thi de kunde da være temmelig visse paa en Udpibning. Heiberg maatte skrive sin "Valgerda" anonymt og det, inden han blev Directeur. Hvad vilde være sket, ifald han havde vovet at lade et Stykke af sig opføre, efter at han var Directeur? Herefter omtrent de samme Betragtninger om Anonymiteten som i II, 77 f.

Var det nu noget Under, at de Sømmensvorne paa den frækkeste Maade modarbejdede enhver af Heibergs Bestemmelser og ideligt ved paatagne Sygeanmeldelser forsøgte paa om muligt at faa det Hele til at gaa istaa, naar al denne Uret fik Medhold i Pressen? Da man vidste Alt, saa maatte man vel ogsaa vide lidt om, hvor ofte Høedt vragede og negtede at spille snart denne, snart hin Rolle, paa samme Tid som han klagede ude i Publikum over Uvirksomhed ved Theatret. Han fik, og dette laa ham virkelig paa Hjerte trods Nogen, sin Gage som alle Andre, men gav sig dog idelig Mine af, at han spillede som af en Naade og kun af Lyst, men ikke af nogen som helst Fordel. Saa skulde han have viist dette i Stedet for det Modsatte, men ogsaa heri fik han jo Medhold i Pressen. Det stakkels Menneske blev jo saa overmodig, saa desorienteret med Hensyn paa sin virkelige Stilling, sin virkelige Begavelse, at det jo intet Under var, at han havde smaa Anfald af Raseri, der vare betænkelige.

Han havde i denne Vinter arrangeret, for om muligt at vinde *Alle* for sin ophøiede Sag, Sammenkomster een Gang ugentligt med de andre Skuespillere. I disse løftede han nu sin Røst og tordnede Directeuren ned for Fode, gjorde opmærksom paa, hvorledes Alt var, og hvorledes Alt burde være. Denne Adfærd fandt dog ikke Faa var for stødende, og de sagde, at de vare komne sammen for at more sig i al Gemytlighed, men ikke for at bedømme Directeurens Handlinger, og de tvang ham til Taushed. Da hørte naturligvis disse Sammenkomster op.

Skulde der nu virkelig være nogen Foresat i Verden, der vilde taalt alt dette og dog bevare Sindelaget rent ligeoverfor en saadan Embedsmand? Og alligevel kan jeg forsikre, og jeg maa dog kunne vide det, at Heibergs Sind var frit for al Bitterhed. Derimod fandt han Høedt ofte comisk, uden at tale om Nielsen, og havde mange muntre og vittige Indfald dem angaaende.

*- 190

Ak, hvor jeg ofte ønskede Hr. Ploug, Hr. Høedt, Hr. Bille at blive Theaterdirecteur! Jeg sagde altid til Heiberg: "Ak nei, de faa ikke Straf for al den Uret, de gjøre dig, før de selv blive Directeur. Gud give sin Velsignelse hertil!"

Ja, jeg veed nok, det er stygt, det er hæsligt at være saa bitter, som alle disse Forhold havde gjort mig. Men jeg vil henvende mig til Eder, I Koner, der se op til Eders Mænd, ikke sandt, man kan ikke taale, at disse ske Uret! Hvor mangt et uretfærdigt Ord er ikke ogsaa under hele denne Strid talt mod mig selv; men jeg kan forsikre, at om det gjaldt mit Liv, husker jeg ikke et af dem, men kun den ubehagelige Tone i Almindelighed. Hvad I have udtalt mod mig er glemt og tilgivet, men Gud bedre det, jeg glemmer aldrig, hvad I have talt af uretfærdige Ord mod ham. O, ofte griber mig en Smerte, en Bedrøvelse over, at det har staaet i noget Menneskes Magt at bibringe mit Sind Bitterhed, "denne Spedalskhed for Sindet". Men læs dette smukke Digt og lad mig da have den samme Undskyldning som Tidslen.

Drengen og Tidslen.1)

279,13. min Side: *Saaledes er Teksten i 1882 i IIIB ændret fra: mig.*

279,27-29. der blev... mit Befindende: *Saaledes har A. D. J. i IIIB omredigeret Teksten fra: saa godt som hele Byen følte med min Tilstand. Et Menneske maatte placeres ved vor Dør for dagligt at sige Besked til de utrolig Mange kjendte og ukjendte Mennesker, der kom dagligt for at høre til mit Befindende. Ældre Damer, unge Piger stode og græd ved vor Dør ved Tanken om, at jeg skulde dø.*

280,13. hule Pathos: *Herefter er i IIIB slettet, øjensynligt af A. D. J.: og uværdige Virksomhed.*

281,8. O. Bang: *I IIIB er overstreget Afskrift af et meget banalt Digt af ham til "Johanne Luise Heiberg! d. 22. Novbr. 1852". 2)*

282,26., men dog: *Disse Ord er af A. D. J. i IIIB sat i Stedet for: og forundret og.*

283,31. denne Fest.: *Herefter er i IIIA slettet flg. ufuldstændige Ytring: Paa disse Aftener fik jeg mangen uforglemmelig Samtale med Mynster. Et lille Svar af ham mindes jeg endnu.*

285,13. Lilliekonvaller.: *Herefter er i IIIA overstreget: Fra mine Venner og Veninder i Chorpersonalet stod en meget smuk høi Frugtskaal, fyldt med Druer. Paa Gulvet var lagt et broderet Teppe, syet af Danserinden Fru Kellermann og den ældste Figurantinde, Jomfru Larcher. En lille Seddel var heftet herpaa fra Fru Kellermann med følgende Linier: "Modtag, kjære Fru Heiberg, denne lille Erindring som et Udtryk af vor Glæde ved atter at se Dem med gjenvundet Helbred iblandt os."*

285,14. H. C. Andersen.: *Verset er i IIIB overstreget, formentligt af A. D. J.:*
* *
-- 191

Til Johanne Luise Heiberg.

Da Du laae Døden nær, stor var vor Sorg,
For Kunstens Skyld Gud lod Dig Sundhed vinde!
Velkommen atter i din Kongeborg,
Du ædle Qvinde, sjeldne Kunstnerinde.1)

287,13-14. bedre Dage: *Disse Ord er af A. D. J. i IIIB sat i Stedet for den oprindelige Tekst hine gode Dage, forinden en lille Del af Personalet dagligt i de sidste Par Aar havde forbitret min Tilværelse.*

290,10. for Fremtiden.: *Herefter er i IIIB af A. D. J. udeladt flg. Parti, der her gengives efter IIIA: Det var mig en stor Glæde, at en Del af det Personale, i hvis Midte jeg havde levet i min Barndom, i Aarenes Løb havde bevaret deres Godhed og Interesse for mig. Jeg var paa saa mange Maader blevet fjernet fra dem i udvortes Henseende, at vort tidligere Forhold let aldeles kunde været visnet hen, og derfor satte jeg stor Pris paa de Kjendsgjæringer, som ved denne Leilighed som ved saa mange tidligere viste mig det Modsatte.*

Min Interesse for den mimiske Kunst, hvormed mit Kunstnerliv var begyndt, havde altid i Aarenes Løb bevaret sig friskt hos mig, og ofte fik denne Kunst endnu mit Hjerte til at banke, og det var intet Lander; thi Formskjønhed i Plastik og Dans henrev mig altid, og mit Legeme havde en Trang til at udøve begge Dele. Man føler ved at bevæge sig under Musikens henrivende lette Rhythmer Legemets Tyngde ophævet og betvunget. Man har en Følelse af, at de usynlige Sjælevinger bevæge sig til Flugt, saaledes som det undertiden sker i Drømme. Som Fuglene, der svinge sig i Luften, ubekymrede om den travle, rastløse Verden under dem, en saadan fjerlet Fornemmelse kan Sjælen sættes i ved Legemets gracieuse Baltrin til Musikens Toner. Ikke Faa have et andet Syn paa Terpsichores Leg, det maa være saadanne, der aldrig have fornummet en saadan Virkning og derfor endog frakjende denne Kunst Navn af Kunst, en Anskuelse jeg aldrig har kunnet gaa ind paa. Al Kunst kan misbruges, altsaa ogsaa denne, men holdes den indenfor Skjønhedsidealet, da har den visselig Plads i Rækken af de andre Kunstarter. *Herefter Omtale af Bladenes velvillige Udtalelser om Forestillingen 30. Marts.*

292,10. med utallige: *Herefter er i IIIB slettet, antageligt af A. D. J., forfærdelige.*

293,25. dem med.: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J. efter Forslag af Hauch, overstreget efter ny Linie: Ikke sandt, du, som læser dette, Pokker skulde være Theaterdirecteur! Herefter i IIIA overstreget, efter ny Linie: Ligesom M. Wiehe havde ladet sig paavirke af Høedt og Nielsens Pretensioner, saaledes havde heller ikke Fru Nielsen kunnet unddrage sig for Paavirkning heraf, hvilket jo i og for sig var ganske naturligt, saa at ogsaa hun i de sidste Aar var blevet en helt Anden. Lige overfor mig ytrede hun ofte en^{*}192 umotiveret Heftighed, som altid bedrøvede mig, da den altid fremkom af de ubetydeligste Aarsager, saa det var yderst vanskeligt at undgaa at være Gjenstand herfor. Disse Heftighedsudbrud gik jeg altid stiltiende*

afveien for, saa da aldrig førte til noget Brud imellem os. Min Godhed for hende var og blev uforandret, og ofte lønnede hun min Taalmodighed med ovenpaa et saadant at ytre en Venlighed, hvori der laa, at hun stiltiende paaskjønnede, at jeg havde standset hendes Heftighed ved at gaa afveien for den.

1. Red. af IIIA har efter "en helt Anden" i foregaaende Stykke flg.:, uagtet denne Tilbøielighed heller ikke tidligere laa hendes Væsen fjernt. Heftig og hensynsløs mod Alle beherskedes hun *nu* af et Kunstnerhovmod, der virkelig skal søge sin Lige; hun stødte derved ikke alene os og dem af det øvrige Personale, der ikke vare mellem de Sammensvorne, men alle de Underordnede, idet hun ogsaa lige overfor dem viste et fornemt Hovmod, der klædte hende forfærdeligt og tidt smertede mig at se paa, ikke saa meget for deres som for hendes Skyld. Naar Heiberg tillod sig at henvende nogle høflige Ord til hende, da naaede hendes Stolthed Toppunktet af fornemme, kolde Svar. Ligeoverfor mig var hun dog kun heftig, men det ogsaa, naar man mindst drømte derom. For at forsvare mig mod nogen som helst Scene havde jeg derfor intet andet Middel end at undgaa hende og ideligt dreie af, naar disse Udbrud lod til at nærme sig.

Det er forunderligt, hvor ilde og uskjønt det klæder blonde, lysøiede Damer at være opbragte og heftige. Den Contrast, der derved fremkommer mellem det Yre og Indre er saa grell, saa stødende, at jeg hele mit Liv næsten ikke har kunnet taale dette Syn. For den Brunette bliver saadanne Udbrud visselig ikke skjønne, men det ligger ligesom mere for dette Ydre end for de Blondes, og derved opnaas mere Harmoni mellem det Ydre og Indre, naar slige Udbrud ske. Ja, ifald man ikke vilde synes, at det var en altfor urimelig Tale: opblussende Heftighed, hvor Blodet strømmer til Kinderne, og Øinene tindre, kan endogsaa undertiden klæde Brunetter godt; thi det Heftige har mere Glød hos disse, og det Opblussende ser ud, som om det atter hurtigt kunde forsvinde. Hos den Blonde derimod er al Harmoni fuldstændig tilintetgjort. og Billedet bliver kun hæsligt. Det er min Erfaring, at de heftigste, halsstarrigste Kvinder ere de Blonde. Du studser maaske og finder denne Bemærkning usand, men tænk efter og led i dit Bekjendtskab, og du vil give mig Ret. Hvis dette er sandt, hvad har da gjort, at de Blonde have faaet Ord for at være fromme? Først deres Udseende, der ligesom kræver og lover dette, dernæst, at de Blondes Temperament sædvanligt bestaar dels i Phlegma, der da tages for Fromhed, dels i hidsig Halsstarrighed. Brunetterne have derimod faaet Ord for at være heftige og cholericke. Gamle Heger, en Fader til Fru Holst, der i sin Tid havde giftet sig med den ved Theatret bekjendte skjønne Frk. Schmidt, der var decideret Blondine, disse Ægtefolk levede desværre som gamle saa godt som adskilte. Paa Grund af dette Forhold kastede han hele sit Had paa *alle Blondiner*. Han havde til Poul Møllers store Glæde skrevet en Roman med Mottoer over hvert Kapitel. En Dag, 193 da Poul Møller var hos os, fortalte han os herom og glædede sig overmaade over et af Mottoerne, der lød saaledes:

"Men Villingen er sød af Smag
Og den har blonde Miner
Og mange finde stort Behag
I kjølige Blondiner."

Da Poul Møller forlovede sig med den skjønne Frøken Berg, foer Heger en Dag over til ham paa Kongens Nytorv, slog ham paa Skulderen og raabte: "Hun er da vel ikke blond?" Da P. M. svarede nei, sagde han, idet han atter foer bort: "Gud være lovet, saa gratulerer jeg."

Herefter omtales *Begyndelsen af den nye Sæson 1853/54, og efter at Høedts, Wiehes og Fru Nielsens Opposition er nævnt, siges om Nielsen*: Denne sidste vare de Sammensvorne igrunnen kjede af og havde kastet ham overbord, og han blev kun i Naade taget med, naar de kunde bruge ham til Forskraaler og Forstærkning i den Modstand, de stadigt lagde for Dagen.

294,4-5. Hvor vidt disse... personlige Stemning: *Saaledes er Teksten i IIIA rettet fra*. I hvilken Grad disse Mennesker bestandigt med Phister som hemmelig Medarbejder vare opsatte paa at gjøre Heiberg og gjennem ham mig al den Fortræd, der stod i deres Magt.

294,20. en meget ordinair: *Af A. D. J. i IIIB sat i Stedet for*: mig synes en sjofel.

295,1-5. En af Skuespillerne... jeg Midlet: *I 1. Red. af IIIA lyder Partiet saaledes*: Skuespiller Mantzius, der i denne Tid var meget vred paa Heiberg, fordi Heiberg ikke vilde samtykke i, at Jacob v. Tyboe paany maatte indstudies med ham som Tyboe, men især fordi Heiberg havde havt den for en Theaterdirecteur utilgivelige Feil ganske aabent at sige til Mantzius, at han ikke troede, at han tilstrækkeligt kunde udfylde denne Rolle, efter det Billede, der endnu stod levende hos Alle af Frydendahl (man maa huske paa, at M.s Talent i Aaret 1853 langfra havde naaet den Fylde, det Herredømme over sin Kunst, som i Aarene fra 60 til 70), Mantzius, der var imellem dem, der hørte denne store Nyhed, at jeg havde røbet mig som Forfatteren til "Karens Kjæreste", tænkte: Godt, her er en Leilighed til Hævn. Flere Duftvaudeviller ville vi ikke have - saaledes havde man døbt disse Stykker eller rettere, som jeg selv i sin Tid havde døbt dem, da jeg paa en Prøve af "En Søndag paa Amager", inden endnu Nogen havde gjættet paa mig, kom til at sige: "Ja, vist er det et ubetydeligt Stykke, men der er en Duft over det, som smitter og behager." Denne Bemærkning mærkede jeg strax gik videre. Altsaa tænkte M., og maaske flere med ham: Flere Duftvaudeviller skulle vi dog sørge for ikke blive vel optagne.

295,22-23. denne bevidnede.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J. efter Hauchs Forslag.* Om denne Offentliggjørelse var Hr. X. behagelig eller ubehagelig, veed jeg ikke. Jeg tror, at det var ham ligegyldigt, at hans Medskyldige her saae, at han havde afgivet en falsk Erklæring.

194

296,7. ud i Publikum.: *Herefter er i IIIB slettet, antageligt af A. D. J. efter Hauchs Forslag.* I denne Retning viste navnlig Hr. Høedt sig unegteligt i Besiddelse af et glimrende Talent; og man kunde sige om ham, hvad den berømte russiske Forfatter Ivan Turgénjew udtaler om en af sine Personer i Fortællingen "Rudin": "Hans Tunge, hans Veltalenhed - det er hans onde Engel - men den har rigtignok ogsaa tjent ham ganske godt." 1)

296,10. tilbageholdent: *Herefter i 1. Redaktion af IIIA: og forsømmeligt.*

296,14. Ubetydeligheder: *Herefter er i IIIA overstreget: paa Nielsen, Wiehe og Phister nær.*

296,17. uafladelige: *Saaledes i IIIB rettet fra: utaalelige.*

296,19. Wiehes Side.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: Mig bedrøvede ofte denne Mangel paa Dømmekraft. Herefter er smst., formentligt af Fru Heiberg, overstreget: Alt var hos ham efterhaanden gaaet op i dette ensformige Stivsind. Han havde nu een Gang besluttet at sige Amen til Alt, hvad der kom fra den Kant. Dette kaldte Mange Characterstyrke.*

"Naar Kraften svigter,
tages Stivsindet til Hjælp."

Herefter er i IIIA overstreget: Himlen veed bedst, hvor mangen Stympet det har givet Udseende af Character og Villiestyrke 2). Herefter har 1. Red. af IIIA: At se dette Menneske gaa meer og meer tilgrunde var mig en dyb Sorg.

296,25. Høedt tryg: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: ligeoverfor denne Kat, der snart huggede Klørerne i og kradsede en ordentlig Rift, snart trak dem ind og viste kun Fløielspoter, idet han kastede betydningsfulde Blikke til dem, der vare udenfor de S sammensvornes Kreds, og som misbilligede denne evige Kritikaklen 3) af Alt, hvad Bestyrelsen besluttede.*

296,27-28. øvrige Embedsmænd.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: Ved at skuffe Alle havde han ligesom alle Traade i sin Haand og kunde efter Behag trække i, hvilken han vilde, og han var sandelig ikke uvirksom.*

Ifald man vil lægge Mærke til, hvor sjældent Phister nævnes i Overskous Theaterhistorie som En, der har virksom Del i alle Theaterspektaklerne, kan dette ikke andet end forundre dem, der vide bedre Besked - thi at Overskou altid mener ham med " *Træskheden* ", kunne de Uindviende jo ikke vide - men vist er det, at bag det Meste af, hvad der skete, stod hans ledende Aand, men Aand, der altid sørgede for, at den i Handlingens Øieblik stod tilsyneladende udenfor det Altsammen. *Herefter omtales, at Phister satte de unge Skuespillere og Skuespillerinder, Korister og Koristinder, ja endog *-* 195 Maskinfolkene op mod Direktøren ved at forestille dem, at de fik for lidt i Gage; samtidigt talte han nedsættende om dem overfor Heiberg.*

297,1-2. snarere... til Phister: *Indsat af A. D. J. i Stedet for et længere Parti, som ikke er fuldt bevaret i IIIB. I IIIA lyder Teksten: , som han kunde elske. Men Sagen var, at denne urolige, dæmoniske Natur igrunderen nød som en Trang i Sjælen al den ydre Uro, der havde hos ham en helt modsat Virkning end hos Andre. Den ydre Uro, Strid og Uenighed havde noget beroligende for ham; thi da var han i indre Virksomhed, der bortledte den indre Uro fra ham selv, over paa Andre og Andet. Phister var en af Heibergs bedste Læsere; han kunde mange af hans Digte saa godt som udenad, og det ikke blot hans dramatiske, men hans episk-lyriske Digte. "En Sjæl efter Døden" var i den Grad gjennempløjet af Phister, at man kunde høre ham heri som i en Lectie. Dette Digt spillede og vil formodentlig fremdeles vedblive at spille en stor Rolle i hans indre Liv. De Anskuelse, som her udtales om Livet efter Døden, greb ham virkelig saa dybt, at han aldrig kunde slippe dem af Tankerne. Han sagde en Dag til mig, da han i Extase omtalte Digtet: "Ak ja, jeg vil være glad, om jeg maa komme i det Helvede, som Heiberg skildrer i "En Sjæl efter Døden", " og denne Ytring var ikke Spøg, tvertimod det var virkelig hans Alvor; det var et Angestskrig fra hans arme Sjæl; høiere, mente han i Alvor, var der ingen Rimelighed for, at han kunde naa. Dette forunderlige, dæmoniske Menneske kjendte sig selv i den Grad, at noget lignende aldrig er mødt mig i Livet. Han havde Øieblikke, hvor hans daarlige Egenskaber i den Grad stode klart for ham, at man i et saadant Øieblik kunde høre ham selv udtale alt det Onde om sig selv, som Andre tillagde ham. I saadanne Øieblikke trængte han i høi Grad til en Skriftefader; thi da var hans Sjæl virkelig elendig. To Gange har han brugt mig dertil 1). Men naar Skriftemaalet var vel gjort i al Oprigtighed, da ærgrede han sig over sin Svaghed og ansaa sig for fuldt berettiget nu at fremture i det Onde med fordoblet Kraft. Man vil let indse, hvor farlig en saadan Natur kan være i et Samfund af Mennesker, der Alle mer eller mindre ere Phantasibørn, som han med sin overlegne Kløgt kunde behandle efter eget Tykke. Alle kjendte ham, Alle mistroede ham. Alle sukkede under det daglige Tryk af hans Luner og Opfarendhed, der, naar den naaede en vis Høide, ingen Grænser kjendte; men Alle frygtede ham tillige og gik afveien for ham; thi ve den, han kastede sin Vrede paa! intet Middel, ingen Usandhed veg han tilbage for,*

men Alt tillod han sig for at skade Den i Andres Omdømme, der havde vovet at være ham imod. Og da han havde en blodig Vittighed i sin Magt, som, naar hans Vrede først var ægget, intet Hensyn holdt tilbage, men udslyngedes lige i Øinene paa den Paagjældende, fik han derved en Stilling som et andet vildt Dyr, man for enhver Pris undgik at komme i Sammenstød med. Han var igrunden et høist ulykkeligt Menneske; thi der var aldrig Ro over ham; som en Tiger, der løber rundt i sit Bur, saaledes løb han op og ned, til højre og venstre, speidende af Frygt for at Noget kunde undgaa ^{*196} hans Opmærksomhed. Han var aldrig i Hvile, undtagen i de Timer eller rettere de Minutter, han stod paa Scenen; thi kom han ud i Coulissen, overfaldt den dæmoniske Uro ham atter, og Løbet frem og tilbage, op og ned begyndte paany, medens han i Et væk gnavede sine stakkels Negle paa Hænderne af. Kun inde paa Scenen i Udførelsen af sin Kunst var han en befriet Aand. Her kunde han komme til Ro, her afkastede han sig selv og levede kun i den Maske, han fremstillede; hvad Under da, at disse Masker vare ham uundværlige til Livets Ophold. I dem havde han Glæde, Ro og - Samvittighed; thi en flittigere, alvorligere, samvittighedsfuldere Kunstner end han fandtes ikke. Naar nu disse Egenskaber forenede med sig et glimrende Talent, da var det jo i sin Orden, at han som *Kunstner* paaskjønnedes og stod i stor Anseelse, baade hos sine Kammerater og hos et Publikum, hvis Interesse han havde vidst at vedligeholde i henved et halvt Hundrede Aar. Og dog var det characteristisk, at der i alle disse Aar aldrig var viist ham personlig nogen Hyldest af ualmindelig Art; thi saa snart hans Masker vare faldne af og hans *virkelige Personlighed* kom tilsyne, var al Varme, al Begeistring, al Lyst til at udtale sin Enthousiasme for ham borte.

Var det nu ikke besynderligt, at en saadan Character kunde erobre en Ven i den sanddru, noble ellers skarpsynede Heiberg? Sagen var, at Phister var klog, klar i sine kunstneriske Anskuelse, morsom og vittig. Ligeoverfor Heiberg og tildels ogsaa overfor mig viste han sig altid som den hengivne, varme, beundrende Ven. Han plirede lidt med Øinene lige overfor mig, som om han vilde sige: "Den Satan har gennemskuet dig, hun tror dig ikke". Kort, man kunde sige om dette Menneske med Lavater: "Et fehl ihm zur Vollkommenheit eines Tugendhaften sehr *vieles*"¹⁾. Heiberg troede ham, men blev bedraget. "Saadanne Skabninger som denne Phister *maa stikke*, og Væsner af højere Natur *maa lide*". Tro ikke, at Phister en eneste Gang var den, der standsede Repertoirets Gang ved en rød Placat paa Gadehjørnerne; nei, ingenlunde, men han snakkede og snakkede hemmeligt saa længe med de Sammensvorne, at disse besørgede det. Ethvert nyt Stykkes Indstudering vidste man at trække ud i det Uendelige. Det hed sig bestandigt, at man endnu ikke var færdig med Indstuderingen; saaledes lykkedes det ikke Heiberg før *sidst i November* i denne Saison at faa et nyt Stykke opført. Og det var den Directeur, man udraabte for Tyranni mod de stakkels Skuespillere, disse, hvis Pligt det var at spille en Rolle 6 Uger efter Rollernes Modtagelse. Men hvad var herved at gjøre, naar de samme Blade, som klagede over, at intet Nyt kom frem, paa alle Punkter offentligt holdt med disse Skuespillere imod Directeuren og opfordrede dem udtrykkeligt til at være ulydige og forsømmelige, ja holdt Modet oppe hos dem til at *fremture* i en Opførsel, som jeg tror er enestaaende i Theatrets Historie, saa længe som den danske Seene har existeret.

297,2-27. En dramatisk... paa Theatret.: *Af A. D. J. flyttet herhen fra Var. til II, 344,5-7, dog med den Forskel, at A. D. J. har skrevet lade ^{*197} Skyggesiderne... paa Theatret i Stedet for MSs fremvise sin Upaalidelighed, sine Skyggesider i det private Liv paa Theatret.*

298,2. Stilhed.: *Herefter er i IIIA overstreget*: Enhver som under Indstuderingen af "Ruth" havde hørt, i hvilken Grad Phister latterliggjorde Høedt paa hans Bag for alle de Ophævelser snart i en, snart i en anden Retning ved Udførelsen af denne Rolle, vilde umuligt have antaget ham som hørende til Høedt Parti. Han havde sat hele Høedts Maade og Væsen i dramatisk Stil, og ubeskrivelig var den Virkning, han derved opnaede af det forsamlede Personales Skoggerlatter. Høedt var ikke af Naturen udrustet med nogen mandig eller plastisk Figur; det var derfor en egen Sag for ham at fremtræde i Tricot, kun draperende sig i en Kappe, der netop ved af og til at skjule Figuren tvinger Øiet til at iagttage denne, naar Kappen falder fra Legemet og derved blottes dette. Hans noget tørre og realistiske Declamation tog sig ikke ud i en saadan Rolle, og alt dette i Forening vidste Phister saaledes at sætte ud fra hinanden i et comisk Lys, at "Ruth" paa Grund heraf blev uforglemmelig for Theatrets hemmelige Coulissehistorie. Fru Nielsen spillede Naomis lille Rolle smukt og ædelt og med fin Følelse.

298,3-16. Ingen var... sig gjøre.: *Indskud i IIIB (Originalen i IIIA).*

298,19. et Digt: *Af et overstreget Parti i IIIA ses, at Fru Heiberg frabad sig Digtets Offentliggørelse i Pressen for ikke at irritere Fjenden og derved sætte Leiren i for stærk Bevægelse. - Ogsaa fra Biskop Martensen modtog hun et Brev, efter at han havde set "Ruth"¹⁾.*

298,38-39. Hermiones Skjæbne greb mig dybt: *Saaledes er Teksten i IIIA ændret fra*: Uagtet mine daglige Forhold visselig ikke i al Fald i mange Aar havde noget tilfælles med Hermione, saa greb Hermiones Skjæbne mig saa dybt, at min hele tidligste Barndom ligesom ved et Trylleslag atter gjenlevedes i mit Indre.

299,15. forceret: *Herefter er i IIIB slettet, uvist af hvem*., maniereret.

299,32. Noget som helst?: *Herefter i IIIB overstreget, uvist af hvem*: Han var nu stolt i sin Tale, og den elskværdige Beskedenhed, der havde klædt ham saa smukt, var saa godt som aldeles forsvunden.

300,39. saa kjær.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Wiehe var, som sagt, helt og holdent en ideal, lyrisk Skuespiller, ideal gennem sin hele Personlighed, ideal gennem sin Stemmes Klang, sit Øies vidunderlige, dybe Udtryk, sin ædle Gestikulation, sit noble, fornemme Væsen og den lidenskabelige, dæmoniske Baggrund i Sjælen, som Ingen, der spiller i Elskerfaget, kan undvære, - og alt dette behersket af den rene Sandhed og Natur. En lyrisk Skuespiller som han har Theatret vistnok aldrig tidligere havt og vil vanskelig atter faa; thi det er saare sjældent for ikke at sige aldrig, at de mange forskjellige Betingelser findes forenede.

301,13. Fremstillingen.: *Herefter er i IIIA slettet*: Han følte Umuligheden af denne Fordring i lyriske Arbejder og tyede nu til den Udvei, at han ^{*198} herefter slet ikke vilde spille Elskerroller mere - hans uimodsigelige Kald - men kun Characterroller.

301,16-17. almindelig Latter: *Herefter er i IIIA overstreget*., en Kundskab, jeg har fra min forrige Veninde, Jomfru Liunge, der var i Nielsens Hus som tidligere i Wexschalls, og som havde moret sig over disse Scener.

301,20. og aabent.: *Herefter er i IIIA overstreget*: Da han nu aldrig udtalte sig for Nogen om, hvad der tyngede hans Sind, saa fordybede han sig mere og mere i den Tanke, at hans hele Virksomhed hidindtil havde været i falsk Retning, og at der maatte begyndes forfra, *thi til Nar vilde han ikke være.* - *Herefter kom flg. i IIIB antageligt af A. D. J. overstregede Linier*: Man tænke sig min Stemning, min Smerte, naar Wiehes Spil pludselig slog over i Plathed og Raahed som et Vrængbillede af sig selv.

301,39. Virkning.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Vist er det, at den stille, glade, beskedne Wiehe nu som oftest var forvandlet til en gnaven, heftig, mørk Person, som man lige saa meget gik afveien for, som man før havde søgt ham. Hvad er det dog for en Smerte, naar man tvinges til at opgive en Ven!

301,40-302,3. Ganske uden... opnaaedes ikke: *Et tidligere Udkast til dette Stykke (i IIIA) lyder*: "Et Offer" af Hertz gjorde som sagt kun en svag Lykke og gik kun 7 Gange over Scenen; men paa disse 7 Aftener havde jeg den Nydelse at spille med hele min Sjæl ubekymret om, hvem der i Publikum kunde følge mig, og hvem ikke. Dog var denne min Fremstilling dog paaskjønnet af ikke saa Faa og havde glædet en stor Del af mine Venner. Et Udbrud heraf fra Digteren Christian Winthers Hustru og fra Fru Geheimeraadinde Hall følger her1).

302,3. opnaaedes ikke.: *Passende ind her er i IIIA udeladt et Parti, som er fuldt bevaret i 1. Red., hvor det lyder*: Hvad der var mærkeligt ved dette Stykkes Udførelse, var, at Barnet i Stykket, maaske den vanskeligste Barnerolle, som nogen Tid er skrevet, udførtes af en lille Pige ved Balletten, saa yndigt, saa sandt, saa gribende, at hun bragte Taarer i alle de medspillendes Øine - mærkeligt nok ser man ikke saa sjældent, at Ytringen af umiskjendeligt Talent, hos et Barn senere ligesom ganske forsvinder; saadan ogsaa her. Dette rare, lille Barn gav i et "Offer" Anledning til det første virkelige, personlige Sammenstød mellem Fru Nielsen og mig. Saa snart Stykket skulde indstudies, havde Hertz bedet mig tage mig af den lille Pige, som han havde betroet en saa vanskelig og betydelig Rolle. Dette havde jeg gjort. Paa en af Prøverne gik jeg ned i Parquettet for at faa Vished, om den spæde barnlige Stemme kunde høres fra Tilskuerpladsen. Fru Nielsen, hvis irritable Sind i den sidste Tid paa Grund af den Modstand, hun mente, at hendes Ven Høedt var udsat for, havde taget større og større Dimensioner, var meget vanskelig at komme i Nærheden af. Jeg havde ved hver Prøve paa "Et Offer" følt mig ubehagelig berørt af den Tilstand, hvori hun var, der snart ytrede sig i Hovmod, snart i at vredes over det Ubetydeligste ligeoverfor de Medspillende.

*
- 199

Jeg havde hidindtil lykkeligt undgaaet noget Sammenstød med hende, idet jeg stadig havde bøiet af, naar et saadant truede mig. Jeg følte mig alt helt tryk. Men da jeg nu atter kom op paa Scenen fra Parquettet, sagde jeg til den lille Pige:..Du maa ikke dreie Hovedet saa meget opad mod Baggrunden af Theatret, din Stemme bliver derved utydelig, og man vil ikke kunne forstaa dig fra Tilskuerpladsen," en Bemærkning der dagligt gjøres paa Prøverne, især ligeoverfor alle Begyndere og Børn. Da udbrød Fru Nielsen til min Forbauselse i største Heftighed: "Jeg synes ikke, at du skulde lære Barnet at kokettere med Publikum." Jeg saae forundret paa hende og svarede: "Denne Bemærkning forstaaer jeg ikke. At man ikke maa dreie sit Hoved for meget opad og tale med Nakken mod Publikum, især et Barn med en spæd Stemme, tror jeg vist, at De og Alle ere enige om." Hun taug og saae ud som En, der ved dette uartige Udbrud havde faaet Luft og Afløb for det, hun hele Formiddagen havde trængt til, et Udbrud for sin Heftighed. Alle paa Prøven misbilligede dette umotiverede Angreb imod mig. Dette mærkede hun og antog lidt efter lidt et noget forlegent Udtryk ligeoverfor mig. Jeg selv taug og trak mig tilbage fra hendes Nærhed. Da Prøven var tilende, og jeg vilde gaa hjem, standsede hun mig og sagde: "Du er en underlig En, hvor kunde du tage dette ilde op?" - "Jeg tror ikke," svarede jeg, "at De ikke skulde forstaa, at jeg *maatte* tage dette Overfald ilde op, især i det Barns Nærværelse, for hvem jeg om muligt skulde staa som en Autoritet, da det er mig, som har indstuderet Rollen med hende. Jeg har set Taarer ogsaa i Deres Øine ved dette Barns forunderlige Fremstilling. De kunde altsaa være uden Frygt." - "Kom ind med mig i dette Værelse," vedblev hun, og nu trak hun mig ind i et Paaklædningsværelse blodrød i Hovedet, medens jeg var ganske stille og rolig, som jo den sagtens kan være, der er den Forurettede. Og nu udspandt der sig en Samtale imellem os saa lang og

vidtløftig, at jeg aldrig kan glemme den. Jeg sagde iblandt Andet til hende: "Det er godt, at vi en Gang kan komme til at udtale os for hinanden. Her staar jeg nu beredt til i Ro at høre paa Alt, hvad De maatte ville sige mig; da jeg ikke har mindste Forestilling om, hvori jeg gjør Dem imod, saa tal nu oprigtig og ligefrem med mig, thi dette Udbrud paa Prøven viser bedst, hvilken Trang De har til at vise mig Deres Mishag." Hun gav sig nu til at græde og sagde, at jeg og Alle ligesom med Forsæt undgik hende og trak sig tilbage fra hende. Jeg svarede: "Ja, ganske vist trækker jeg mig tilbage af Frygt for et Sammenstød. De ligner ikke Dem selv i de sidste Aar. Det er ikke først i Dag, at De har været heftig, udfordrende og fornærmelig imod mig, men De veed ogsaa, at jeg har taalt det stiltiende; thi jeg vilde ikke være uhøflig imod Dem, der har holdt af mig og viist mig Godhed fra min Barndom af, jeg vilde ikke ogsaa blive heftig og sige noget uhøfligt til Dem, som De i den senere Tid saa ofte har gjort ved mig, jeg vilde afbetale noget af min gamle Gjæld til Dem ved at taale og tie. Men der er Grænser for Alt, og jeg vidste ikke saa lige med mig selv, hvor langt min Taalmodighed vilde række, og derfor greb jeg den Udvei at undgaa Dem for ikke at komme i Fristelse. Men som De selv siger: *Alle undgaa Dem* paa de Par nær, hvis Sag De har gjort til Deres egen. *Alle*, thi Alle føle 200 det samme Tryk og den samme Frygt som jeg." Da slog hun sine Hænder sammen, min stakkels forvildede Veninde, og udbrød med oprigtige Taarer: "Jeg veed heller ikke, hvorledes jeg er blevet saaledes," og sank ned paa en Stol. Jeg tænkte ved mig selv: *Jeg veed det, thi der er noget smittende ved slet Selskab*. Hun sagde da: "Alle komme dig imøde, Alle gjøre sig behagelig for Directeurs Fru, det er modbydeligt at se paa." Da svarede jeg: "Nei, Fru Nielsen, nu maa jeg virkelig smile. *Inden* jeg var Directeurs Fru, da kom Alle mig imøde. De veed det saa godt, som jeg kan sige det, hvor lykkelig, glad og fornøiet mit Samliv har været med Alle her. Men *efter* at jeg blev Directeurs Kone, da begyndte Modstanden fra en Kant, jeg mindst drømte om, fra *Dem* og *Wiehe*. Da jeg en Gang spurgte ham, hvad denne forandrede Opførsel skulde betyde, svarede det svage Menneske: "Man skal ikke sige, at jeg gjør mig behagelig for Directeurs Fru for at opnaa Fordele." Og hvem turde vove at sige ham sligt? *Ingen* uden De og Deres, der hjemme i Deres Dagligstue gjøre Alt for at skade Heiberg og mig. Jeg tænker, at det ender med, at man ikke længer tør tage Hatten af for mig, eftersom Directeur er min Mand. Og nu vil jeg bede Dem gjengælde min Oprigtighed helt ud. Sig mig: er der kommet noget hos mig, noget fremmed, noget anderledes, noget anmassende i min hele Opførsel, efter at Heiberg er blevet Directeur? Sig mig det nu for gammel Venskabs Skyld, og jeg skal visselig ændre det; thi alt sligt er mig en Afsky. Sig mig, hvori det bestaar?" Da svarede hun, lidt forlegen: "Nei, jeg veed ikke, hvad det skulde være." "Men Herre Gud," udbrød jeg, "naar *jeg* er den Samme, den Gamle, hvorfor kunne I da ikke Alle være imod mig som tidligere, hvor I næsten bar mig paa Hænderne?" - "Nei, mod Directeurs Fru kan man ikke være, som vi pleiede." - "Directeur?" sagde jeg, "har De rent glemt, hvor meget denne samme Directeur har holdt af Dem? Hans Venskab, hans Beundring? Har De glemt hans Henrykkelse over Dem i hans første Arbejder? Heiberg er en trofast Natur; den han een Gang har holdt af, svigter han ikke, med mindre han tvinges dertil." - "Nu er han stolt og fornem imod mig," svarede hun. "Fordi De er stolt og fornem mod ham, hvilket De i det Hele taget er tilbøielig til at være imod Alle. Erindrer De, hvad jeg tidligere i vort Venskabsforhold ofte halvt i Spøg, men bag hvilket De godt mærkede Alvoren, sagde? Hvem der ser Deres smægtende blaa Øine, tror vist, at De er Fromheden selv, men De er meget heftig og især behersket af et stort Kunstnerhovmod. De siger, at Heiberg er stolt ligeoverfor Dem? Syner De, at gamle Collin var en stolt Directeur?" - "Collin," svarede hun forundret, "nei, hvor falder du paa det?" - "Nuvel," sagde jeg, "ikke en, men mange Gange, naar Collin talte med mig om et eller andet Stykke, han ønskede opført, og jeg sagde: "Tal med Fru Nielsen herom, hun skal jo ogsaa spille heri," svarede han: "Nei, min Tro om jeg vil, hun svarer mig altid stolt og hovmodig paa Alt, hvad jeg siger, det er som om man skulde tage Audiens hos en Dronning." Hun saae paany forundret op paa mig og sagde, idet hendes Øine heftedes stivt paa mig: "Har Collin sagt det?" - "Ja, meer end een Gang," svarede jeg, "tror De mig ikke, saa spørg ham derom, og jeg er vis paa, saaledes som 201 jeg kender ham, at han ikke vil negte det og gjøre mine Ord til Usandhed." Hun saae taus ned for sig. "De er vred, fordi De ikke spiller ofte nok, men hvad vil De, at Heiberg skal gjøre? Har han ikke flere Gange spurgt Dem, om der intet Stykke var, De ønskede fremdraget, hvori De havde en betydelig Rolle? Har De værdisagt ham et Svar? Veed De ikke, saa godt som nogen kan sige Dem det, at naar en Skuespillerinde ophører, ved egen Beslutning, som Tilfældet har været med Dem, at spille Elskerinderollerne, at der da nødvendigt bliver en Standsning, en Afbrydelse i hendes Virksomhed, forinden hun selv og Publikum vænner sig, hun til at spille de ældre Roller, det til at betragte hende i samme. Hvem i Verden der var blevet Directeur, vilde Resultatet være blevet det samme for Dem. Hvorfor vil De da, som veed dette bedre end nogen Anden, lytte til Ord og Meninger, der mere udspringe fra at lyve Heiberg paa, end fra virkelig Interesse for Dem. I Deres Hjem arbeides der fra Morgen til Aften, snart af Nielsen, snart af Høedt, snart af Wiehe, som de Andre bruge, for at styrke Meninger, som De godt veed selv udspringe mere af Had til Heiberg og af en ubændig Forfængelighed end af Varmen for Ret og Sandhed; at de ikke alene har faaet Dem med paa dette, men - ja undskyld min Aabenhjertighed - faaet Dem saaledes med, at det nu igrunden er Dem, som holder Ilden vedlige, og *mest Dem*." Hun taug længe med Hovedet hvilende i sine Hænder. Jeg gik nærmere til hende, tog hende om Livet, kyssede hendes Kind og sagde: "De er for god, for sanddru til at være med i alt dette, tro mig, hvad Øieblik De vil, har De Heiberg paany som Deres trofaste Ven. De har ofte i tidligere Tider, da her var Fred og Ro, sagt: "Heiberg er en sand, ridderlig Character." Hvad har han da gjort, som har forandret Deres Mening om ham? Kun dette, at han ikke har villet taalt Nielsens Luner. Høedts Anmasselse og Uforskammethed." Hun græd endnu heftigere og sagde: "En Directeur skal føie et saadant Talent, hvor han kan." - "Ja," svarede jeg, "visselig, *hvor han kan*, men naar et saadant Talent ved sin Anmasselse tilintetgjør al Orden, al Disciplin og dagligt undergraver den Autoritet, som er uundværlig for den daglige Tjeneste, smitter og belærer Alle, selv de smaa

Ubetydeligheder, til at sætte sig op imod enhver Befaling, enhver Bestemmelse, der udgaar fra Bestyrelsen, da kan den Mand, hvem Theatrets Vel og Vee er betroet, ikke bøie sig som et Siv for alt dette, men maa, hvad Følgen saa end bliver, vise, at det ikke er en Dukke, de have for sig, men en Mand med Principper, Villie og Kraft til at sætte disse igjennem. Ved at bøie sig som et Siv bliver han til Alles Latter, ved at vise Kraft kan han maaske komme til at opgive sin Stilling; men da staar han i det mindste ikke i sine egne Øine latterlig og svag, og hvorledes man staar for sig selv og sin inderste Samvittighed, er jo dog det vigtigste, saa maa Resten gaa, som det kan."

I dette Øieblik bankede det paa Døren; Fru Nielsen skjulte sig og foer sammen af Frygt for, at Nogen skulde se hendes forgrædte Øine; jeg lukkede op. Heiberg stod udenfor den og sagde: "Men hvor bliver du dog af? Jeg har gaaet her og ventet paa dig en Uendelighed." Jeg bad ham tage hjem uden mig, jeg gjorde hemmeligt Tegn til ham, og da han saae Fru Nielsen gennem Sprækken af Døren, rystede han paa Hovedet, trak paa Skuldrene og gik. Fru 202 Nielsen stod endnu i samme Stilling. Jeg gik hen til hende, slyngede mine Arme om hende og sagde: "Er De vred over min Aabenhjertighed?" Hun saae venlig op paa mig og sagde: "Tak for, at du ikke gik, men blev her noget endnu." Jeg kyssede hende oprigtigt og af et fuldt Hjerter; hendes Taarer fløde endnu, jeg klappede hende og tørrede dem af med mit Lommetørklæde. Hun sagde med et Suk: "Ja, jeg er heftig, og jeg veed, at jeg ofte har ladet denne gaa ud over dig, og at du har baaret det smukt, men det er ingen Sag for dig, min kjære Hanne, thi dine Forhold ere lykkelige og gode." Her strømmede atter hendes Taarer. Jeg følte en inderlig Medlidenhed med hende, trøstede hende, saa godt jeg kunde, bad hende endnu en Gang om at være vis paa, at jeg aldrig kunde ophøre at holde af hende og ønske hende alt godt, og hvad Heiberg angik, da var jeg vis paa, at hun kun behøvede at gjengælde hans Hilsen lidt venligt, for at al hans Godhed og Venskab fra forrige Tider vilde blusse op med fornyet Styrke. Hun takkede mig, og jeg følte mig glad og lettet over, at vor Samtale var endt saa smukt og fredeligt. Jeg kjørte hjem med Haab om, at Forholdet i det mindste ligeoverfor hende var kommet i sine gamle gode Folder, og at hendes Heftighed ikke havde kunnet finde nogen Anklage mod mig, som jeg herefter skulde gaa og angre over.... Jeg tænkte, da jeg kjørte hjem: Saa det er Alt, hvad de have kunnet anklage mig for. Det er comisk! Hele min Brøde er altsaa, at jeg er Directurens Kone 1).

Det fremgik altsaa af denne Samtale, at mine tidligere Gisninger ligeoverfor mit Forhold til Fru Nielsen ikke ganske vare grebne ud af Luften. Hvor ere vi Mennesker dog mærkelige; medens denne Anna Nielsen smukt og uden synligt Spor af Uvillie imod mig have fundet sig i, at Publikum i tidligere Aar maaske paa en ubillig Maade havde viist, at al deres Interesse, deres Enthousiasme udelukkende gjaldt mig, medens man ofte, sandelig til min Smerte, følte den Kulde, hvormed mangen en Præstation af hende blev optaget, medens Personalet, Theaterbestyrelsen ofte glemte, hvad hun var for Scenen og holdt sig til Noget i hendes Væsen, der stødte dem, idet de altid fandt, at hendes Væsen var præget med Hovmodets Mærke, og derfor aldrig viste hende noget Tegn paa Hengivenhed, men derimod lod hende se, at hvor som helst der var Leilighed til opmærksomme og hengivne Ytringer ligeoverfor mig, udebleve de aldrig, medens hun som sagt fandt sig i alt dette uden Bitterhed mod mig, var der Et, hun ikke kunde bære, og Dette var, at jeg var *Directurens Kone*. Fra dette Øieblik blev hun forbitret over enhver Ytring af Godhed, der vistest mig, glemmende rent, at Dette ikke var noget Nyt, men noget meget Gammelt, længe, mange Aar før der var Tale om, at jeg stod Directuren nær. At der var Andre, især hendes Mand, den gamle, blaa, grønne Misundelse selv, der nærede og pustede til denne Svaghed hos hende, derom tvivler jeg intet Øieblik. Ak, hvor er vor Tilfredshed dog afhængig af Andres Slethed og Feil.

* - 203

For at tilfredsstille det Niensenske Hus saa meget som muligt havde Heiberg sørget for, at de Stykker og de Roller, hvori Kunstnerparret glimrede, jevnlige udfyldte Repertoiret i denne Saison.

302,3. opnaaedes ikke.: *Herefter har A. D. J. i IIIB overstreget fig. i Lægget: B. Manuskripter anbragte Afsnit:* Endelig gav Niensens lille Pistol virkelig Ild! Bruddet kom, det længe ventede, mellem ham og Theatret; thi han havde nu udfundet en langt fordelagtigere og mere indbringende Maade at være Skuespiller paa, - ved foruden sin af Staten erholdte Pension at optræde paa andre Theatre. Den 18de Mai... Allerærbødigst N. P. Nielsen 1).

Der var denne lille private Scandale ved denne Sag, at Nielsen for at sætte sit Ønske om Afsked igjennem for, hvad Alle vidste, ad anden Vei ved Siden af Statens Pension at skaffe sig en forøget Indtægt ved at spille paa de mindre Theatre, fremviste Dødsattester af Doctor Mansa 2), ifald han udøvede den for hans Liv farlige Kunst. Han viste sig imidlertid som en stor Dødsforagter, thi det blev ikke ved en Afskedsforestilling, men kort efter kom en til, hvori han fremtraadte og tog Afsked med "*sit Folk*", som han udtrykte sig, og underrettede dette om, at han maatte ophøre, thi "*Olien i Lampen var fortæret*".

Da man nu i haarde Udtryk bebreidede Heiberg, at han havde understøttet Nielsen i dennes Begjæring om Afsked, svarede han, at han af menneskelig Følelse var kommet hans Ønske imøde, da en saa bekjendt Læge som Mansa erklærede det for livsfarligt for ham at spille; "thi jeg kunde jo ikke vide den Gang, at "Lampen vilde blive forsynet med ny Olie", da der efter hans eget Sigende ikke var en Draabe mere tilbage, og Dødsattesten gjorde mig desuden dette til Pligt; - uden at tale om, at han i Fortrolighed havde meddelt mig, at han længtes og sukkede efter i Ro at fortsætte sine historiske Studier." At et Talent med Niensens

naturlige Begavelse var et *Tab for Theatret* at miste, var vist, men hvad var herved at gjøre, naar hans Læge udtalte, at det var "livsfarligt" for han at spille. Nu strømmede Bladene over med hule Declamationer om, at nu var det høie Tragiske ved Nielsens Bortgang for bestandigt forvist fra vor Scene og al stor og "rystende Nydelse" i Theatret forsvunden, og at man herefter maatte lade sig nøie med de franske poesiløse Arbeider osv. osv. Da Nielsen efter 2 Aars Forløb atter indtraadte i sin Stilling ved Theatret med forøget Indtægt 3), hvad var da det væsentligste Udbytte (for Scenen) af hans Tilbagekomst? *Netop det franske Repertoire* : "Slottet i Poitou", "Statsmand og Borger" og flere i samme Genre 4). Det var netop det franske Repertoire, det nu interesserede ham at ^{***}204 spille i. Men det var der Ingen, der maatte vide. Nielsen havde hele den tilbagelagte Saison formelig levet af den Sladder og Beklagelse i Publikum, som han var Gjenstand for, ved at udtale, at dette var hans *sidste Saison* paa Grund af, som det hed, " *et svækket Helbred, der gjorde enhver Spilleaften livsfarlig for ham* ." Men at denne Livsfare ikke ideligt og ideligt blev vovet, var alligevel Klagen ved *Siden* af. Satte Heiberg ham til at spille, var det for at berøve ham Livet, skaanede han ham, var det en nedrig Intrige for at holde ham udenfor Repertoiret og berøve ham Feu. Man vil vel indse, at Grænsen var vanskelig at træffe.

Iblandt de mange uværdige Beskyldninger, som man morede sig med at udslynge og indsnige i Publikum, havde man hittet paa, at Feubestemmelsen og Klassificeringen af denne var af en saa skændig Natur, saa ubillig, saa uretfærdig, at Heiberg alene herfor ikke burde taales af det arme, fortrykte Personale, uagtet Feubestemmelserne vare tagne og bragte i Virksomhed *hele 7 Aar inden Heibergs Ansættelse som Directeur* . Nu blev Feupræmien Dagens brændende Spørgsmaal. De Første, de saakaldte Bærere, burde have saa godt som det Hele, mente Skuespillerne med de store Gager; de stakkels Underordnede med de smaa Gager, og for hvem Feuen ligefrem var et Livsspørgsmaal, skulde sættes paa endnu knappere Kost, ja, næsten paa ingen. Man tro nu ikke, at "Træskheden" 1) eller nogen Anden af Storhanserne havde Mod til ligeoverfor deres mindre velstillede Kammerater at udtale denne lidet kjærlige Tanke, nei, man omgik den, talte kun om den skammelige Maade, Feuen var fordelt paa, saa de Underordnede hørte rørt til i den Tro, at deres fortræffelige Kammerater undte dem langt Mere, end de fik. Disse Kastanier mente man, at Heiberg skulde rage ud af Ilden for de Begunstigede, - men her spillede han dem et Puds, de ikke vare forberedte paa, idet han nu meddelte Personalet, "at han i sin Tid ikke havde haft mindste Del i eller Indflydelse paa Feuregulativets Affattelse, men modtaget det som en kongelig, stadfæstet Anordning, men han skulde gjerne indrømme, at Personalet selv bedst maatte kunne afgjøre, hvorledes Feufordelingen kunde ske paa den mest retfærdige Maade, og han ønskede derfor, Personalet ud af deres Midte vilde vælge en Committé til at foreslaa Forandringen." 2) - Dette blev Klagerne en stor Skuffelse; de havde belavet sig paa, at Heiberg skulde foretage Forandringen, der, med det Samme, at den blev dem, de Høistillede, til Gunst, vilde paadrage ham det øvrige Personales Ugunst. Da nu disse høiere Stillede ikke havde Mod til at udtale deres egoistiske Fordringer, naar de selv skulde bære Ansvar for, at de lavere Stillede bleve berøvede en Indtægt, uden hvilken de havde ondt ved at leve, faldt hele denne Sag bort, der i saa lang Tid var udraabt og gjort til Gjenstand for høie Klager, og de høiere Stillede maatte skjule deres Pengegriskhed bag Ligegyldighedens Maske, skjøndt de selv tidligere havde været saa høirøstede for at fremme Sagen.

302,35. i Heibergs: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: livlige, opmuntrende.

* *
-- 205

303,37. og han: *Saaledes har A. D. J. i IIIB efter Hauchs Forslag ændret Teksten fra: og min stakkels Ven.*

304,1. Ømhed: *Saaledes er Teksten i 1. Red. af IIIA ændret fra Smerte.*

304,2. satte høiest: *Saaledes i IIIB af A. D. J. ændret fra: mest saae op til.*

306,35. skal *elske.*: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Fra dette lidet Land kommer jeg og kan ikke Andet end fryde mig over at være bleven taget for en barmhjertig Søster, istedetfor En af disse Ulykkelige, hvis Liv som oftest er en glimrende Ruus, og hvis Endeligt er Anger, Forladthed og Fortvivlelse."

Hvor trist, at den skønne Kunst i Udlandet draperes med et saa frivolt Gevandt, at man kun kan være bekendt at udøve den i Hjemmet, hvor Ens private Forhold ere kjendte!

306,36. i Marienbad.: *Herefter er i IIIA overstreget*: Ved min Ankomst til Marienbad blev jeg tilsyneladende modtaget paa det Hjerteligste af Skuespiller Phister, der forestillede mig for den, der havde udfyldt hans Tid og været et modtageligt Øre for, hvad hans rige Phantasi opfandt af Meddelelser om Per og Poul, samt hans mange Livshistorier, nemlig den jyske Godsejer Dahl til Østergaard i Nærheden af Aarhus. Heldigvis var Phister ved Enden af sin Badekur, saa at han en otte Dage efter tog Afsked med os Alle. Etatsraad Dahl sluttede sig nu til min Broder og mig, og jeg vidste ofte ikke, om jeg skulde le eller græde, som man siger, naar Dahl ganske troskyldigt talte til os om de vidunderlige Meddelelser, som Phister havde givet til Bedste. Naar man ikke selv lyver, er det ikke saa let en Sag at være paa sin Post og ikke være for godtroende i, hvad der fortælles os af dem, der have Talent, Routine og Færdighed i at fortælle opdigtede Sagn med Troværdighedens Præg. En Dag sagde jeg til min Broder, efter at Dahl havde meddelt os en af Phisters Phantasier, der hos ham gjaldt for den nøgne Sandhed: "Hvad skal man nu under saadanne Omstændigheder gjøre; skal jeg rentud sige til Dahl: "Tro ikke det Halve af, hvad der er Dem fortalt! eller

skal man tie?" - "Man skal tale," sagde min Broder, hvis Sandhedskjærlighed næsten var drevet til Lidenskab. Da Dahl derfor en Dag meddelte mig sin Forbauselse over en Begivenhed, som var fortalt ham af P. om Oehlschläger, medens P., Gud bedre det, var gift med hans Datter Lotte, kunde jeg ikke tie længere, men udbrød: "Jeg raader Dem indstændigt for en Sikkerheds Skyld ikke at tro en eneste af de Historier, som P. har gjort sig interessant med for Dem, det er Sommerdigtninger udførte i Ferietiden, hvor hans egentlige Arbejde hviler. Den Historie, som De nu forbauses over, og som er meddelt af ham, kan jeg forsikre Dem om aldrig har existeret." Dahl saae forbauset op paa mig: "Hvad skulde have bevæget ham til at fortælle denne til mig, hvis den aldrig har existeret?" - "Ja," svarede jeg, "det er jo for os Andre ikke saa let at forstaa; men da jeg er vant til at høre Sligt, har jeg grubiet en Del derover og tror, at der hos den Slags Mennesker er nedlagt en Art Digterevene, men 206 af en egen Beskaffenhed. De formaa nemlig ikke at bringe denne Evne i en fortsat digterisk Form, de trænge ligesom til Repliken, til Samtalen for at fortsætte Digtningen, der ikke iforveien er gjennemtænkt, men opstaar i Øieblikket, alt som Samtalen tager denne eller hin Character. Havde Deres Bemærkninger til Phister faldet anderledes, var hele Historien maaske blevet helt modsat, saa at, hvad der nu blev til Oe.s Skam, da var bleven til hans Forherligelse, men Synd er det mod andre Mennesker at tro disse eiendommelige Digternaturer, en Tro, de desuden ingenlunde kræve ud over Øieblikket, ja, en altfor skarp Hukommelse om det, de have meddelt, vil ligefrem være dem generende og ubehagelig. Det er ikke umuligt, at Alt det, Ph. har fortalt Dem, kan De opleve, at han fortæller igjen som Noget, De har fortalt ham, og han vil da tro om sig selv, at han taler fuldstændig Sandhed; thi det er meget vanskeligt for den Slags Mennesker at erindre, hvad de i ethvert givent Øieblik har meddelt ud af deres utøilede Phantasi."

307,13-14. Alt, hvad... pint mig.: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra alle Theaterkvaler, alle Personer, der bidroge til Kvalerne, Skuespillere, Bladredacteurer, Sladder og Usandhed.*

307,15. svimlende Dyb: *I IIIB af A. D. J. sat i Stedet for: underjordisk Dyb, og hvor Ordene løde: "Herfra og ned til Eder er et svælgende Dyb, som Ingen kan overskride", og jeg trak Veiret let og frit.*

307,33. simple: *Saaledes Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra: sjofle.*

309,2. Pressen.: *Saaledes er Teksten i IIIB, antageligt af A. D. J., omredigeret fra i den hovmodige, underfundige Presse.*

309,4-5. paa Grund... det hed: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra, men nu var ene Heiberg Skyld deri.*

309,18. med Nogen: *Herefter er i IIIA overstreget, naar undtages det lille Sammenstød med Fru Nielsen i Anledning af Barnet i "Et Offer", der jo endte med Mildhed og Godhed.1)*

309,40. som han.: *Herefter er i IIIB slettet, antageligt af A. D. J.: Hertil hørte en saadan Række af Betingelser, som uendelig faa Talenter ere i Besiddelse af. Men først og fremmest Skjønhed, ikke alene i legemlig, men ogsaa i aandelig Henseende. Der var i Wiehes Personlighed, i hans bedste lyriske Roller, Noget saa rent, saa kysk, der ligefrem rørte ved sin Skjønhed. Hertil kom, at han helt og holdent var Erotiker, af den ædleste, inderligste og sandeste Natur.*

310,5. Theorier glemte.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: Naar Michael Wiehe og jeg spillede sammen i slige Stykker og i slige Roller, hvor vi Begge følte den Glæde, det Henrivende i at være i fuld Samklang med hinanden, hvad brød man sig da om de visne Blades Raisonneren om, hvorledes Redacteurerne foran deres Pulte havde tænkt og opfattet Rollerne.*

310,25-26. Man var... glædede mig.: *Indføj et i IIIB, antageligt samtidigt med at flg. Parti (der indeholder Rettelser fra 1882) er overstreget *207(henlagt i Lægget: B. Manuskripter): Jeg kommer her til et Punkt, som er lidt vanskeligt for mig at omtale paa Grund af flere Omstændigheder.*

Fru Nielsen var en fin, sjælelig Skuespillerinde, fuld af Varme og Følelse, og visselig havde hun i de mange Aar. hvori hun havde virket, altid havt sit taknemmelige Publikum, men dette Publikum var aldrig 1) meget stort. Det var kun de finere lagttagere, der ret kunde vurdere den poetiske Sandhed og Natur, hvorved hendes Spil udmærkede sig. Men da hun med Hensyn paa ydre Theatermidler ikke var meget begunstiget af Naturen, og hendes Spil ofte var ligesom for fint til et Theatermaleri, havde hun ikke opnaaet at vinde det store Publikum for sig i en særlig Grad, hvorimod de Beundrere, hun havde, næsten dreve Afguderer med hendes Talent. Det laa ikke i dette hendes Talent at frembringe Spænding, naar hun skulde fremtræde i nye Roller. Man kjendte hendes Evner og ventede ingen Overraskelse ved en ny Rolles Fremstilling, og mindst i et fransk Conversationsstykke som "For Evig", hvilket hun jo her havde valgt at optræde i. *Heiberg havde derfor ansat Stykket til Abonnementsaftenen, Lørdag d. 25. November, saa Huset lettere kunde fyldes. Derover harmedes Kliken, og Fru Heiberg bevægede da sin Mand til at sætte Forestillingen til Onsdag d. 22. Men Mandagen forinden var der paany stærkt Røre, da Høedt havde erfaret, at kun faa Pladser var bestilt, og nu vrededes man over, at Heiberg udsatte Fru Nielsen for at komme til at spille for tomme Bænke, og Fru Heiberg fik da sin Mand bevæget til atter at sætte Forestillingen til Lørdagen.*

Dette fortæller hun, for at gendrive Beskyldningen om, at Heiberg favoriserede sin Kone paa Fru Nielsens Bekostning.

312,20. andre: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: uartige.*

312,27. man siger: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J., naar de vilde følge hans Raad, der havde Halls aabne Øre.*

312,38. under Armen og lytte til hans: *Saaledes har A. D. J. i IIIB omredigeret Teksten fra: og andre Skuespillere under Armen, og idet han lytter, vist for første Gang, til en Række.*

313,13. "Christensen Directeur? Den ubekjendte Contoirmænd: *Saaledes har A. D. J. i IIIB omredigeret Teksten fra: "Skriveren Christensen Directeur? Den ubekjendte Størrelse, ikke kjendt ved noget som helst i Litteraturen, ikke i Kunsten, ikke i Videnskaben. Han.*

313,15. Og dog... saaledes: *Indsat i IIIB af A. D. J. i Stedet for flg. overstregede: -O nei, naar Smaadjævlene knalde med Pисken over Hovedet paa Forfængeligheden og Usandheden, da føres disse i Carrière frem paa Løbebanen, idet de trampe Alt ned, - og Mængden ser leende og hujende til og morer sig, idet den siger: "Ja, vist er det skammeligt, men hvad kommer det os ved."*

314,10. Og saa fremdeles: *Disse Ord er af A. D. J. indsat i IIIB i Stedet^{*}208 for flg.: En ung Dame døde af Jalousiens Kvaler over en troløs Beiler. "Directeuren var ogsaa Skyld heri".*

314,22. bliver det.: *Herefter i IIIB overstreget og bortklippet flg. Parti, der findes i Lægget: B. Manuskripter: En anset Svensker, der i Afstand havde fulgt Theaterstridighederne, skrev til Heiberg 1): "Det gaar Dig jo igjen, kjære Ven, som det gik Dig i sin Tid med den store Carstensen. Den Gang krævede Publikum, at Du smukt skulde lade Dig belære i æsthetiske Sager af Tivolis og Omnibussernes Mester og Herre; - nu af Æsthetikerne Høedt og Wiehe. Men læser man nu mellem Linierne i alle disse anonyme, latterlige Angreb, da bestaar din Forbrydelse i, at Du ikke strax ved din Ansættelse som Ene-directeur med hele Ansaret paa dine Skuldre, kaldte Hr. Nielsen med Frue og Hr. Høedt med Wiehe til Dig, og sagde: "Vel hviler nu hele Ansaret paa mig, men vær saa god! I have Magten, bestem, befal, og jeg lyder." - Du veed at ogsaa jeg en kort Tid har kjendt et Theaters-Kunstnersamfund, og staaet i Spidsen for dette? Desværre, de ligne Alle hinanden, i Paris som i London, i Kjøbenhavn som i Korsør. Det Triste, det Demoraliserende i disse Samfund, i denne Stand, bestaar i, at der kun er et Jeg, intet Du. Jeg, og atter Jeg! Jeg bør spille! Jeg bør høres! Jeg bør gageres højt! hvad Duet faaer, er saa temmelig ligegyldigt, og i al Fald Nok. Jeg bør have Publikums Gunst! Duet faar den sandelig mere end det fortjener. - Ideligt Jeg! Jeg! og kun Jeg! Nu er Ulykken her, at naar Alle kun tage Hensyn til Jeget, da blive, som Følge heraf, Alle misfornøjede, netop fordi der ogsaa tages Hensyn til andre Jeger, og ikke til et enkelt. - Men naar nu Jeget, som i denne Theaterstrid, bestaar af to Gange to Jeger: HøedtWiehe. Nielsen med Frue, da bliver Opgaven dobbelt vanskelig at løse. Det Spektakel nede hos Eder truer jo med at blive en ren Epidemi, ligesom Kartoffelsygen og Cholera. Dog, som sagt, hvad Skuespillere i deres Forfængelighed kunne falde paa, undrer mig aldrig mere; men Guds Død! Hvad gaar der af Publikum, af Pressen? Har Danmark da virkelig saa mange store Mænd, at det kan kaste Vrag paa Johan Ludvig Heiberg, Vaudevillens Fader, Elverhøjs Forfatter, Kritikens enestaaende Pen?! Min kjære Broder, jeg kjænder Dig, jeg sér Dig for mine Øjne med din urokkelige Ligevægt, med det ironiske Smil; - som i den Historie, din Hustru fortalte mig, da Du stod i din Forstue med Ridepidsken i Haanden for at ride ud, og Bladet "Den Frisindede" kom ind ad Døren. Du kikkede i det, og læste den nedrivende Kritik over dit nye Skuespil "Fata Morgana". Uden at betænke Dig et Øjeblik, rev Du en Lap Papir af din Tegnebog og skrev følgende Epigram:*

*At Fatamorgana Dig ei behager,
Og at i det Hele Du Perler vrager²),*

* * 209

*Er troligt, men Skylden er ikke min;
Thi skjøndt en Perle jeg har foræret,
Saa har det dog aldrig min Hensigt været,
At kaste Perler for Svin.*

Hvorpaa Du satte Hatten paa Hovedet, bragte selv Epigrammet til Bladets Contoir, red derpaa til Skoven, og lyttede glad til Fuglesangen, som om aldrig nogen selvbeskikket Kritiker havde sat Pen til Papiret." 1)

315,12. Pris herpaa.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: Man samlede sig i Masser udenfor Theatret, og atter maatte jeg ad en Bagdør liste mig ned til min Vogn for ikke at blive Gjenstand for en ny Hylding paa aaben Gade.*

316,7. Tvetungethed: *I IIIB af A. D. J. sat i Stedet for: Falskhed og Underfundighed.*

316,25-26. sine Kammerater: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*, for hvem det jo forresten ingen ny Opdagelse var, at han er falsk som Faa.

316,31-32. lidenskabelige: *Dette Ord er i IIIB sat i Stedet for: onde.*

316,34. kjender ham: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*, fra nu af er der intet i Verden, der vil bevæge hans Tankegang uden Eet, hvorledes han paa bedste Maade skal hævne sig.

316,35. den Karl: *Saaledes Teksten i IIIB, antageligt af A. D. J., rettet fra den troløse Karl.*

317,9. hans Inderste.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Den stakkels unge Pige, som Phisters Falskhed her ogsaa gik ud over, havde kun i faa Aar været ansat ved Theatret. Hun havde et ungdommeligt overmodigt Væsen, der havde paadraget hende Mishag hos mange af Personalet, saa de ofte, baade personligt og i Pressen, havde forfulgt hende paa en skaanselløs Maade. Det laa ganske i Heibergs Natur at støtte En, der uretfærdigt blev forfulgt, og derfor traadte han ofte op som hendes Forsvarer ligeoverfor dem, der gjorde Alt for at fjerne hende fra enhver Rolle; saa meget mere som han hos hende sporede et ikke ubetydeligt Talent, især i musikalsk Henseende, og en smuk bøielig Syngestemme, ligesom hun tillige var en god og dannet ung Pige. Men saa underligt det klinger, saa hersker der altid en utrolig Skinsyge ligeoverfor Directurens Gunst, enten man saa lider ham eller ikke. Den som han tager under sin Beskyttelse, kan være vis paa at faa Alle imod sig. Denne Erfaring havde denne unge Pige ikke, saa hun tvertimod, - ja hvad skal jeg bruge for et Udtryk, - lapsede sig med Directurens Gunst og Anerkjendelse af hendes Begavelse. Derfor troede Phister at ramme Heiberg i hin Scene i Foyeren ved at sige, at han troede at gjøre ham en Fornøielse ved at foreslaa hende til Roses Rolle.

*
- 210

317,14-15. smerte mig.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Nu stode stadigt i Klynge han, Høedt, Wiehe og et Par af de smaa Ubetydeligheder, der føle sig hændrede over at blive brugt for at tælle med. og som vrøvlede op og ned ad Stolper, uden at de selv rigtig vidste, hvad Mening der laa i deres Tale.

317,17. for Theatret.: *Herefter i IIIB, antageligt af A. D. J., overstreget en Side om Skuespillernes Reformlyst, med Henvisning til Overskous Theaterhistorie.*

317,23-30. Heiberg havde... Heiberg: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. omredigeret fra* Enhver Indstilling fra Directuren til Ministeren fik nu ikke alene et Afslag, men et Afslag i en høist stødende Form; Bladartiklerne mod Heiberg bleve talrigere og heftigere; man klagede over, at han ikke doublerede de Syges Roller, især skreg "Den Berlingske" høit og udviklede et helt System om Rolledoubleringens Uundværlighed og Fordel. Man spurgte, hvorfor "Hamlet" ikke opførtes, da der jo ingen Mening var i at sætte et saadant Stykke ud af Repertoiret, fordi en Rolle som Aandens, der har en 2 à 3 Repliker - Nielsen havde jo nu sin Afsked -, og Dronningens, der egentlig kun bestaar af een Scene, - Fru Nielsen havde erklæret, at hun ikke "for det Første" havde Kræfter til at spille Dronningen i "Hamlet" - for Øieblikket vare ubesatte. Disse to Roller burde doubleres, mente man, saa snart som muligt.

Heiberg mente det Samme og.

317,40. altsaa besatte.: *IIIA, der paa dette Sted er stærkt omarbejdet, indeholder flg. overstregede Parti om Frøken Müller, der af Heiberg blev sat til at doublere Dronningens Rolle*: Frøken Müller havde Fru Nielsen selv for nogle Aar tilbage bragt Theatret, og hun optraadte som hendes Elev i Oehlschlägers "Dronning Margareta" i Ragnhilds Rolle, der har betydelige Scener med Dronningen, og Frøken Müller gjorde Lykke i Rollen. Hun kom som sagt fra det Nielsenske Hus, og man villet vist have hævet et Ramaskrig, om nogen anden Skuespiller eller Skuespillerinde havde erklæret ikke at ville eller turde optræde ved Siden af hende.

318,31-32. Michael Wiehes dannede Væsen: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. efter Hauchs Forslag ændret fra*: Hr. Michael Wiehes dannede, beskedne, fra al Raahed fjernede Opførsel.

318,37. en uvorn: *Saaledes i IIIB, antageligt af A. D. J., rettet fra*: uartig, hidsig, uvorn.

319,28. kom fra Høedt og Phister: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra*: gik fra Høedts, Phisters og Nielsens Mund gennem Hr. Christensens Øren ind i Halls Øren.

320,11. over Mulkten.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Dette satte hans "Venner" igjennem hos ham, men saa vidt gik dog ikke Venskabet, at han kunde formaas til at fragaa, hvad der var passeret; hans Referat til Ministeriet stemte altsaa ganske med Bestyrelsens Beretning i denne Sag.

320,39. bortfalde.": *Herefter har A. D. J. i IIIB overstreget flg.*

211

Linier: Man ser her af Ministeriets Skrivelse, om Heiberg har talt undskyldende eller angribende i denne Hr. Wiehes Sag.

321,12-13. Imidlertid... hinanden: *Saaledes har A. D. J. i IIIB omredigeret Teksten fra*: Nu brød Sladderer rigtig ud i det sladdervorne Kjøbenhavn, og en stor digterisk Evne hos pjattede Damer og Conditorgjæster lagde sig for Dagen i "Nordens Athen". Den ædle Kunstner, Dagens Løve, Hr. Høedt, holdt stadigt Folketaler paa Gader og Stræder, paa Restaurationer, i Conditorer og i snævrere Familie kredse. Bladene vare imidlertid af forskjellige Meninger.

321,25-26. Theaterreglementerne.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.*: Ministeriet begyndte derfor ogsaa med at *paalægge Høedt ufortøvet at udføre Hamlets Rolle*. Denne Befaling fra Ministeriets Side afslog Høedt at adlyde.

321,31. ham imod.: *Herefter i IIIA overstreget*: Embedspligt og Embedsforhold have som bekjendt Skuespillerne mindst af Alle Begreb [om] eller Respect for. Tiden har viist, at Secretairens Pusten til Høedt og Halls bløde Venlighed var en Ulykke for Hr. Høedt, idet han med sin stadig voxende Til sidesættelse af al Form og Pligtopfyldelse ligesom *tvang* Ministeriet til omsider at indstille ham til Afsked fra Theatret. Det er min faste Overbevisning, at havde Hall i Stedet for at kjæle for Høedt talt ham alvorligt til, var det aldrig kommet til denne Yderlighed. Uagtet man maaske efter Høedts hele Optræden skulde tro, at han var en kjæk, modig Natur, saa var dette dog ingenlunde Tilfældet. Hans Mod bestod i det Medhold, som Bladene og, som han mente, Ministeren gav ham; havde denne Tro ikke været saa stærk hos ham, havde han aldrig trodset saa kjækt. Han betænkte ikke, at Ministeren som saadan var *nødt* til at afskedige ham. Det var ogsaa ret characteristisk, at han, da hans Afsked kom, i Et væk ytrede, *at man havde bedraget ham*. Hvem? Naturligvis Hall og Christensen.

322,4. intet Bestemt om: *saaledes har A. D. J. i IIIB ændret Teksten fra*: ikke, kun et og andet Ord, der undslap de Misfornøiede, hørte man saasom: "Ja, vent! Tingen skal faa en anden Gjænge!" og deslige. *Herefter er i IIIA overstreget*: Endelig hed det sig, at Nielsen, der jo havde faaet sit 8aarige Ønske opfyldt og ikke længer var Skuespiller, men mærkede, at han hverken blev Rigsdagsmand, endsige Minister, men maatte lade sig nøie med sine "historiske Studier", brændte af Begjærlighed efter atter at spille Comedie. Man fortalte, at han og Høedt vilde aabne en Scene paa Hoftheatret i Forening med en Del af Casinos Skuespilpersonale. Dette Rygte fandt nu ingen saa utroligt, men hvad jeg nok tror, at Alle tillige med mig fandt utroligt, var, at Høedt havde Løfte om, at Phister og Michael Wiehe vilde forlade det kgl. Theater for at forene sig med Høedts Trup paa Hoftheatret, ja man sagde endogsaa, at Fru Nielsen vilde følge sine Venner, saa meget end hendes Kunstnerhovmod talte derimod.

Wiehe og Fru Nielsen vare siden Høedts Afsked aldeles ufremkommelige, og man havde kun een Udvei, at holde sig saa langt borte fra dem som muligt. Phister spyede Gift og Galde og havde aabenbart siden hin Scene i 212 Foyeren sluttet sig til Partiet og Christensen. Man modtog denne nye Rekrut med Glæde. De glemte Alle hans Lighed med Katten, der snart gjør Fløielspoter, snart strækker Klørerne ud for at give en ordentlig Rift. *Herefter flg. Linier, som i IIIB er overstreget af A. D. J., og ud for hvilke Hauch har skrevet: "Undgaa alt ubevisligt"*: Phister var glad og i sit Element midt i dette Røre. Hans Uro havde nu et bestemt Maal.

322,21-22., der vidste... læse det: *Saaledes er Teksten i IIIB ændret fra*: gav mig det at læse.

322,28. Jeg blev virkelig: *Saaledes af Hauch i IIIB ændret fra*: Gud er mit Vidne, at jeg virkelig blev.

323,18. indre Hulhed.: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J., overstreget og delvis fjernet (og henlagt i Lægget: B. Manuskripter) et Stykke, som udførligt omhandler Fru Heibergs Lede ved at spille aandrige Dameroller, i franske Stykker og danske Efterligninger deraf*.

324,19. det Modsatte.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J., men vist efter Forslag af Hauch, der i Marginen har skrevet: "Citer kun, hvor det er slaaende"*. Dog, "det er ikke nyt i Folkestue, at man lyver en ærlig Mø noget paa"1).

324,33. i Forsvar.: *Herefter er i III B, formentligt af A. D. J. efter Forslag af Hauch, overstreget efter ny Linie*: Interessant vilde det være nu at vide, hvor de eller den anonyme Kritiker i Dagbladet, hvis Overskrift var "Fra forrige Uge", stikker; thi at de fleste af disse Angreb mod Heiberg og mig skrev sig, som Rygtet sagde, fra Minister Halls Secretair, Hr. Christensen, er jo meget uvist. Han var rigtignok offentligt bleven beskyldt herfor, uden at han noget Sted offentligt har følt sig beføiet til at tilbagebevise Beskyldningen. Skulde det virkelig være ham, som man paastod, da kan det ikke negtes, at han i hine Aar ikke har ligget paa den lade Side. Alle kaldte "Dagbladet" Halls Blad; og saadanne Familieforbindelser maatte der vel ogsaa til, for at saa hensynsløse og i æsthetisk Henseende raa Kritiker hver Uge fik Lov at sidde til Høibords som Smagens Dommer.

325,5. kraftigt Liv.: *Herefter har A. D. J. i IIIB overstreget*: De, som saaledes vilde mig personligt ilde, opnaede som sagt ikke deres Hensigt, tvertimod. Og naar man paa denne Tid i en lidenskabelig Tone dadlede mig og vilde frakjende mig al Begavelse for at hæve andre, mere favoriserede Talenter af Oppositionens Midte og brugte Udtryk, som om Landets Ve og Vel beroede paa mine Anlæg som

Skuespillerinde, da maatte jeg virkelig smile og udbryde med Manden i Oehlenschlägers "St. Hans-Af tenspil": Naa, Herre Gud,

Hvad jeg har virket er ei stort,
Men Hvad har da de andre Bengier gjort?"2)

* *
-- 213

326,8. hans Vrede: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* mod dem, der havde givet Anledning hertil ved deres Sladder og bagvaskende Usandheder, hvori de havde viist en Opfindsomhed, ligeoverfor hvilken man stod stum af Forundring.

327,7. Theater.: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* En saadan Erklæring havde Hr. Høedt aldrig fordristet sig til at indgive til Ministeriet - thi han "ønskede ikke sin Afsked" - ifald han ikke godtroende havde ladet sig forlede af Secretairens Smiger og Løfter og af Ministerens kjælende milde, nedladende Mæglen i Sagen, saa ofte Hr. Høedt privat søgte Trøst og Medhold hos disse. Høedt, der aldrig kunde tie med Noget som helst, meddelte ogsaa under Sagens Gang tilhøire og venstre alle de fagre Ord, alle de Tilsagn, han havde hentet hos Ministeren. Da nu alligevel Sagen fik et andet Udfald, end han havde ventet, begreb han ikke, at han ved sin Erklæring nødvendigt havde fremkaldt dette Udfald, men raabte han høit og lydt, at han var bedraget af Ministeren. Paa en Maade havde han jo ogsaa Ret heri.

328,14. Kunst.: *Herefter i IIIB, dels af A. D. J. overstreget, dels bortfjernet, vistnok af Fru Heiberg, flg. Stykke, der her gengives efter IIIA:* Hvorfor have I Skuespillere over hele Verden saa ondt ved at hævde Eders private borgerlige Anseelse? Hvorfor trækker man paa Skulderen ad Eder? Behandler Eder i bedste Tilfælde som forkjælede Børn, man maa se igjennem Fingre med? Hvorfor ønsker endnu ingen høiere stillet Embedsmand, at hans Datter ægter en af Eder? Hvorfor agtes I ikke høiere? Fordi I ikke tilstrækkeligt agte Eder selv. Fordi I ikke søge at vise Verden, at man kan være en fortræffelig Skuespiller paa Scenen og udenfor denne et Menneske, der ærer de moralske og borgerlige Love i Samfundet. Saa længe I ved Eders Indbildskhed ikke som andre Mænd i Staten kunne underkaste Eder Lydighed i noget Embedsforhold, Ærbødhed for de Love, I selv frivilligt give Eder ind under, saa længe bidrage I selv til kun at blive en Kaste i Samfundet og ikke Samfundet [s] Borgere. Husk, at man ved at undskylde Eders Udskeielser, Eders Feil, fordi I ere Kunstnere, nedsætte Eder som Mennesker i Samfundet, uagtet det ofte ser ud, som om man ved denne Liberalitet hæver Eder. Tænk lidt herover!

330,18. Forfatteren: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:*, der skarpt har betegnet det ved sin Note i Bogen.

330,29. Borgerkone: *Herefter i IIIB overstreget:*, der kun har tre smaa Scener i Stykket,.1)

332,4-9. Om den... i Paris: *Dette Stykke er af A. D. J. indsat i Stedet for flg. Parti, der er udtaget af IIIB og henlagt i IIIA:* Og nu et Par Ord om den Lyst, man havde faaet til at sammenligne Fru Nielsens og mit Talent. Man kastede sig over disse Sammenligninger for derpaa at bygge en Dom over Fru Nielsens og min Betydning som Skuespillerinder. Men man betænkte ikke, at ad denne Sammenligningens Vei kunde man aldrig naa ^{*}214 til en kyndig Dom; dertil vare vore Begavelser altfor indbyrdes forskjellige.1)

Fru Nielsens Beundrere havde ofte i de senere Aar villet fælde Dom over hendes og min Betydning som Skuespillerinder, og havde da fremsat, at hun var i Besiddelse af mere inderlig Følelse end jeg. Saadan Tale kan nu let henkastes, men er uden al Interesse eller Betydning, naar den ikke ledsages af et Bevis, støttet paa en psykologisk Udvikling af de to forskjellige Talenter hele Eiendommelighed og Begavelse.

Sagen er denne:

Der gives tre Retninger i Skuespilkunsten, hvori de kvindelige, saa vel som de mandlige Talenter bevæge sig indenfor hvers eiendommelige Omraade.

Et Talent har sin Styrke i Følelsens blide, hjertelige Betoninger og bøier Alt ind herunder. Til disse ideale Følelsesskuespillerinder maa Fru Nielsen saa vel i Tragedien som i Skuespillet henregnes. *Et andet* Talent har sin Styrke i den comiske Kraft, Lunet, Humoren, hvorfor man ogsaa sædvanligt kalder dem comiske Skuespillerinder, om de endogsaa aldrig saa ofte i Lystspillet udføre alvorlige Roller; thi Grundtonen hos dem er og bliver det Comiske, idet de gjennem Latteren fremkalde Taarer. Til denne Slags Talenter hører en Skuespillerinde som Fru Sødring. *Den tredie* Art af Skuespillertalentet er de saakaldte Characterskuespillerinder, hvis Fremstilling især bæres af det Characteristiske i Opfattelsen, saa vel i Lystspillet som i Tragedien. Til disse sidste mener jeg, at mit Talent maa henregnes.

(At der mellem disse tre bestemt udprægede Genres gives en hel Række Talenter, saa at sige af Mellembestemmelser i Fagene, er en Selvfølge).

Alle disse tre Slags Talenter ere lige berettigede, lige uundværlige til Kunstens, til Digtværkernes

Forstaaelse. At sige: "Jeg holder ikke af Fru Nielsen, fordi hun ikke spiller som Fru Sødring, jeg holder ikke af Fru Sødring, fordi hun ikke spiller som Fru Heiberg, eller omvendt," er en kortsynet Tale, der ingen Mening er i, og derfor bør al Sammenligning mellem de forskellige Begavelser helst falde bort, da de tre Slags Talenter virke ved høist forskellige Midler. Sammenligningen er kun berettiget mellem to Følelsestalenter, to comiske Talenter, to Characterskuespillerinder. Disse tre Arter kunne lige saa lidt sammenlignes som Stjerner og Blomster, thi de høre til helt forskellige Omraader.

Den første Art af Talenter, Følelsseskuespillerinderne, bøje enhver Character i Fremstillingen ind under den subjective Følelsses Scepter. Man har en Talemaade i Theatersproget, der siger: "Hun gaar fuldstændigt ind i sin Rolle". Denne Talemaade kan igrunder kun gjælde om Characterskuespillerinden. Følelsseskuespillerinden lader enhver Rolle gaa fuldstændigt ind i sig, for gennem sin individuelle Følelse at lade den udstraale for Tilskueren. Følelsseskuespillerinderne have altid Taarerne, de virkelige Taarer, der vise ^{*} 215 sig paa Kinden, til deres Raadighed, og disse Taarer kunne altid gjøre sikker Regning paa Gjengjæld hos Tilskuerne. De ere smitsomme ligesom Latteren. Dette er nu disses Styrke, men ogsaa deres Begrænsning; thi ved ene at give sig hen til Følelsen overse de ofte de mange andre Nuancer, Farveblandingen, om jeg saa tør sige, i det Billede, der skal opfattes og fremstilles. Thi ikke alle Characterer, selv om Følelsen er Hovedsagen, holde Digterne i *een Farve*, som er sket f. Ex. med en Valborg, en Signe, en Ingeborg. Netop paa Grund af det smægtende, kvindeligt tilbageholdne have den Slags Talenter noget vist ensformigt, de holde sig helt og holdent til Følelsen, den bløde, den lyse, den smægtende. Der kommer ofte for lidt Skygge, for lidt Modsætning ind i Billedet, hvorved det taber i Kraft og Interesse. Men ligesom de sædvanligt kun give een Nuance: Følelsens, saaledes vente Tilskuerne heller intet Andet af dem end denne ædle, kvindelige Fremstilling af deres egen individuelle Natur. Deres Fremstillinger kunne i een Rolle røre mere end i en anden, alt som de selv ere mere eller mindre grebne heraf, men man veed forud, hvad man faar; at overraske i deres Fremstillinger hører ikke deres Talent til. Derfor kunne saadanne Skuespillerinder have et i høi Grad taknemmeligt Publikum, der i Stilhed og Tryghed beundrer dem, men Spændingen om, hvad de i enhver ny Rolle ville præstere, Overraskelsen fremkalde disse Talenter ikke. De kunne vel have et stort Publikum, men Digternes Phantasi (i al Fald ikke den nyere Tids Digtere) sættes ikke i nogen stærk Bevægelse ved dem eller inspireres af dem til nye eiendommelige Skikkelser. Kun ad den Vei kan man forklare, at der saa sjældent skrives nye Roller netop for dem, hvor Kvindecharacterernes forskellige Nuancer komme frem. Medens den Art af Talenter i Ungdommen gjør deres største Virkning i de blide, elskovsfulde, ædle Elskerinderoller, blive de ved deres Rollefag som Ældre naturligvis henviste til de noble, kjærlige Mødre; thi endnu her kunne de benytte Følelseelementet med fuld Virkning. At gaa over i ældre characteristiske Roller er de færreste af den Art af Talenter givet. De Fleste slaa sig til Ro i at fortsætte deres Begyndelse i dette ældre Fag, som er for dem det naturligste, det som ligger deres hele Individualitet nærmest. - Med Fru Nielsen var det anderledes. Hvad jeg beundrede i hendes ældre Aar, var den Udholdenhed, den Flid, den Kamp, den Kjærlighed til Kunsten, som hun netop i de ældre Aar udfoldede, da hun af den ubarmhertige Tid blev tvunget til at træde ud af de yngre Roller og ind i de ældre, der alle mere eller mindre streife over i Characterroller. At spille den ældre franske, intrigante Dame, den halvt comiske, tarvelige Borgerkone, den sydlandske, joviale, humoristiske Matrone, alt dette var igrunder hendes Personlighed, hendes subjective Talent fremmed, men gennem en uhyre Anstrengelse og Arbeide lykkedes det hende at opnaa Illusion i disse Roller. Men enhver Kjender vilde strax kunne set, at dette var Flidspræstationer, medens samme Kjender vilde have følt hendes Mesterskab i, hvad der hang sammen med hendes oprindelige Begavelse, gennem en fin kvindelig Personlighed at virke ved Følelsen, først som Elskerinde, senere i Moderfaget. Heri slog hendes Evner ²¹⁶ fuldstændigt til, saa vel de fysiske som de aandelige, f. Ex. hendes Dronningemoder Margareta i Oehlschlägers Tragedie, Moderen i "Kongens Læge", Moderen i "Prindsessen af Taranto" og mange andre. Disse vare fuldendte Fremstillinger, hvori vanskeligt Nogen vilde kunne overgaa hende. Men allerede en Rolle som Moderen i "Hagbarth og Signe", Bera, var hende ikke naturlig; thi det Dæmonisk-lidenskabelige, de kolde, stærke, skarpe Betoninger laa hverken for hendes Stemme eller for hendes Physiognomi; man sporede her tydeligt, at hun maatte gjøre Vold paa sin Natur, hvis bløde Character her gik over i noget Grelt og Kantet, der ikke klædte hende. I Digterens Skildring af Dronning Bera laa for mange Nuancer, og disse maatte og skulde frem, ifald Billedet skulde komme til sin Ret og sin Forstaaelse. Det stod ikke i hendes Magt at bevare Skjenheden midt i Lidenskabens Rasen. Det rent Kvindelige, Følelsesfulde var som sagt hendes Theater-Livsopgave, og de Kranse, hun vandt paa dette Omraade, vil vist Ingen berøve hende, og jeg mindst 1).

Den comiske Skuespillerindes Begavelse bestaar først og fremmest i det guddommelige Lune, i Humorens altbeseirende Magt, der ser Alt med Geniets Øie ligesom i et mangefarvet Glas, hvis Straaler kaste sig til alle Sider ned og op, dernæst i et eiendommeligt Ydre, der er saa gennemtrængt af den ^{*} 217 humoristiske Sans, at det blotte Syn af hende fremkalder en uimodstaaelig Munterhed hos Tilskuerne, visse paa, at de nu skulle nyde Glædens forfriskende Drik. Atter her er den comiske Skuespillerindes Fortrin tillige hendes Indskrænkning; thi paa Grund af disse Fortrin kan hun ingen Plads finde i Tragedien. Ligesom derfor den første Art af Talenter, de Følelsesfulde, have Magt til at fremlokke Taarerne, saaledes have disse comiske Talenter Magt til at fremlokke Latterens forfriskende Udbrud; thi ligesom den Følelsesfulde har det rige Væld af Graad paa Bunden af sin Sjæl, saaledes har den comiske Skuespillerinde det rige Væld af Latter paa Bunden af sin; denne Grundtone, denne Farvenuance i hele Personligheden træder altfor stærkt, altfor dominerende frem, til at Virkningen i Tragedien kan blive ublandet, ligesom den følelsesfulde ideale

Personlighed vanskelig kan forputte sig i det rent Comiske og Burleske. Naturbetingelserne stride imod hos begge Fremstillingerne.

Den tredje Art af Talenter, de saakaldte Characterskuespillerinder, maa derimod kunne optage i deres Spil baade den Førstes og den Sidstes Evne, baade Graadens og Latterens, uden helt og holdent at gaa op i Følelsens bløde, smægtende Betoning eller i Latterens burleske Liv. De kunne heller ikke dette, fordi man ikke kan undlade at fæste sin Opmærksomhed paa de mange andre Sider af det sjælelige Liv. Denne Art af Talenter tørrer hurtigere Taarerne af Øiet, betvinger hurtigere Latteren for at kunne se des klarere, skarpere, bestemtere paa de mange Nuanceringer, der ligge i Digterens Billede, og faa dem alle tydeligt frem. De søge ikke at bøje Billedet ind i deres Individualitet, men bøje deres Individualitet ind i Digterens Billede for at gribe dets Væsen og Natur, ganske forglemmende deres private Individualitet for ene og alene at tjene Digteren og hans Genius. Saadanne Talenter have ligesom en Afsky for al Utydelighed, alt Svævende i Opfattelsen og i Replikens Betoning. Klarhed i hele Digterens Billede er for dem et Livsspørgsmaal. De behøve til deres Fremstillinger saa at sige alle Farver paa Paletten, hele Scalaen fra Hvidt til Sort. De behøve derfor saa vel Følelsens som Latterens Evne, uden at det Ene eller det Andet paatrykker dem et bestemt Præg som hos hine. Derfor kan en Characterskuespillerindes Repertoire - ifald hun er, hvad hun bør være - gennemløbe den hele Række af Kvindefremstillinger lige fra det Naive, helt op til det Tragiske, Dæmoniske, og deres Repertoire vil derfor altid, paa ethvert Theater, blive det største. Undertiden kunne de standses noget i deres Løb ved en eller anden naturlig Mangel, som f. Ex. ved ikke at være i Besiddelse af Syngestemme, ved at være for liden af Væxt eller deslige, men ellers lader der sig vanskeligligt for dem afstikke en Grænse, ved hvilken der staa skrevet: "Hertil, men ikke længere." - Den rige Afvexling i deres Talent fremkalder Spændingen - eller om jeg saa tør sige - Nysgjerrigheden hos Publikum, saa ofte de optræde i en ny Rolle; thi Ingen veed, hvad der denne Gang vil bydes. De mange Facetter, hvori deres Talent spiller, ægger og ansporer til nye Characterskildringer, Enhver ønsker at drage Nytte af Talentet og fremdrage nye Sider heraf.

218

Her have vi altsaa de tre høist forskjellige Slags Talenter 1). At mit Talent hører ind under den sidste Rubrik, vil blandt Andet ses af mit udstrakte Repertoire, saa godt som i alle Genres. En Sammenligning mellem Fru Nielsens og mit Talent er derfor uden mindste Berettigelse og i sig selv en Urimelighed og røber kun liden Indsigt i det, man giver sig Mine af at staa over som Dommer.

Medens Fru Nielsen og jeg i tidligere Aar, hvor der maaske kunde have været Spørgsmaal om Rivalitet, gik fri for denne Indblanding, denne æsthetiske Rettergang om, hvem af os to der stod høiest i vor Kunst, medens man i hine Aar meget vel kunde finde sig i at have to talentfulde Skuespillerinder, hver i sit Fag, vilde man nu i de senere Aar, hvor al Rivalitet maatte bortfalde, da hun spillede de ældre og jeg de yngre Roller, mærkeligt nok absolut sammenligne hendes og mit Talent og hæve den Ene paa den Andens Bekostning. At ville sammenligne to meget modsatte Talenter er ligesom at ville bebreide en Fugl, at den ikke er Fisk, og omvendt. Herre Gud! hvorfor vilde man nu absolut have os to ens? Der hører en stor Bornerthed til at ville fastholde dette Sammenligningsprincip. Ere begge Talenter, hver for sig, hvad de bør være, da kan ingen Sammenligning finde Sted. Lige saa vist derfor, som jeg, i den Tarantoske Strid, ikke vilde kunne tilfredsstille eller fyldestgjøre som Griffenfelds Moder, lige saa vist kunde Fru Nielsen sandelig ikke have spillet Prinsessens Rolle. Hvortil da Sammenligningen? Ifald jeg ogsaa havde hørt til de bløde, følelsesfulde Skuespillerinder, da havde Theatret ingen Fremstillende eiet til at udføre den hele Række af naive, comiske unge Pigeroller i Vaudevillen og Lystspillet, uden at tale om den hele Række af de Shakespeareske Elskerinder, lyriske, ironiske, muntre, alvorlige; ingen Fremstillende eiet til de kokette franske Verdensdamer med den skarpt tilspidsede Replik, hvor Tonen i Et væk er staccateret; Ingen til de unge Drengeroller, hvoraf jeg har spillet saa mange; ingen Fremstillende til de dæmoniske som Dina, Ragnild, Maria Stuart. Var man virkelig bleven saa fattig i sin Kunstanskuelse, at man kun havde Øie for een Side i Kunsten, medens man ønskede at udelukke alle de andre?

Man hører ofte den Talemaade: "Enhver har Lov at have sin Smag." Ja, dette har nu enhver Lov til at have, saa længe han ikke fordrer, at hans Smag skal være Alles; thi i saa Fald har han kun Lov at have een, den rette; har han ikke den, da bør han tie og tabe sig blandt Mængdens forvirrede Dommere, og som saadan kan han endda gjøre tilstrækkelig Skade hos Eftersnakkerne.

332,10-11. Wiehe havde... om Afsked: *Disse Linier er af A. D. J. i IIIB indsat i Stedet for*. Hin Aften fik jeg Troen paa, hvad jeg hidtil havde anset for en Umulighed, nemlig at Rygtet talte sandt, der sagde, at Høedt havde overtalt M. Wiehe til at forlade det kongelige Theater og følge ham til et ^{*}219 mindre Theater under en forhenværende omreisende Skuespiller Langes Direction for at virke sammen med hans Trup.

332,12-13. hos ham: *Herefter har A. D. J. i IIIB overstreget*; uden at Grunden hertil faldt mig ind.

332,14. saae jeg: *Saaledes har A. D. J. i IIIB ændret Teksten fra*: blev jeg yderst forbauset ved at se.

332,19-20. følte, at... Skuespillet: *Disse Ord er i 1882 indsat i IIIB sammen med flg. senere (vistnok af A. D. J.) overstregede*: men ogsaa udenfor dette. *Den o pr. Tekst lød*: forlod Scenen.

332,21. er syg: *Saaledes er Teksten i IIIB, antageligt af A. D. J., ændret fra er meget syg.*

332,25. sin Stue.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: Men fra dette Øieblik vidste jeg, at Rygtet var grundet; han havde føiet Høedt i at afbryde sin Virksomhed ved det kgl. Theater.*

332,33. mit Hjerte: *Herefter staar i IIIA flg. Linjer, ud for hvilke i Marginen er skrevet, vistnok af Frk. Verdellin: "maa flyttes": Endnu havde Heiberg intet officielt erfaret om Wiehes Plan til at forlade vort Theater.*

333,22. hjulpet ham!: *Herefter er i 1882 overstreget i IIIB: Havde mit Blod kunnet give ham Opreisning, jeg havde ofret det. Det flg. er udeladt af A. D. J. og henlagt i Lægget: B. Manuskripter: Kunde disse forvildede Kunstnere kræve mere af Heibergs Hustru, end at hun taug, holdt sig stille tilbage uden at vise dem Stolthed og Bitterhed, uden at vise den retfærdige Harm, som brændte i hendes Aarer ligeoverfor disse Utaknemmelige, disse hovmodige Kunstnere, der ligesom uartige Børn sønderslaa Alt for om muligt at vinde en lille Sukkerkage, der ligger bag det sønderslag! - Ak, ja! "I saadanne Tider er det et strengt Arbejde at faa sin Livsglæde bygget"1).*

Iblandt de Beskyldninger, som Bladene havde været Colporteurere for, var ogsaa den, at jeg stod de Yngre iveien - en Beskyldning, jeg virkelig kunde høre med et Smil; thi var der nogen, der var Ven med de Yngre, Mænd og Kvinder, da tør jeg nok sige, at det var mig, hvilket de ogsaa stadigt lønnede med Godhed, Opmærksomhed og Hengivenhed. Jeg havde ofte med stor Beredvillighed hjulpet dem med deres Fremstillinger og aldrig modsat mig noget Ønske om at forsøge deres Lykke i mit Repertoire. *Derefter omtaler Fru Heiberg Bladredaktørernes Tankeløshed; "Fædrelandet" klagede over, at hun ikke overlod flere Roller til de yngre. Fru Heiberg overtalte da Heiberg til at lade Jomfru Larcher, det eneste yngre kvindelige Talent, Fru Nielsens og Høedts Elev, spille i "Qvækeren og Dandserinden", men kort Tid efter beklagede samme Blad sig over det skete og skrev, at slige Overdragelser af Fru Heibergs Roller til yngre igrunden ikke var andet end Festforestillinger for hende, en sand positiv Triumf etc. "Berlingske Tidende" svarede og indrømmede Rigtigheden af "Fædrelandet"s træffende Bemærkninger 2).*

Man ser heraf, hvor vanskeligt, ja umuligt det var for Heiberg eller mig ^{**} 220 at gjøre det Parti tilpas, der kun havde eet Løsen: at frarive mig Publikum's Yndest og ham den Plads, han indtog som Theatrets Leder og Bestyrer. Da Tscherning 1849, som jeg alt har fortalt, sagde til mig: "Nu har De faaet det vanskeligste Embede i Landet," da forstod jeg knapt, hvad han hermed vilde sige; i 1855 var det mig *fuldkommen klart* .

I de første Dage af Mai havde Heiberg endnu 1) intet Officielt erfaret om Wiehes Plan at forlade det kongelige Theater, men kun hvad Rygtet og 2) løs Snak fortalte.

334,15-28. I Slutningen... dødfødt: *I IIIA, Sæson 1855/56, findes Koncepten til dette Parti, skrevet af Krieger.*

335,25. søge Grunden.: *I et Udkast til det foregaaende Stykke, hvilket er overstreget i IIIA, staar der yderligere, efter ny Linie:*

Det store Publikum havde vel Grund til at forundres, til at forbauses over dette Rygte. Det vidste ikke, at den snilde Høedt formeligt havde taget Løfte af Wiehe, at han, nu da Høedt var afskediget, skulde søge sin. Hvad man lige saa lidt vidste, var, at Phister ogsaa af Haan mod Heiberg havde givet Løfte om, at hvis Wiehe gik bort, han da uopholdeligt vilde følge med og forlade det kongelige Theater, ligesom Nielsen alt var vundet for Planen, da ogsaa han brændte af Begjærlighed efter atter at spille Comedie. Dog her havde de to Venner Høedt og Wiehe forregnet sig. Phister var en bedre Regnemester og sagde til sig selv: "Man veed, hvad man har, ikke hvad man faar." Han blev, da de Andre gik, og atter her hørte man Udraabet: "Vi ere bedragne".

Se alt dette skulde nu sættes i Scene af kunstneriske Hensyn.

335,26. voldsomme: *Af A. D. J. i IIIB indsat i Stedet for: pøbelagtige.*

335,27. Kierkegaard siger: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: et Sted: "Det Pøbelagtige er desværre altid populært," 3) og saaledes viste det sig ogsaa ved denne Leilighed. Man til jublede enhver litterair Dreng sit Bifald over Angrebene, og Heiberg undergik saaledes den Skjæbne, som en af de jødiske Profeter betegner som den haardeste, nemlig "at dømmes af Drengene". Kierkegaard siger fremdeles.*

335,34. "Dagbladet": *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.: (Hr, Bille), som man i disse Aar almindelig kaldte "Halls Blad",.*

336,3-15. Heibergs... Cultusministeriet.: *Koncepten til dette Parti, skrevet af Krieger, findes i IIIA. I Fru Heibergs Afskrift deraf i IIIB staar der 1855 i Stedet for November 1855.*

--- 221

336,19. snild.: *I IIIB af Fru Heiberg eller A. D. J. sat i St. for: snu.*

337,15-16. ønskede det... spille Comedie: *Saaledes er Teksten i IIIB, vistnok af Fru Heiberg selv, forkorlet fra:* og Nielsen ønskede det for at faa Leilighed til atter at spille Comedie; thi Nielsen stode paa, hvad der mærkeligt nok ogsaa skete, at Cultusministeren vilde fritage ham for at opfylde den skriftlige Forpligtelse, han ved sin Pensionering havde udstedt, til ikke at optræde paa noget af de andre Theatre.

337,17. *Paa en Lap Papir, der ligger i IVA sammen med forskellige Tillæg til "Høedts nye Skole", men uden Henviisning til noget bestemt Sted, har Fru Heiberg skrevet: først i de to sidste Aar forinden Høedts Død, altsaa 22 Aar efter, lød Beretningen pludselig, 1) at det ikke havde været Høedt, der havde formaaet Wiehe til at forlade det kongelige Theater, men Wiehe, der havde formaaet Høedt dertil. Tro dette, hvo som vil, mig faar Ingen til at tro det. Sagen var, Nielsen havde taget sin Afsked, Høedt havde faaet sin. Begge gik de ledige paa Torvet, og begge brændte af Begjærlighed efter atter at spille Comedie. Nielsen benyttede Leiligheden til at faa en Benefice paa Hoftheatret med Samvirken af Høedt og Wiehe. Nielsen lod sig dog ikke engagere af Lange. Planen blev udruget i det Nielsen'ske Hus, og Wiehe blev vundet for Planen. *Paa Lappens Bagside staar:* Det laa ikke i Wiehes Character at hitte paa slige entreprenante Foretagender. *Længere nede paa Lappens Bagside læses:* Hall gjorde Høedt til Professor. Det var dette Hr. [!] kaldte for sit Martyrium.*

337,30-339,38. Hvad havde... imod mig.: *Dette Afsnit er af A. D. J. flyttet herhen fra 7. Sæson, hvor Fru Heiberg havde skrevet det, vel i den feile Erindring, at det var i 1856 hun havde paabegyndt sine Erindringer. For at skabe formel Sammenhæng har A. D. J. paa Grundlag af Teksten i IIIB (se Far. til II, 344, 5-7) og vel ogsaa Fru Heibergs opr. Indledning (se Var. til I, 13,1-5) og forskellige Forordsudkast (se IV, 27 f.) skrevet L.30-34 paa S. 337: Hvad havde... da jeg sad.*

* *
-- 222

338,9. *saaledes: Indsat i IIIB af A. D. J. efter Overstregning af flg. af Fru Heiberg 1882 indskudte Ord altsaa hin Aften 1856.*

339,22. *Forældres Hus: Herefter har A. D. J. i IIIB overstreget:, og som ender med " dette var mit Hjem". 1)*

339,28. *nu dog... lade dette: Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra, Gud bedre det, nu dog tænker paa at lade det. 2)*

340,5. *Forfølgelse: Herefter i IIIE overstreget, øjensynligt af A. D. J., udsprunget af Enkeltes forfængelige, hovmodige Motiver. Og de, fra hvem Uretten og Forvirringen i alt dette skrev sig, gik med skinhellige Miner, indbildende sig selv og Andre, at de virkelig troede paa deres eget Martyriums Renhed og Berettigelse.*

340,8-11. *at baade... Interesse: Disse Linier er i 1882 indsat i IIIB i Stedet for flg. oprindelige: stod ene med sine Evner i en Omgivelse, hvor han snart vilde føle sin Ensomhed tungt og trykkende, ligesom jeg vilde føle min, prisgivet til at skulle samvirke med unge, begyndende, umodne Talenter, hvilket ikke kunde andet end trykke og hæmme mine Fremstillinger og standse al Lyst og Interesse hos mig.*

340,33-34., *ligesom navnlig... forøget: Saaledes er Teksten i IIIB ændret fra: noget, men i Bekvemmelighed var og blev den daarlig og havde saaledes egentlig vundet meget lidt i Forhold til den Tid og de Penge, der vare anvendte herpaa. Men denne Dom maatte paa ingen Maade udtales høit, tvertimod, man skrev, man udtalte kun Beundring over Halls heldige Indgriben i Theatrets Anliggender ogsaa i denne Retning.*

343,27-29. *Man ærgrede... til dem: I et overstreget Parti i IIIA staar efter Oprensningen af en Række opførte Stykker: I "Elverhøi" spillede jeg første Gang Elisabeths Rolle og vandt uagtet min helt forskellige Opfattelse fra min Forgjængerinde Fru Nielsen meget Bifald i samme. Stykket gik 18 Gange for udsolgt Hus, hvoraf 3 Gange uden Abonnement. Medens man tidligere havde bebreidet Heiberg, at ikke de unge Kræfter bleve dragne frem, var man i denne Saison formeligt rasende over, at han forsøgte at hjælpe sig ved at lade enkelte Yngre forsøge sig i større Roller, saaledes Frøken Nielsen i Dyveke samt to unge Mænd, der tidligere havde været ansat ved Balletten, Hr. Paeiz, der havde et fordelagtigt Ydre for Scenen, og som paa Grund af sin legemlige Uddannelse ved Balletten bevægede sig smukt, og Hr. Nehm, en ung dannet, sanddrud og elskværdig Mand, hvorom man kunde bruge Baggens Ord: "En Fyr jeg ikke har andet imod, end at han til Theatret er næsten for god". 3) Denne sidste kastede man sig især over med en Raahed, en Brutalitet, der gik saa vidt, at man en Aften, da han spillede Holbergs vanskelige Rolle, Jean de France, neppe vilde lade ham komme til orde. Man lo, en enkelt Pibe accompanerede hans Spil, og Bladene, der havde * * * 223 skreget paa unge Talenter, fordømte ham saa at sige fra hans første Skridt ud af Coulissen ind paa Scenen. Læseren spørger vel: "Var han da saa slet?" Herpaa svarer jeg med fuld Overbevisning: "Han var den bedste Jean de France, jeg i de mange Aar, jeg har været ved Theatret, har set." Hans Forstaaelse af Rollen var ypperlig. Den Alvor og Ærlighed, hvormed han fremstillede den Naragtighed, som det, at være paa høieste Mode, havde drevet den unge Landsbyjunker til, var rosværdig og borgede for, at han havde Evne til at opfatte det characteristiske ved en Character. At Lunet glippede, er vel en Selvfølge, naar en ung Debutant ved den første Replik af en comisk Fremstilling mærker, at Publikum paa Forhaand er ham imod. Ogsaa*

havde han Mangler at bekæmpe i sit Organ til ædlere Roller, men ingenlunde til Jean de France. Ved Saisonens Slutning forlod han Theatret og skaffede sig paa Grund af sin Dannelse og noble Character en Stilling, hvori han fik Opreisning for den Uret, som Tidsomstændighederne og det, at Heiberg satte Pris paa ham, havde været Aarsag til. Kort sagt, man havde ideligt en Følelse af, at ligesom man i det daglige prosaiske Liv bestandigt maa kæmpe for at holde Smudset borte og maa sørge for at have Støvekluden ved Haanden. saaledes havde Heiberg her paa det aandelige Gebet en Kamp med Smudset at bestaa, der var usigelig trættende og aandssløvende.

343,36. følte han sig dybt skuffet. Han: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra* geraadede han i et fuldkomment Raseri, gik, som altid naar han var i Lidenskab, og gnavede paa sine Negle, saa at Fingerspidserne saae ganske røde og ophovnede ud. Han ærgrede sig over, at Hoftheatret var fuldt, uden at han havde nogen Fordel deraf, og.

343,38. svigtet dem: *Herefter har Fru Heiberg i IIIB i 1882 tilføjet flg. antageligt af A. D. J. overstregede Linier*; han havde nemlig lovet disse, at ogsaa han vilde forlade det kongelige Theater og følge med dem til Lange. Dette Løfte havde han brudt. Altsaa ingen Venner paa Hoftheatret og ingen Venner paa det kongelige Theater.

344,5-7. Kun en... Meddelelse: *Disse Linier er af A. D. J. indsat i IIIB i Stedet for en Række Sider, der er bortfjernede. Partiet gengives her efter IIIA og nogle Tillæg, der har suppleret Fremstillingen i IIIB, men ligger i IIIA (efter Sæsonen 1855/56)*: Nu da Urostifterne Høedt, Nielsen, Wiehe vare borte - Fru Nielsen var jo meldt syg og altsaa heller ikke tilstede - nu var paa ham nær Heiberg og jeg omgivet af Mænd og Kvinder, der paa mange Maader viste os deres Hengivenhed. Dette plagede Phister at se paa, men fremfor Alt, at Tonen nu var glad og munter ved den daglige Tjeneste, medens han ene sad tilovers i sin Krog. Alt dette var ikke til at udholde for ham.

En Formiddag midt i Saisonen, da jeg efter en Prøve vilde køre hjem, var min Vogn ikke kommet i rette Tid. Jeg satte mig da op i Foyeren for at afvente den. Som jeg her sad ensomt - alle havde alt forladt Theatret efter Prøven - kom Phister ind ad Døren, gik hen og lod, som om han studerede Prøvesedlen, der hang paa Væggen. Omsider udbrød han: "Hvad kan det 224 nytte at give dette Stykke uden Wiehe!" Jeg taug. Han begyndte nu sin urolige Gang op og ned ad Gulvet, mumlende noget mellem Tænderne. Jeg taug fremdeles. Endelig udbrød han som i en Slags Fortvivlelse: "Vi kunde intet give ordentligt, Intet uden ham." Jeg svarede da: "Naar De mener og tror dette, da skulde De ikke have tilskyndet ham til at drage andetsteds hen." Han standsede med et Sæt i sin Gang, vendte sig lidenskabelig imod mig og udbrød: "Hvem tør beskyldte mig for at have raadet ham til dette Skridt? Hvem tør sige mig dette paa?" Da svarede jeg roligt og koldt: " *Det siger han selv* ." Han blegnede, men svarede ikke et Ord. Hans urolige Gang op og ned ad Gulvet begyndte paany. Jeg sad taust og ønskede inderligt, at min Vogn dog vilde komme og befri mig fra denne Scene. Han udtalte sig nu i en Monolog, idet han af og til rettede Spørgsmaal til mig, som jeg ikke besvarede. Da tvang han mig omsider til at bryde Tausheden. Jeg sagde da: "Jeg ønsker helst ikke at tale ud med Dem om alt dette, men jeg mærker jo, at De ikke vil lade mig slippe herfra. Jeg vil da tale, ifald De kan taale, at jeg taler *til Dem* , som jeg taler *om Dem* ." Da brød han næsten grædende ud, idet han slog Hænderne sammen og sagde: "Ja, tal! Sig alt, hvad De vil, men tal blot med mig." Og nu udspandt sig en Samtale, som jeg nok tror vilde have psykologisk Interesse for de Fleste, men man viger tilbage for at føre Mængden ind i et saa personligt Skriftemaal som det, han nu aflagde for mig. Kun saa meget kan jeg ikke tilbageholde, at han klagede i stærke, lidenskabelige Udtryk over Tabet af Heibergs Venskab. De Fleste ville vel nu tro, at han intet mente hermed; men jeg kjendte denne besynderlige Natur bedre, vidste, at han havde Øieblikke, hvor hans bedre Indsigt, hans Forstand lod ham se det Rette, Øieblikke, hvor han trængte til at bortstøde de onde Dæmoner, der saa ofte hjemsøgte ham. Jeg bebreidede ham kjækt hans hele Upaalidelighed, og han tog imod det som et Barn, der angre, idet han høitideligt lovede en forandret Opførsel herefter. Hver Gang jeg vilde afbryde denne Samtale, bad han mig indstændigt om at fortsætte den. "Gaa ikke fra mig," udbrød han den ene Gang efter den anden. Da min Vogn fremdeles udeblev, besluttede jeg mig at gaa hjem tilfods. Bønligt bad han, om han maatte følge mig hjem, for at vor Samtale kunde fortsætte; jeg tillod dette, og vi skiltes først ved min Port. Ved Afskeden rakte han mig Haanden, idet han sagde: "Tak for den Tid, De i Dag har ofret paa mig. Saa let, saa glad som jeg er i dette Øieblik, har jeg i lang Tid ikke været, og De skal da ikke kunne sige," vedblev han med sit ironiske, sarkastiske Smil, "at det er, fordi De har sagt mig Behageligheder." - "Nei," svarede jeg, "det har jeg ikke, men ærlig Frimodighed bør man altid skjønne paa, lad mig nu se, at jeg ikke kommer til at angre, at jeg har indladt mig herpaa." Jeg rakte ham nu venlig Haanden og gik ind.

Ved min Hjemkomst fortalte jeg Heiberg min forunderlige Samtale med Phister, og de Løfter han havde aflagt for Fremtiden. Heiberg blev øiensynlig glad, og det rørte mig at bemærke, hvor dybt hans trofaste Natur havde været bundet til dette besynderlige Menneske.

225

Dagen efter indfandt Phister sig hos Heiberg i Directionsstuen. Han sagde: "Jeg har i Gaar havt en Samtale med Deres Kone, der har havt til Følge, at jeg har taget en Del Beslutninger i mere end een Retning. Jeg kommer nu til Dem i Dag for at meddele Dem, at De herefter kan byde og befale over mig og mine

Evner. Jeg veed, at jeg i nogen Tid har bidraget til at vanskeliggjøre Repertoiret for Dem, men nu lover jeg Dem at spille i Alt, og saa ofte De maatte ønske det."

Heiberg takkede ham venligt og sagde, at det glædede ham at modtage dette Tilsagn om en Bistand, som Theatret trængte til og ikke kunde undvære. Kort efter forlod Phister sin Directeur, men ikke sin fordums Ven. Ved nu at gjøre dette Skridt havde han haabet paa en rørende Forsoningsscene. Han havde ikke Finhed til at forstaa, at naar en Ven har svigtet, da forslaar det ikke at sige: "Nu vil jeg atter være din Ven," men at Tiden da maa vise, om Venskabet nu kan og vil bestaa sin Prøve. Men dette forstod desværre Phister ikke. Han vilde øieblikkeligt have sin Vexel honoreret.

Det er en mærkelig Kjendsgerning hos de fleste Skuespillere, at de bevæge sig uophørligt mellem Venskab og Fjendskab. I Dag Ven, i Morgen Fjende, i Dag Fjende, i Morgen Ven, hvoraf følger, at de sædvanligt aldrig besidde en virkelig Fjende, men heller aldrig en virkelig Ven.

Den gode Stemning hos Phister varede omtrent en Ottedagestid. Men da han nu ikke strax høstede Nytte af sin Imødekommen, blev han om muligt atter ufremkommeligere end nogensinde. Var da nu dette hans hele Tilløb i god Retning Comediespil? Jeg tror det ikke. Men hans ubændige Natur kunde ikke fastholde de gode Tilløb, som han i sine sjælelig fortvivlede Tilstande følte Trang til at fatte.

Der gives Mennesker, hvis Sjæle ere ligesom en Svamp, man vel kan trykke sammen i en bestemt Form, men i det Øieblik Haanden slipper dem, boble de som Svampen strax ud paany og antage den gamle oprindelige Form.

Ja, hører jeg Nogle sige, men det var heller ikke klogt af Heiberg ikke bedre at benytte Phisters fornyede Venskabstilbud. Ikke klogt, at han ikke i det mindste *lod*, som om Phister atter nu havde sin gamle Plads i hans Godhed, hans Venskab. Klogt!

Der ligger altid for mig en dyb Visdom i de gjængse Talemaader, som findes i Sproget. Saaledes har man den Talemaade: "Det er en Satans klog Mand!" 1) Men Et er, hvad der er klogt for Satan, for de onde Magter, et Andet, hvad der er klogt for de gode Magter. Naar en Mand ved Usandhed, ved Intriger, Underfundighed, Kryberi trænger sig frem til en indflydelsesrig Stilling i Staten, da siger man: "Han har baaret sig Satans klogt ad." Men det Gode, det Moralske siger: "Nei, dumt." Udtrykket "Satans" er her correct, thi hvad der i Almindelighed menes med dette Udtryk, uden at man saa lige siger det til sig selv, er netop, at Klogskaben er af den Natur, at deri hører Satan til. I den Forstand bar Heiberg sig unegteligt ikke klogt ad ligeoverfor sin troløse Ven.

* - 226

Jeg finder det ganske naturligt, at En og Anden vil spørge, hvorledes det da var muligt, at Heiberg i mange Aar kunde have følt Godhed, Venskab for en Personlighed som Phisters, saa vidt forskjellig fra hans egen?

En dramatisk Forfatter... paa Theatret.1) Til vor stadige Omgangskreds i Hjemmet har han aldrig hørt.

Hvad der ogsaa var det eiendommelige hos dette Menneske, var, at han kjendte sig selv nøiere, end det falder i de Flestes Lod. Han havde ofte det rette Syn paa det Gode, Rette, det Moralske, men de onde Dæmoner spærrede Veien for ham og svækkede hans Villiekraft. En, der kjendte ham nøie, improviserede derfor hans Gravskrift:

"I Erkjendelsen havde han det Gode, det Rette,
I Villien havde han det Onde, det Slette."

Tillæg til IIIB, mærket "Pag. 10, A. 2": "Ja," svarede jeg, "i ham havde De en Ven, der beundrede Dem som Kunstner, og som ikke taalte, at Nogen i det private Liv sagde et ondt Ord om Dem." I en Slags Fortvivlelse udbød han: "De siger, at jeg *havde* en Ven i ham." - "Ja," svarede jeg, "De havde en Ven i ham, men De har ham ikke mere. Ifald jeg vilde fortælle Nogen her paa Theatret, hvad De i Dag ytrer om Tabet af hans Venskab, da vilde de smile over min Godtroenhed, at jeg kunde fæste Lid hertil; men ser De, jeg tror at kjende Dem saa godt, at jeg tror paa Sandheden af Deres Ord til mig i Dag." - "Fru Heiberg!" udbød han, "i tre Maaneder har jeg ikke havt en rolig Nat; hans Venskab var min Stolthed!" Og jeg troede virkelig, at hans Ord i dette Øieblik vare fuld Sandhed.

Tillæg til IIIB, mærket "Pag. 10 B. I", hvorpaa Krieger har skrevet: "Kan for Tiden ikke medtages": Forfærdelig var han, naar hans dæmoniske Phantasi blev sat i digterisk Bevægelse. Han kunde da, imod dem han vilde ilde, opdigte detaillerede Historier bag deres Ryg, der satte ham i det sletteste Lys hos Andre. Første Gang han saaledes meddelte Andre sine Phantasier, skulde man tro, at han selv vidste, at Meddelelsen var usand; men havde han oftere meddelt samme Bagvaskelse, da var det tydeligt, at han virkelig i fuld Alvor troede paa, hvad han meddelte, og han kunde da Aar ud og Aar ind fortsætte den selvavede Historie. Og dog er jeg vis paa, at denne ulykkelige Natur til sine Tider følte dyb Anger over sig selv. I et af sine Skriftemaal for mig, da jeg aabent bebrejdede ham Et og Andet, udbød han som i

Fortvivelse: "Hvad skal jeg gjøre for at blive anderledes?" Jeg svarede ham: "Begynd med at blive sanddru."

Sammen med de foran gengivne Tillæg ligger el løst Blad, hvorpaa er skrevet: Jeg havde nok Lyst til rigtig at omtale en Personlighed som Phister, hvorom der kunde skrives en hel Bog, og det ikke af de tyndeste Bøger. Men jeg har en Følelse af, at det vilde gaa med Udmalingen af denne Personlighed, som naar man opstiller et Korthus, der ved den mindste ^{*}227 Berøring styrter sammen, saa at der intet Hus mere findes. Kun saa meget vil

jeg sige:

I Erkjendelsen havde det det Gode, det Rette,
I Villien havde han det Onde, det Slette.
Phister.1)

I IIIA umiddelbart efter det i det foregaaende anførte Afsnit om Phister findes flg. Parti2): Der var altsaa i denne Saison kommet Ro, Fred og, paa Phister nær, Arbejdslyst og Arbejdsudholdenhed ved vor Scene. De oprørte Bølger havde lagt sig, men i mit Indre bruste Søgangen endnu uden Ophør. Mine Tanker plagedes kun af Et, nemlig hvad de forrige Saisoner havde ført til, og til Trods for al Umage kunde jeg ikke vise disse Tanker bort, der trykkede og plagede mig ved Dag og Nat.

Jeg sagde derfor en Dag til mig selv: "Hvorhen flyer du fra disse plagende Tanker, du gaar jo til Grunde i alt dette, og er det værdigt for dig?" Og jeg besluttede at vende mine Tanker, min Interesse, min Kjærlighed bort fra den Institution, hvorved jeg havde virket fra mit ottende Aar. Jeg maatte jo endnu i denne Saison fremdeles holde ud med at spille og spille, ifald ikke det Hele skulde gaa istaa, ja jeg spillede saa meget, at mange af mine Venner og først og fremmest Heiberg var bekymret for, at mit Legeme skulde bukke under i Opfyldelsen af denne min Pligtfølelse, men usynlige Magter bare mig op over Øieblikkets Tryk, og en Eftermiddag, da jeg sad. *Herefter følger Fru Heibergs OriginalMS til det II, 337, 34-339, 8 trykte, og Teksten fortsætter:* thi Verdens Dom er ikke Elskedens, om hvem den berømte franske Kritiker Sainte-Beuve siger: "Elskeren vender og dreier alle sin Elskedes Feil og forandrer dem til Dyder." Kritiken og den menneskelige Misundelse gjør lige det modsatte med Talenterne. Hvilken Egenskab, hvilke Gaver du end har modtaget og lagt for Dagen, der kommer den Tid, da man vender dem mod dig og derfra henter Anker og Bebreidelser for at ydmyge dig. Ligger Stilen dig paa Sinde, lægger du Vægt paa Formen og dens fine Afskygninger, saa kalder man dig maniereret. Er du altid jævn og ligefrem, naturlig, saa kalder man dig prosaisk, simpel, vulgair. *Herefter er i IIIA overstreget:* Naar Venskabet svigter, naar Sandheden svigter, naar det larmer og summer En om Ørene udadtil, da trækker man sig ind i sit Inderste, da skjønner man paa trofaste, udholdende Venner, der kjende og forstaa os, der fremdeles have Troen paa os, som Intet formaar at rokke, med hvem man har det Baand at kunne sige: "Husker du dette? Husker du hint? og se, det er husket og erindret alt sammen."

345,12-13. saa bevæget: *Herefter er i IIIA paa et Ark, som opr. var et Tillæg til 1. Red., flg. Linier overstreget af Fru Heiberg:*, og medens jeg nu 1876 nedskriver mit Besøg hos denne Mand, da falder en nyere Digters Ord mig ind:

* *
-- 228

„0 Du, som vaagen lever i en Drøm,
At Lykkens Genius skal hos Dig bygge,
Læs denne Mands Historie og saa døm:
Hvad Værd har vel vort Jorderigs Lykke." 1)

346,33. og smerteligt.: *Herefter er i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:* Var jeg gaaet til min kjære Ven i dybe Tanker, i en Hær af Erindringer, da vare disse sandelig ikke formindskede, naar jeg, fulgt af min Tjener, langsomt atter vandrede hjem til vor Bolig paa Søkvæsthuset bringende Heiberg og hans Moder de kjærligste Hilsener fra vor udmærkede, trofaste gamle Beskytter og Ven.

346,35-347,1. uden Skam for ham eller Theatret: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. omredigeret fra* til hans og Theatrets Ære.

347,10-11. var i høi Grad indigneret: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra* geraadede i et fuldstændigt Raseri.

347,13. nu sammen: *Herefter har A. D. J. i IIIB udeladt:*, at Tonen i disse ministerielle Skrivelser havde en saa stødende Form.

349,6. Resultater: *Herefter i IIIB overstreget, antageligt af A. D. J.:*, og man var atter lige glad. Han udtalte sin Velvillie, siPx Anerkjendelse for En, idet han bag dennes Ryg henkastede et polisk, ironisk Smil til en Anden. Alt saadant var ikke, hvad man kalder Falskhed, nei, det var kun Sky for al Alvor, der kjedede og mishagede ham.

349,10-11. Stort og Smaat havde lige Adgang: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra* Sort og Hvidt, Stort og Smaat havde lige Berettigelse.

349,37. henimod Julen: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra* noget efter Nytaar.

350,31-32. Skuespillere: *Saaledes er Teksten i IIIB, antageligt af A. D. J., ændret fra* Skuespilleres forvirrede Anskuelser.

350,36-37. i Overanstrengelse og alle de Ydmygelser: *Saaledes er Teksten i IIIB af A. D. J. ændret fra* ved det daglige Livs Kiv og Raahed.

351,39. Talent frem.: *Herefter er i IIIB af A. D. J. overstreget flg.*: Hvorved blev Opmærksomheden vakt ved min egen første Opræden i Skuespillet? Var dette ved en glimrende Rolle? Havde en Forfatter paataget sig at bane mig Veien ved at digte en Skikkelse, afpasset efter mine Evner? Nei, hvad der første Gang i det større Publikum vakte Opmærksomheden for mig, var fire Linier, hvilke jeg fremsagde som "det blodige Barn" i Shakespeares "Macbeth". Men det forstaar sig, ikke alle Begyndere have den Lykke, at en J. L. Heiberg findes iblandt Tilskuerne. Heiberg kjendte ikke dengang den lille Pige, som fremsagde disse fire Linier, men Indtrykket af dem paa ham frembragte en Bedømmelse, en offentlig Kritik af ham om denne lille Piges Evner, der vakte en Opsigt, saa stor at jeg vil se paa den, der nu kunde have standset mig paa min fremadskridende Bane. Man se heraf, hvor lille, ^{*}229 hvor ubetydelig en Leilighed et Talent behøver for at gjøre sig bemærket. Maaske er det ikke beskedent at udtale alt dette, men der gives Tilfælde, hvor, som Goethe siger: "Nur die Lumpe sind bescheiden". 1) At denne lille Pige, fra det Øieblik hun havde frensagt disse fire Linier, havde erobret en Digter, i hvis Værker hun blev uundværlig, var atter et Held, men slige Held følge ofte ligesom usynlige Engle ved Talentets Side.

352,3. kan beseire.: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J., overstreget flg. Linier, ud for hvilke Hauch i Marginen har skrevet: "Udelad endelig dette"*: Trænger alligevel den Ældre de Yngre ud, da sker det ene og alene ved Vaaben, som Guderne have givet hende ihænde, Vaaben, som disse Yngre aldrig have modtaget, og hvis rette Brug er dem en Gaade.

353,14-354,4. Til Trods... det sidste.: *Original MS til dette Parti findes i IIIA i en Konvolut med Kriegers Paaskrift: "Blev nok tilsidst dog vraget". Det meste er dog trykt efter Afskriften i IIIB. Udeladt er kun Slutningen (i Lægget: B. Manuskripter)*: Hans Konge og Fædreland skjænkede ham vedvarende deres Hengivenhed og Tak for, hvad han i Aarens Løb havde ydet.

I mange Aar sad han saaledes stille og indadvendt; hvad foregik der i denne Stilhed i hans Indre? I Stilhed kan mangan en Plante skyde nye Skud, som bære en Fremtid i sig. Lad os haabe, at ogsaa hos ham har i Stilhed udfoldet sig kraftige Skud til Velsignelse for den Stund, da den endelige Dom skal afsiges, et Haab enhver af os trænger til at holde fast ved. *Herefter er efter ny Linie i IIIB flg. Stykke overstreget, antageligt af A. D. J.*: Resten af den sidste Saison under Heiberg gik sin rolige Gang, for godt Hus, uagtet Bladene hævede Hoftheatrets Forestillinger til Skyerne, blandt andre "Berthas Claveer", som den samme Presse, da Ruusen var forbi, ikke levnede Ære for to Skilling. De kjøbenhavnske Damer sværmede formligt for "Berthas Claveer". "Berthas Claveer", udbrød en fornem, temmelig navnkundig og berygtet Dame, "det er min Religion!", en Replik der gik fra Mund til Mund. Men det lod virkelig til, som om en betydelig Del af den fine og simple Pøbel havde antaget denne hendes nye Tro.

354,26. livlige: *Herefter har Afskriveren i IIIB forbigaaet Ordet*., skingrende, *hvilket sidste Ord i L.28-29 af A. D. J. er ombyttet med*: rungende.

355,9. de franske: *Herefter er i IIIB, antageligt af A. D. J. slettet* og danske.

355,22. 63de Aar: *III.4 har*: tre og tresinstyvende Aar, *dog er tre rettet fra et Tal der ikke lader sig bestemme. Den paagældende Del af IIIA er efter det violette Blæk at dømme tidligst fra 1876; og enten maa Fru Heiberg da regne galt, eller ogsaa refererer Tallet tre og tresinstyvende sig til den til dette Parti ikke bevarede 1. Red., som kan være skrevet i Fru Heibergs 63de Aar, i Tiden 22/11 1874-21/11 1875.*

357, 5. havde han.: *Herefter er i IIIB overstreget flg. Parti, antageligt af*^{*}230A. D. J.: Christen Niemann Rosenkilde udbrød ved Heibergs Ansættelse i 1849: "Ja, kan Theatret nu ikke trives under en Mand som Heiberg, saa lad det reise ad Helvede til!" - Disse Ord vare næsten profetiske.

Med Heibergs Afgang fra det danske Nationaltheater sluttedes en lang, rig dramatisk Digtvirksomhed i vor Litteratur. Meget er siden skrevet og opført af danske begyndende Forfattere; men hvor er det Altsammen henne? Medens vort Naboland Norges dramatiske Litteratur skyder frodige Skud, staar Danmark taust og uvirksomt, som om Muserne havde lukket Templet med Laas og Slaa. Vi leve atter af udenlandske Retter, tillavede af fordærvede Ingredienser, der rettes an paa zirligt Porcelain og nydes med Velbehag af fordærvede Maver. Han stod der som Smagens Dommer, som Smagens Hævder. Der var dem i Folket, der havde en Forudfølelse af, hvad det vilde sige, at den sidste danske Comedieforfatter joges ud af Templet, hvor alene han kunde og burde være Herre; der var dem, hvis Nationalfølelse virkelig var saa stærk, at de

havde ligesom en Følelse af Skam over Alt, hvad de senere Aar havde ført med sig.

I en Samtale med Heiberg sagde jeg engang: "Man taler saa meget om Pøbel; om hvem gjælder egentlig dette Navn?" - Han svarede: "Pøbel er Enhver, som ingen Nationalfølelse har." - Kan man da nu virkelig synes, at de, der behandlede en af vore nyere, mest danske nationale Forfattere, som Heiberg blev behandlet, havde Nationalfølelse!

Teppet var faldet for hans Virksomhed; og for at gjøre Maalet af Krænkelser og Fornærmelser fuldt, saa jog man bogstavelig Heiberg ud af Theatrets Port, idet man bød ham lade Alt ligge og kun skynde sig bort, for at Andre kunde komme til.